

69. Torstaina 5 päivänä lokakuuta 1995

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys laiksi eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslainsäädäntöön 1722

Hallituksen esitys 110/1995 vp

2) Hallituksen esitys laiksi hätäkeskusta koskevasta kokeilusta annetun lain 7 §:n kumoamisesta 1747

Hallituksen esitys 111/1995 vp

3) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 115/1995 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 1 §:n ja evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkelain 1 §:n muuttamisesta 1748

Hallituksen esitys 116/1995 vp

5) Hallituksen esitys yksityisalojen työeläkejärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi „

Hallituksen esitys 118/1995 vp

6) Hallituksen esitys kansaneläkejärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi 1758

Hallituksen esitys 119/1995 vp

7) Hallituksen esitys sairauspäiväraha-järjestelmän ja kuntoutuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi 1761

Hallituksen esitys 124/1995 vp

8) Hallituksen esitys laiksi merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta 1762

Hallituksen esitys 126/1995 vp

9) Hallituksen esitys laiksi työaikalain sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 127/1995 vp

10) Hallituksen esitys laeiksi ilmansuojelulain, ympäristölupamenettelylain ja rikoslain 48 luvun 1 §:n muuttamisesta 1763

Hallituksen esitys 128/1995 vp

11) Lakialoite laiksi metsästyslain 56 §:n muuttamisesta ja laiksi riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 3 §:n muuttamisesta „

Lakialoite 26/1995 vp (Saario ym.)

12) Lakialoite eläinsuojelulaiksi „

Lakialoite 31/1995 vp (M. Koskinen ym.)

13) Lakialoite eläinsuojelulaiksi 1768

Lakialoite 36/1995 vp (U. Anttila ym.)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Andersson C., Backman, Biaudet, Gustafsson, Heinonen, Huttu-Juntunen, Huuhtanen, Ihmäki, Jäätteenmäki, Kanerva, Karhunen, Kemppainen, Komi, Koski V., Kukkonen U-M., Kääriäinen, Lahtela, Lamminen, Lindén, Lindqvist, Markkula-Kivisilta, Mikkola, Mähönen, Nurmi, Nyby, Olin, Paasilinna, Partanen, Penttilä, Pietikäinen S., Pohjola M., Puisto, Pykäläinen, Rantanen, Rinne, Roos, Saapunki, Saarinen, Tulonen, Uotila ja Viinanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Saapunki, Puisto, Andersson C., Huuhtanen ja Aho.

Ilmoitusasia:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Heinonen, Huttu-Juntunen ja Viinanen sekä yksityisasioiden takia edustajat Biaudet, Gustafsson, Ihmäki, Karjula, Kemppainen, Komi, V. Koski, U-M. Kukkonen, Mikkola, Nurmi, Nyby, Olin, Pesälä, Rantanen, Roos ja Tulonen, tästä ja huomista päivästä yksityisasioiden takia edustajat Lindén, Paasilinna ja M. Pohjola sekä

tämän kuun 10 päivään virkatehtävien takia edustajat Lamminen, Lindqvist ja Uotila.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslainsäädäntöön

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 110/1995 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri Backman: Arvoisa puhemies! Julkinen hallinto kaiken kaikkiaan tulisi nähdä

aiempaa paremmin yhtenä kokonaisuutena, jonka eri osat, valtio ja kunnat, omine toimenpiteineen täydentävät toisiaan. Tässä mielessä valtion ja kuntien suhteiden kehittämisessä ei ole kysymys yksinomaan siitä, miten valtionosuudet jaetaan, vaan laajemminkin koko julkisen hallinnon tehokkuudesta ja taloudellisuudesta.

Julkisen talouden näkeminen yhtenä kokonaisuutena tarkoittaa sitä, että kunnallistalouskin on riippuvainen hallituksen kahden keskeisimmän tavoitteen onnistumisesta, niin työttömyyden puolittamisesta kuin valtiontalouden vakauttamisestakin. Työttömyyden puolittaminen merkitsee myös kunnille parempaa tulokehitystä ja pienempiä toimintamenoja. Valtiontalouden vakauttaminen on puolestaan edellytys niin työllisyystavoitteen saavuttamiselle kuin myös kuntien valtionosuuksien samoin kuin muidenkin tulonsiirtojen tason turvaamiselle.

Hallitus asetti selvitysmies Heikki Kosken selvittämään valtio — kunta-suhdetta ja tekemään valtionosuusuudistusta, jonka ensimmäinen vaihe on nyt saatettu eduskunnalle 20 erillisen lain muodossa käsitteilyyn. Valtionosuusuudistuksessa ensi vuosi 96 on korostetusti välivaihe, mikä ei vielä sellaisenaan ohjaa valtion ja kuntien suhteita koskevan uudistusprojektin jatkotyötä. Tämä johtuu siitä, ettei näin lyhyenä aikana, vain muutamassa kuukaudessa, pystytty tekemään sellaista selvitystyötä, joka olisi ollut pohjana laajempien, pidemmälle menevien linjausten tekemiseen. Tältä osin pysyväisluonteinen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen tehdään vuodesta 97 alkaen, ja esitykset ovat tulossa eduskuntaan käsitteilyyn vuoden päästä.

Nyt eduskunnalle annetussa hallituksen esityksessä laiksi eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslainsäädäntöön toteutetaan hallitusohjelman edellyttämät kolme erillistä osaratkaisua, jotka liittyvät kuitenkin laskennallisesti toisiinsa.

Ensinnäkin kuntien kantokykyluokitus korvataan verotuloihin perustuvalla valtionosuuksien tasauksella. Tältä osin on syytä todeta, että jo vuoden 93 valtionosuusuudistuksen yhteydessä selvitettiin mahdollisuuksia luopua kuntien kantokykyluokituksesta. Tämän jälkeen valtionosuusuudistuksissa on tehty muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet koko kantokykyluokitusjärjestelmän rooliin valtionosuusjärjestelmässä. Kuntien kantokykyluokitukseen ei ole tehty muutoksia vuoden 92 jälkeen, eli se on ollut jädetyttynä sen jälkeen. Ennen vuotta 92:kin edel-

lisiinä kolmena vuonna tehtiin vain hyvin vähäisiä muutoksia.

Toinen osa uudistusta, joka nyt on käsittelyssä, on kuntien maksaman kansaneläkkeiden lisäosamaksun poistaminen.

Kolmas osa uudistusta, joka tehdään samanaikaisesti, on valtionosuuksien vähentäminen hallitusohjelman lisäpöytäkirjan mukaisella 3,8 miljardilla markalla. Viimeksi mainittu eli leikkaus halutaan tehdä tietoisesti selvästi erillään, näkyvästi tasasummana 749 markkaa asukasta kohti kaikissa Suomen kunnissa. Tältä osin toivon, että myös keskustelussa, vaikka se vaikeaa olisikin, nämä kaksi asiaa, leikkaus ja itse järjestelmäuudistus, voitaisiin pitää erillään niin ensi vuotta koskien kuin tulevinakin vuosina. Itse pidän tätä parempana, kuin että valtionosuusleikkaus vuositaisena erillisenä poliittisena päätöksenä piilotettaisiin järjestelmäuudistuksen sisään siten, että erikseen ei voitaisi tietää kunta-kohtaisesti, mikä on leikkauksen osuus, mikä järjestelmäuudistuksen.

Valtionosuuksien vähennys, kantokykyluokituksen poisto ja verotuloihin perustuvaan valtionosuuksien tasausjärjestelmään siirtyminen aiheuttavat kunnittaisiin valtionosuuksiin muutoksia. Eräiden kuntien kohdalla laskelmat antavat tuloksen, joka toteutuessaan merkitsisi huomattavaa asukasta kohti laskettua valtionosuuksien menetystä. Jotta muutokset kuitenkin olisivat vuositasolla kohtuullisia, järjestelmän aiheuttama muutos on rajattu ensi vuoden osalta enintään ± 200 markkaan asukasta kohti. Näin ollen vuonna 96 valtionosuusleikkaukset sekä järjestelmämuutos yhteensä aiheuttavat kunnille valtionosuuksien vähennystä pienimmillään 549 markkaa, suurimmillaan 949 markkaa asukasta kohti.

Koska järjestelmän muutos, valtionosuusleikkaukset ja muut tilapäiset taloudelliset vaikeudet saattavat yhdessä aiheuttaa joillekin kunnille kohtuuttomia ongelmia, ensi vuoden harkinnanvaraisen rahoitusavustuksen määrärahaa on lisätty 50 miljoonalla markalla, ja se on tarkoitettu käyttäen nykyjärjestelmässä lähinnä alimpiin kantokykyluokkiin kuuluvien kuntien taloudellisten vaikeuksien lieventämiseen. Määrärahan myöntämisperusteena käytetään mm. kunnan harvaa asutusta, kaksikielisyyttä sekä saaristoisuutta.

Itä- ja Pohjois-Suomen kunnat ovat esittäneet, että valtionosuusjärjestelmän näin vaatimattomaksikin rajattu muutos kohtelee kovin ottein Itä- ja Pohjois-Suomea ja hyödyttää Etelä- ja

Länsi-Suomen kuntia. On totta, että miinus 200 markkaa asukasta kohti luku on järjestelmämuutoksen osalta yleisempi Itä- ja Pohjois-Suomen kunnissa ja vastaavasti + 200 markkaa asukasta kohti yleisempi Länsi- ja Etelä-Suomen kunnissa. Mutta kun katsoo lopputulosta, jonka jälkeen yhä nykyjärjestelmässä ensimmäisen ja toisen kantokykyluokan kunnat menestyvät hyvin yhteenlasketussa verotulo- ja valtionosuuslaskelmassa asukasta kohti laskien ja lääneittäin tarkastellen Pohjois-Suomen kunnat ovat tässä asetelmassa Uudenmaan jälkeen seuraavia, tilannetta ei ainakaan vielä näiden muutosten jälkeen voida pitää Itä- ja Pohjois-Suomen kuntien kannalta kovin pahana.

Tältä osin toivon, että käytettäisiin pidemmän aikavälin tarkastelua siinä oikeudenmukaisuuskeskustelussa, jota nyt näkyy käytävän pelkästään vertailemalla vuosien 95 ja 96 kuntakohtaisia lukuja. Pelkästään kantokykyluokitusjärjestelmän ajan tasalle saattaminen olisi joka tapauksessa merkinnyt kuntakohtaisiin valtionosuuksiin muutosta, ja tämän vuoksi en pidä perusteltuna sitä tarkastelutapaa, että verrataan pelkästään nykyjärjestelmää, vuotta 95, tulevaan välivuoteen 96.

Jos verrataan niitä laskennallisia kuntakohtaisia lukuja, joita jo edellisen hallituksen aikana valmistuneen kuntien valtionosuustoimikunta 95:n valmistelutyössä saatiin ja joiden kanssa tämän uudistusvaiheen laskelmat olivat hyvin saman suuntaiset, järjestelmämuutoksen rajaaminen nyt ± 200 markkaan asukasta kohti on verraten lyhyt askel. Mutta kun nämä luvut liitetään yhteen sen osallistumispanoksen, 749 markkaa per asukas, kanssa, millä jokainen kunta osallistuu julkisen hallinnon säästötalkoisiin, ymmärtää hyvin menettävien kuntien huolet. Toisaalta on samanaikaisesti muistettava ja muistutettava, että on kuntia, jotka katsovat vuosikautia kärsineensä olemassa olevasta kantokykyluokituksesta ja sen jäädytyksestä ja joita ei tyydytä näin vähäinen vuosikohtainen järjestelmämuutos, vaikka se sinänsä hyväksytäänkin oikean suuntaisena.

Ehkä on syytä korostaa vielä sitä, ettei valtionosuusjärjestelmän uudistamisessa vuoden 96 osalta ole kysymys kaupunkien ja maaseudun välisestä vastakkainasettelusta. Tätäkin on väitetty. Niin sanotuissa hyötyjissä on yhtä lailla kaupunki- ja maaseutukuntia, samoin niin sanotuissa menettäjiissä.

Vuotta 96 koskeva valtionosuusjärjestely on kokonaisratkaisu, mikä sisältää kaikki hallitus-

ohjelmassa edellytetyt toimenpiteet. Koska siitä ei vielä voi tehdä johtopäätöksiä vuoden 97 alusta toteutettavan ratkaisun suhteen, tietynlainen epävarmuus yksittäisten kuntien näkökulmasta tarkastellen jatkuu.

Toisaalta valtionosuusleikkaukset on nyt määritetty koko eduskuntavaalikaudelle, joskin indeksikorotusten osalta ratkaisu on tehty tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä vain vuoden 97 ajaksi. Siltäkin osin korotuksen muodosta päätetään osana valtionosuusjärjestelmän laajempaa uudistamista vuoden 97 alusta lukien, uudistamista, jonka valmistelutyö jatkuu Heikki Kosken projektin toimesta.

Tuossa työssä, jota tehdään hyvässä, toivottavasti, hyvässä yhteistyössä kuntajärjestön kanssa, on eräitä yleisiä lähtökohtia, jotka haluan vielä tässä yhteydessä eduskunnalle todeta.

Valtionosuusuudistuksen tavoitteita on syytä arvioida sekä valtion, kuntien että kuntalaisten kannalta. Kaikkien kannalta on ensinnäkin tavoitteena, että valtionosuusjärjestelmä edistää julkisen talouden toimivuutta ja taloudellista tehokkuutta sekä vähentää julkisen hallinnon sisäistä byrokratiaa. Toisaalta järjestelmän on turvattava kunnalliset peruspalvelut kohtuullisin kustannuksin maan eri osissa sekä kolmanneksi toteutettava kansalaisten perusoikeuksia oikeudenmukaisella ja tasapuolisella tavalla, mitä tämä oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus sitten tarkoittaakin.

Valtion ja kuntien kannalta yhdessä on lisäksi tärkeää, että valtionosuusjärjestelmä on kuntien kesken oikeudenmukainen ja että valtionosuuksien määräytymiseen vaikuttavat kriteerit ovat perusteltuja. Järjestelmän tulee lisäksi olla tuloksellisuuteen ja taloudellisuuteen kannustava sekä niin selkeä ja läpinäkyvä, että jokainen kunta voi itse laskea saamansa valtionosuudet. Minkään määräytymistekijän arvo ei saisi olla ainakaan päällekkäisten kertomien osalta kuntien itsensä määrättävissä, vaan tältäkin osin järjestelmän pitäisi olla mahdollisimman läpinäkyvä.

Kuntien kannalta erityisen tärkeätä on järjestelmän ennustettavuus, toisin sanoen se, että kunnat pidemmän tähtäyksen suunnitelmissaan ja vuosittaisia talousarvioita laatiessaan voivat ottaa huomioon valtionosuudet ilman jatkuvaa epävarmuutta siitä, mitä valtioneuvosto vuosittain tulee päättämään. Järjestelmään liittyvät seurantatutkimukset ja kehittämisratkaisut pitää avoimesti suorittaa yhdessä valtion ja kuntien yhteistyö- ja neuvottelumenettelyn puitteissa.

Kansalaisten kannalta palvelujen saatavuus, laatu ja kustannukset ovat tärkeimpiä. Tähän, samoin kuin yhdyskunta- ja ympäristökehitykseen asukkaat voivat vaikuttaa omalla osallistumisellaan ja toiminnallaan kunnallisen itsehallinnon, demokraattisen järjestelmän, kautta.

Sillä, miten valtion ja kuntien toiminnalliset ja taloudelliset suhteet järjestetään, on kansalaisten kannalta lähinnä välillisiä seurausvaikutuksia. Näin ollen kansalaistenkin kannalta järjestelmän yleinen toimivuus ja tehokkuus sekä oikeudenmukaisuus perusoikeuksien ja peruspalvelujen toteuttamisessa ovat keskeisiä tavoitteita.

Yhteenvetona valtionosuusuudistuksen tavoitteeksi voitaisiin asettaa kokonaistalouden tavoitteita tukeva, kuntia tehokkuuteen ja taloudellisuuteen kannustava, perusteiltaan ja laskettavuudeltaan selkeä järjestelmä, joka oikeudenmukaisella ja kustannusvaikutuksiltaan kohtuullisella tavalla luo edellytykset kansalaisten perusoikeuksien ja niihin kytkeytyvien peruspalvelujen toteutumiselle maan eri osissa.

Kun valtionosuusjärjestelmää on viime vuosina uusittu hyvin voimakkaasti ja kokonaisuudistus, joka nyt on alkamassa erillisratkaisuna vuoden 96 osalta, tulee tätä järjestelmää muuttamaan jälleen kerran hyvin paljon, en pidä välttämättömänä, että eduskuntaan tuotaisiin selonteko vuoden 93 valtionosuusuudistuksen tuloksista siten, kuin eduskunta on edellyttänyt, vaan pitäisin tärkeämpänä, että hallitus toisi sekä vuoden 96 että vuoden 97 ratkaisujen osalta riittävästi tausta-aineistoa eduskunnan tietoon tämän uudistuksen osalta niistä perusteista, joihin tämä pohjautuu. Hallitus on kuitenkin valmis tarvittaessa myös vuoden 93 uudistuksen tuloksia eduskuntaan tuomaan, mutta mielestäni ne eivät enää ole kovin perusteltuja, kun järjestelmä joka tapauksessa muuttuu ensi vuodelle ja pysyvästi vuodesta 97 alkaen.

Edustajat Saapunki ja Puisto merkitään läsnä oleviksi.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oma arvovalinta hallituksen puolelta on tietysti jo se, että valtionosuuksien leikkausten mitta on sitä, mitä sen tiedämme olevan. En puutu nyt siihen.

Minun kommenttini ministerille liittyy hänen pitkään pohdintaansa näiden leikkausten kohtaan. Muistutan ministeriä siitä, että yhtä

kaikki niiden selvitysten ja selitysten jälkeenkin, joita esille toitte, käy niin, että leikkaukset enimillään ovat, kun otetaan huomioon Kelan lisäosan maksun muutos, joka suoritetaan tässä yhteydessä, putsataan se pois, noin 1 000 markkaa asukasta kohti ja pienimmillään noin 500 markkaa asukasta kohti. Suurimmat leikkaukset kohdentuvat juuri niille samoille alueille, joille kohdistuvat raskaimpina myös monet muut niistä leikkauksista, joita hallitus ensi vuonna ja tulevina vuosina tekee. Elintarviketalouden leikkaukset, sosiaaliset tulonsiirrot ja nyt valtionosuuksien leikkaukset pääsääntöisesti kohtelevat kaltoimmin, kovimmin, raskaimmin samoja alueita. Samaan aikaan keveimmät leikkaukset kohdentuvat alueelle, jolla paraikaa pohditaan, laske-taanko kunnallisveroäyrin hintaa 1 pennillä vai 0,5 pennillä vai kenties 1,5 pennillä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en ole kunnallispolitiikko enkä minä tiedä oikeastaan, olenko minä min-käänlainen poliitikko, mutta tämän puheenvuoron pohjaksi ei välttämättä tarvitse ollakaan. Ministeri Backman vain puhui samassa puheenvuorossaan työttömyyden puolittamisesta ja kuntien valtionosuuksien leikkaamisesta. Ottaen huomioon, että kuntien tulonmuodostus on selvästi positiivinen, jos välttämättä leikata tarvitsee, se on mielestäni tehtävä tietysti kuntien valtionosuuksista. On sitten eri asia, onko tämä liian suuri vai liian pieni. On ilman muuta liian suuri. Nyt tulen oikeastaan puheenvuoroni tärkeämpään osaan.

Eräissä kunnissa on ryhdytty jo ennakoon vähentämään työvoimaa tiedustelemalla, ketkä ovat valmiita lähtemään virastaan, kun heille maksetaan siitä jonkinlainen kultainen kädenpuristus. Kysymys on nimenomaan siitä, että katsotaan valtionosuuksien leikkaamisen johtavan siihen, että kunta ei pysty pitämään virkarakennetta yllä eikä myöskään pysymään niissä investointisuunnitelmissa, jotka etukäteen on tehty.

Nyt minä tiedustelin ministeri Backmanilta — minä muistelen, että jotakin kysymyksen luontoistakin voi esittää — onko hallitus mitenkään tarkasti ja perusteellisesti kartoittanut sitä, mikä vaikutus valtionosuuksien leikkaamisella on kuntien työllisyyteen, siis virkarakenteeseen ja investointeihin, kun te samanaikaisesti puhutte puolittamisesta? Ovatko nämä risti-riidassa? Onko teillä selvillä, paljonko nämä leikkaukset vaikuttavat kunnissa työttömien määrään?

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvä, että kuulin ministeri Backmanin selvityksen. Se oli mielestäni sinä-lään varsin selkeä. Sen sijaan valtionosuusleikkausta tai -uudistusta on pidetty historian sekavimpana, historian suurimpana ja myös historian epäoikeudenmukaisimpana tietystä näkökulmasta katsoen.

Hallituksen esityksissä pitäisi nykyään olla taloudelliset vaikutukset. Tulen samaan asiaan, johon ed. Aittoniemi osittain puuttui. Nyt meidän pitäisi tietää eduskunnassa, mikä ministerin esityksessä ei riittävästi tullut esille: Mitkä ovat esityksen vaikutukset palvelujen saatavuuteen, laatuun ja määrään eri kunnissa ja toisaalta mitkä ovat esityksen työllisyysvaikutukset ajatellen nimenomaan kuntien palveluksessa olevia naistyöntekijöitä? Millaiset negatiiviset vaikutukset ovat ja mikä vaikutus näillä on edelleen valtiontalouteen? Mielestäni näistä pitäisi viimeistään myöhemmin eduskunnan käsittelyssä, jos ei ministeri voi nyt lähetekeskustelun yhteydessä selvittää, saada riittävä selvyys.

Ministerin puheeseen viitaten totean, että mielestäni Valtion taloudellista tutkimuskeskusta ja ehkä myös sisäasiainministeriön omia välineitä voisi tässä yhteydessä käyttää ja selvittää esityksen vaikutuksia ja siinä mielessä kokonaistaloudelliset vaikutukset kansantalouteen.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monesti on todettu eduskunnassakin, että kun kunnilta säästetään, samaan aikaan ei pitäisi kuntien velvollisuuksia ja tehtäviä lisätä. Kuitenkin näyttää siltä, että hallituksen sosiaaliturvan säästövalintojen seurauksena kunnille tulee uusi velvollisuus eli kansalaisten perusturvan takaaminen. Muun muassa sairausvakuutusjärjestelmän uudistamista koskevassa lakiesityksessä todetaan, että jos ei sairaspäivärahaa saa, voi hakea kunnan toimeentulotukea. Nuorten työmarkkinatuen leikkaamisesta on todennäköisesti samat vaikutukset, eli toimeentulotukimenot kasvavat. Näyttää siltä, että tästä muodostuu kuntien kautta uusi vähimmäisturvajärjestelmä, joksi se ei ole tarkoitettu. Kuntien menot kasvavat useilla sadoilla miljoonilla, mutta nyt vielä hallitus lakiesityksessään muuttaa valtionosuusjärjestelmää niin, että toimeentulotukimenojen kasvua ei oteta huomioon valtionosuusperusteissa, eli kunnille ei mitenkään kompensoida sosiaalietuuksien leikkauksia.

Minusta tämä on aika erikoinen valinta. Tämän seurauksena todennäköisesti eriarvoisuus

kunnissa edelleen kasvaa, koska on tiedossa, että kaikkien kuntien verotulot eivät kasva, toiset kunnat kykenevät hoitamaan asiat paremmin kuin toiset. Ylipääntään on tietysti kyseenalaista, että kansalaisten perusturvan järjestäminen tällä tavalla tulee kuntien tehtäväksi; senhän pitäisi olla valtion tehtävä.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin puhun kokonaiskansantaloudellisista vaikutuksista ja erityisesti esityksen 3,8 miljardin leikkauksen suhteesta muihin säästöihin.

Kaikki salissa tuntuvat olen yhtä mieltä, että täytyy säästää vaalikauden mittaan 20 miljardia markkaa. Kaikki tuntuvat olevan yhtä mieltä siitä, että lisää työttömiä ei voida tehdä, jos tavoitteeksi — toivottavasti yhteisesti — asetetaan työttömyyden puolittaminen. Se tarkoittaa sitä, että valtion toimintamenoihin ei voi kajota, koska ne ovat käytännössä palkkamäärärahoja ja tarkoittaisivat välittömästi työttömien tekemistä kymmeniätuhansia lisää.

Tällöin jää jäljelle kolme tulonsiirtoluokkaa: tulonsiirrot elinkeinoelämälle mukaan lukien maatalous, toisaalta tulonsiirrot kotitalouksille ja kolmanneksi tulonsiirrot kunnille valtionosuuksina. Jos jostakin näistä kolmesta halutaan leikata esitettyä vähemmän, se kohdistuu johonkin näistä tulonsiirroista lisäleikkauksena.

Jos olen oikein ymmärtänyt, salissa on aivan yhtä vaikea, ellei vaikeampaa, leikata yritystuista, ainakin maataloustuesta tai kotitalouksien tulonsiirroista, kuin kuntien valtionosuuksista. Tässä mielessä kysymys on kokonaisuudesta, jossa kaikki osat vaikuttavat 20 miljardiin. Jos johonkin osaan halutaan puuttua pienempinä säästöinä, nollasummapelissä se on lisäsäästö jonnekin muuante. Mielelläni omalta osaltani otan vastaan esityksiä erityisesti keskustan ryhmästä, otetaanko lisää enemmän kotitalouksilta vai esimerkiksi yritystuista mukaan lukien maatalous.

Kun leikkausten osalta puhutaan oikeudenmukaisuudesta, leikkaukset tapahtuvat täsmälleen saman suuruisina kaikissa kunnissa: 749 markkaa. (Ed. Pekkarinen: Eivät tapahdu!) — Ed. Pekkarinen, valtionosuusleikkaus on täsmälleen 749 markkaa per asukas ja tapahtuu kaikissa kunnissa. — Sen lisäksi yhtä aikaa tehdään järjestelmä uudistus, joka kantokykyluokitusjärjestelmän osalta, kuten jo puheenvuorossani aluksi totesin, olisi pitänyt tehdä jo aiemmin, mutta sitä ei ole tehty. Jo pelkästään kantokykyluokitusjärjestelmän muutos olisi merkinnyt kuntakohtaisia

muutoksia. Tämä osa uudistusta on myös nollasummapeliä siten, että siinä kuntien välillä tehdään siirtoja jostakin kunnasta toiseen.

Tältä osin oikeudenmukaisuusnäkökulma ei voi olla se, että katsotaan maan karttaa. Oikeudenmukaisuusnäkökulma ei voi olla se, että katsotaan vuoden 95 tilannetta pitäen sitä absoluuttisena totuutena, johon ei voi kajota. Oikeudenmukaisuusnäkökulmaa on se, että yhdessä pyritään löytämään sellaiset kriteerit ja perusteet, joilla valtionosuuksia kunnille annetaan. Nämä perusteet pysyvästi, toivottavasti usean vuoden ajalle pysyvästi, tulevat vuoden 97 alusta voimaan.

Ensi vuodelle on kehitetty väliaikaisjärjestelmänä kuntien verotulojen tasausjärjestelmä, joka ottaa huomioon erot, joita eri kunnissa verotulojen osalta on. Tältä osin tasausraja on 90 prosenttia, johon asti saa tasauksen. Ylimenevästä osasta joutuu puolestaan "maksamaan" 40 prosentin osalta muille kunnille tasauksena. Tämä järjestelmä on siis vain yhtä vuotta koskeva väliaikaisratkaisu.

Kun kuntien näkökulmasta tarkastelee muutoksia, joita tapahtuu, mielestäni tärkeämpää kuin muutosta on tarkastella lopputulosta. Jos lopputulos kertoo, että tämänkin järjestelmä uudistuksen jälkeen nykyisen järjestelmän 1. ja 2. kantokykyluokan kunnat saavat enemmän yhteensä varoja käytettäväksi per asukas verotulot ja valtionosuudet huomioiden kuin muut kunnat, (Ed. Manninen: Se perustuu väärään olettaukseen!) mielestäni tämä on oikeudenmukainen.

Alueellisesti tarkasteltuna Uusimaa saa kuntakohtaisesti eniten käytettäväkseen varoja, verotulot plus valtionosuudet, mutta heti seuraavina tulevat pohjoisen alueet. Kaikkein heikoimmin tässä tarkastelussa pärjäävät Keski-Suomen ja eteläisen Keski-Suomen läänit. Tässä mielessä oikeudenmukaisuusmittareita tarkasteltaessa pitää ottaa huomioon tosiasiallinen numeraalinen tilanne eikä muutosta vuosien 1995—1996 osalta.

Miten asia vaikuttaa kuntatyöllisyyteen, riippuu hyvin paljon siitä, miten kunnat omia talousratkaisujaan tekevät. Kunnat eivät edellisellä vaalikaudella pystyneet pitkäjänteisesti taloutaan suunnittelemaan, koska vasta loppusyksystä olivat tiedossa seuraavan vuoden valtionosuusratkaisut, toisin kuin nyt, jolloin tiedetään koko vaalikauden mittakaavassa, mitkä ovat leikkaukset. Ensi vuonna tiedetään myös järjestelmä uudistuksen osalta, mikä on kuntakohtai-

sesti valtionosuuksien määrä koko vaalikauden. Viime vaalikauden epätietoisuuden seurauksena kunnat irtisanoivat ja vähensivät henkilöstöään yli 40 000:lla. Nyt tämä kehitys on tasaantunut ja tässä vaiheessa ei ole tiedossa, että kunnissa olisi menossa laajamittaista, kymmenientuhansien, henkilöstövähennystä. (Ed. Pekkarinen: Jyväskylässä 200!)

Vetoan kuitenkin tässä yhteydessä kuntiin. Kun viime vuosina tutkimusten mukaan riippumatta kunnan taloudellisesta tilanteesta henkilöstöpoliittiset ratkaisut olivat hyvin saman tyyppisiä, niin nyt niissä kunnissa, joihin esimerkiksi ed. Pekkarinen puheenvuorossaan viittasi ja joissa on talouden liikkumavaraa, tuo liikkumavara toivottavasti käytettäisiin nimenomaan työllistämiseen. Tältä osin kunnat osana julkistaloutta kantaisivat myös oman vastuunsa työllistämisestä. Kaikki kunnat eivät tähän kykene, mutta osa kykenee ainakin suhdannepoliittisena toimenpiteenä.

Palvelujen saatavuus riippuu pitkälti siitä, miten kunnat toteuttavat oman taloutensa sekä saaneensa että kehittämistoimenpiteet. Tältä osin valta ja vastuu on haluttu sekä edellisellä vaalikaudella että tämänkin hallituksen toimenpiteissä siirtää kunnalliselle itsehallinnolle, mutta Heikki Kosken vetämässä projektissa tullaan ensi vuoden aikana tarkastelemaan nimenomaan sitä, mitkä ovat valtion tehtäviä, mitkä kunnan ja miltä osin valtio sitoutuu rahoittamaan kuntien tuottaman palvelutuotannon.

Tältä osin tässä uudistuksen vaiheessa ei tämmöisiä selvityksiä, joita täällä nyt on pyydetty, ole pystytty tekemään. Niitä tehdään tulevan talven aikana siten, että eduskunnalle niitä voidaan esitellä maaliskuussa, jolloin useita eri ministeriöissä menossa olevia selvityksiä ja varsinaisia tutkimuksia on valmistumassa.

Kun täällä kommentoitiin tätä uudistusta suurimpana, sekavimpana ja epäoikeudenmukaisimpana, niin uskallan väittää, että tämä järjestelmä, johon nyt ollaan menossa, on kuitenkin selvempi ja oikeudenmukaisempi myös kuntien kannalta kuin tähänastinen järjestelmä.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Pyydän anteeksi, että joudun ylittämään suositustajan, mutta pidän sitä kuitenkin perusteltuna, koska kysymyksessä on 20 lakiehdotuksen paketti, joka koskee vakavasti kaikkia maamme kuntia, jotka puolestaan vastaavat kahdesta kolmasosasta maamme hyvinvointipalveluja.

Lipposen hallituksen ohjelmassa luvataan

mm. selkeyttää valtion ja kuntien välistä työn- ja kustannustenjakoa, turvata lakisääteisten tehtävien ja niihin käytettävissä olevien voimavarojen tasapaino sekä alueellinen oikeudenmukaisuus ja ottaa huomioon poikkeuksellisen suuren työttömyyden aiheuttamat kunnallistaloudelliset ongelmat, mm. toimentulomenojen kasvu. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslainsäädäntöön on kuitenkin merkittäviltä osiltaan ristiriidassa hallitusohjelman lupauksen kanssa.

Esitys on kuntien ja valtion välistä työn- ja kustannustenjakoa entisestään sekoittava, kuntien ja kuntayhtymien suhteita hankaloittava sekä sektorikohtaisia valtionosuusleikkauksia peittelevä. Yhden vuoden väliaikaisratkaisuksi tarkoitettuun esitykseen liitetyillä pysyvillä lainsäädäntömuutoksilla on viritetty loukku, joka vivusta vetäisemällä murskaa suurelta joukolta Suomen kuntia toimintaedellytykset.

Lakiesitys on myös kiireen lapsi. Se sisältää joukon perusteettomia ja käsittämättömiä, jopa suoranaisesti virheellisiä lausumia perusteluosassa.

Lakiesityksen valmistelussa ei ole myöskään noudatettu uuden kuntalain edellyttämää asianmukaista neuvottelumenettelyä.

Lakiesityksen punaisena lankana on yksi periaate ylitse muiden: Lähes jokainen esitettävä muutos lainsäädäntökentässä heikentää eniten harvaanasuttujen, pinta-alaltaan suurten kuntien sekä alimmissa kantokykyluokissa olevien ja saaristokuntien asemaa. Hallitukselle on annettava tunnustus rehellisyydestä siinä, että esityksen perusteluissa tämä myös selkeästi tunnustetaan. Laskin, että esityksen tavoitteita ja keskeisiä ehdotuksia koskevassa perusteluosassa, joka käsittää yhdeksän sivua, mainitaan seitsemän eri kertaa hiukan eri sanoin edellä mainitsemäni heikennyksiä koskeva yleinen periaate.

Vuoden 1993 valtionosuusuudistuksen keskeisenä periaatteena oli muiden Pohjoismaiden esimerkin mukaisesti siirtää valtionosuuksien painopistettä tehtäväkohtaisista valtionosuuksista yleisiin. Nyt ollaan palaamassa entiseen. Yleisistä valtionosuuksista huomattava osa siirretään sektoriministeriöiden momenteille, esimerkiksi osuudet verotulojen tasausjärjestelmästä. Näyttääkin siltä, että yleisten valtionosuuksien jaosta ministeriöiden kesken on tullut vuoden 1996 uudistuksen yksi tärkeimpiä asioita. Siirron avulla on yritetty julkisuudessa jopa ministerien, mutta ennen kaikkea virkamiesten ta-

holta viestittää kansalaisille, että hallinnonalan valtionosuuksia ei ole juurikaan leikattu ja että kunnilla ei ole moraalista oikeutta karsia määrärahoja kysymyksessä olevilta hallinnonaloilta. Lausunnot osoittavat, että ministeriöissä on unohdettu, että jo vuoden 1993 valtionosuusudistuksessa valtionosuuksien käyttötarkoitussidonnaisuudesta luovuttiin.

Kuntien kannalta ei ole käytännössä mitään merkitystä sillä, miltä momentilta rahat tulevat. Tärkeää on vain se, paljonko kunnalla on käytettävissä tuloja palveluiden järjestämiseen. Valtionosuudethan kirjataan kintien kirjanpidossa erillisenä könttäsümmän rahoitustoimen pääluokkaan. Siksi kunnissa ei enää verrata kintin hallinnonalan menoja ja valtionosuuksia keskenään. Jos ministeriöiden logiikkaa noudatetaan johdonmukaisesti, tulisi kunnista lakkauttaa palo- ja pelastustoimi, oikeusapu, kuluttajaneuvonta jne., koska ns. pienet valtionosuudet on lähes kokonaisuudessaan karsittu, mihin sisältyvät edellä mainitsemäni. Tällainen perustelu on tietysti käytännössä täysin kestämatön.

Yleisen rahoituksen siirtäminen sektoriviranomaisille aiheuttaa käytännön ongelmia myös peruskuntien ja kuntayhtymien välillä. Jos ja kun esimerkiksi ammatillisen koulutuksen kuntayhtymille vahvistetaan samat oppilaskohtaiset yksikköhinnat kuin kuluvana vuotena, merkitsee se käytännössä sitä, että ko. sektori voi osallistua yleisiin säästöihin vain siten, että kuntayhtymä palauttaa osan valtiolta saamasta rahasta jäsenkunnille. Kuntayhtymistä tulisi näin peruskuntien rahoittajia. Näin tulee osittain myös käymään. Käytännössä tietysti voidaan näin menetellä, mutta tarpeetonta riittää ja ongelmia sillä aiheutetaan kuntien ja kuntayhtymien välillä. En pidä myöskään hyväksyttävänä, että valtiovalan taholta kehotetaan kansalaisia kuntia vastaan edellä mainittujen silmäkääntötemppujen avulla.

Tässäkin yhteydessä voidaan esittää yleisesti käytössä ollut väite, että kuntien tuleekin säästää muusta kuin peruspalveluista. Säästötarpeet ovat kuitenkin niin suuret, ettei se ole mahdollista. Tilannetta valaissee, kun totean, että viime vuoden lopulla kuntatyönantajan suorittaman tilastoinnin mukaan kaikista kuntien kuukausipalkkaisista työntekijöistä 86,14 prosenttia oli sosiaali-, terveys- tai opetustoimen palveluksessa. Edellä esitetyn perusteella on mielestäni perusteltua puhua lakiesityksen sekavuudesta ja sektorikohtaisesta peittelevyydestä.

Julkisuudessa on puhuttu mieluusti 3,8 miljard-

din markan valtionosuusleikkauksista. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi on kuitenkin paikallaan todeta, että verrattuna voimassa olevaan lainsäädäntöön, vaikka entiset rästit unohdetaan, leikkaukset ovat noin 6,5 miljardia jo ensi vuonna, sillä 3,8 miljardin markan leikkauksen lisäksi jätetään tekemättä indeksitarkistus, 1,35 miljardia, ja lainsäädännön edellyttämä valtion ja kuntien välinen kustannustenjakotarkastelu, joka toisi kunnille arviolta noin 1,2 miljardia markkaa. En kuitenkaan puutu enempää indeksin kuin kustannustenjaonkaan tarkistuksiin, koska ymmärrän ja tiedän, että niiden toteuttaminen tässä taloudellisessa tilanteessa olisi epärealistista. Sen sijaan haluan kiinnittää huomiota lakiesityksiin liittyviin periaatteellisesti suurimerkityksiin ja pysyviksi aiottuihin esityksiin.

Ensinnäkin lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtionosuuksien määrässä otettaisiin huomioon lainsäädännöstä tai valtion määräyksistä aiheutuvat kustannuksien muutokset ainoastaan siltä osin, kuin ne kohdistuvat siihen toimintaan, jota valtion toimenpiteet välittömästi koskevat. Tämä viattomalta tuntuva monimutkainen lause voi vaikuttaa todella draaattisella tavalla valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon tulevaisuudessa. Esimerkkinä todettakoon tällä hetkellä voimakkaasti kasvavat kuntien toimeentulotukimenot. Jos muutos hyväksytään, valtio voi poistaa tai ainakin merkittävästi alentaa asumistukea, työttömyysturvaa, opintotukea jne. ilman, että valtiolle aiheutuu mitään velvollisuutta lisätä osuutta näistä aiheutuvien kuntien toimeentulotukimenojen kasvussa.

Kun tänä vuonna 2,8 miljardia markkaa olevien toimeentulotukimenojen arvioidaan kasvavan ensi vuonna 700 miljoonalla markalla, niin tulevaisuudessa voi muutoksesta olla vaarana miljardilaskujen lankeaminen kuntien maksettaviksi. Ei ole mitään perustetta sille, että tällainen ratkaisevasti valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon vaikuttava asia päätetään samanaikaisesti vain vuoden väliaikaista järjestelyä koskevan valtionosuusmuutoksen yhteydessä.

Sama periaatteellinen kysymys koskee ns. pienten valtionosuuksien poistamista kustannusten seurantajärjestelmästä, vaikka se markkamääräisesti ei olekaan kuntien kannalta merkityksellinen.

Valtionosuusjärjestelmän ensi vuotta koskevien karmeiden koelaskelmien merkitystä on vähätelty vetoamalla siihen, että siirtymäkauden tasaus supistaa muutoksen enintään ± 200 mark-

kaan. Siitä huolimatta takana olevat laskelmat pelottavat kuntia mm. seuraavista syistä: Kuntien maksuosuus kansaneläkkeiden lisäosiin, yhteensä 4,22 miljardia markkaa, kliirataan tämän uudistuksen yhteydessä. Suomen Kuntaliiton esitys siitä, että poistaminen olisi toteutettu neutraalisti, tuli hylätyksi, ja muutos ajettiin sisään ensi vuotta koskevaan järjestelmään. Senkin vaikutus on kuitenkin rajoitettu ensi vuonna ± 200 markan haarukkaan. Muutos on kuitenkin ajettu nyt kokonaisuudessaan sisään laskentajärjestelmään, ja jo yksin tämä aiheuttaa laskelmissa enimmillään jopa 700 markkaa asukasta kohden olevat erot kuntien välillä.

Viime kesänä eduskunta hyväksyi koulutuksen uuden valtionosuusjärjestelmän. Muutokset alemman kantokyläluokan ja harvan asutuksen kunnille olivat merkittäviä, jopa yli 1 000 markkaa asukasta kohden. Tämäkin pysyvä muutos on sisällytetty ± 200 markkaa per asukas-rajoihin. Järjestelmään sisältyvien tarve- ja olosuhdetekijäkertoimien merkityksen vähentämistä on myös vähätelty tasausrajan vuoksi.

Kaikki edellä oleva näyttää kauniilta, mutta on huomattava, että kaikki kuntien taloudellista asemaa heikentävät muutokset on säädetty pysyviksi ja vain väliaikaista järjestelyä eli tasausta koskeva säännös vuotta 1996 koskevaksi. Tämän jälkeen on hyvin yksinkertaista jättää uudemman tasaussäännöstö, jonka jälkeen loukku laukeaa, pysyvät muutokset jäävät voimaan aiheuttaen lukuisille kunnille aina tuhansiin markkoihin asukasta kohden nousevan laskun ja saat- taen ne tilanteeseen, josta ne eivät voi selviytyä.

Edellä olevan perusteella tulee kysyneeksi, miksi tällainen monimutkainen, sekava ja periaatteellinen uudistus tehdään vain yhden vuoden tähden. Kiistatta herää epäily, että pysyvillä uudistuksilla halutaan päinvastaisista väitteistä huolimatta rajoittaa selvitysmies Kosken ehdotusta ja toimintavapautta vuoden 1997 valtionosuusuudistuksen osalta. Ehkäpä halutaan myös kauhukuvaa luomalla valmistella maaperää hiukan vähemmän kauhealle tulevalle esitykselle. Looginen, tarkoituksenmukainen, Kuntaliiton ja valtion välillä sovitun hengen tai hallitusohjelman mukainenkaan esitys kuitenkin ole.

Mikä olisi ollut vaihtoehto? Kaikkein yksinkertaisimmillaan lähelle samaa lopputulosta olisi päästy jatkamalla entisten säästölakien voimassaoloaika, kliiraamalla neutraalisti kansaneläkemaksut ja nopeuttamalla entisen valtionosuusjärjestelmän siirtymäsäännöstä esimerkiksi 200 markkaa per asukas vuosi saakka.

Arvoisa puhemies! Kokonaisarviona totean, että 3,8 miljardin markan leikkaus on ylimitoitettu huomioiden muut kuntien kustannuksia lisäävät toimenpiteet, jotka ovat väistämättä edessä ensi vuonna. Järkevää olisikin ollut rajoittaa leikkaukset Kuntaliiton vaatimaan 1,7 miljardiin markkaan, joka olisi ollut tarkoituksenmukaisinta toteuttaa tasaleikkauksena markkaa per asukas ilman, että yhden vuoden ajaksi ryhdytään erillisiin järjestelmämuutoksiin, jotka entisestäänkin sekoittavat kokonaisuutta.

Ministeri Backman totesikin alussa ja myös lakiesityksen perusteluissa on todettu, että jo vuoden 93 uudistuksen yhteydessä harkittiin kantokyläluokituksen poistamista. Tässä vaiheessa ei ollut kuitenkaan käytettävissä riittävästi tilastoja ja tietoja palvelutarve- ja olosuhdetekijöiden aiheuttamista kustannuksista. Kysyn: Mitä uutta tähän mennessä tällä alalla on tullut tai tapahtunut? Ja asioita seuranneena voin vastata: toistaiseksi ei mitään.

Julkisuudessa on erityisen vähän kiinnitetty huomiota siihen, että myös perustamiskustannuksiin tulevien valtionosuuksien määrät oleellisesti alenevat alimpiin kantokyläluokkiin kuuluvilla kunnilla, jopa 20 prosenttia, kun taas korkeimman kantokyläluokan kunnilla pysyvät pääomakustannusten valtionosuudet täysin entisellään.

Arvoisa puhemies! Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä edellä esittämäni todella merkittävät puutteet, epäjohtonmukaisuudet ja ongelmat otettaisiin huomioon ja lakiesityksiä muutettaisiin näiltä osin.

Edustajat C. Andersson, Huuhtanen ja Aho merkitään läsnä oleviksi.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan lausua kiitokset ministeri Backmanille siitä, että hän tämän varsin tärkeän lakiesityksen lähetekeskustelussa on täällä mukana toisin kuin eräät muut ministerit reviiriinsä kuuluvien asioiden tärkeässä lähetekeskustelussa. Eräät muut ministerit eivät täällä ole olleet, mutta heistä poiketen todellakin ministeri Backman on. Siitä kiitos hänelle. Kiitos myös hyvästä esittelystä, jonka hän äsken suoritti. Siitä huolimatta kiitos on paikallaan, vaikka esittelyn sisällöstä, niistä arvioista, mitä hän sanoi puheenvuorosaan, olenkin hänen kanssaan eri mieltä, en kaikilta osin tietystikään, mutta monilta osin.

Minun on helppo yhtyä aika paljossa, oikeastaan kaikessa, siihen, mitä edellä ed. Manninen minusta erittäin hyvässä puheenvuorossaan jo esille toi, mutta muutama lisänäkökohta kuitenkin vielä on varmaan paikallaan.

Arvoisa ministeri Backman, myönnän, että tällä hetkellä vielä voimassa oleva valtionosuuslainsäädäntö ei ole aivan niitä yksinkertaisimpia ja yksiselitteisimpiä järjestelmiä. Sanon kuitenkin, että se järjestelmä, mikä tällä hetkellä on voimassa, on tavattoman paljon parempi kuin järjestelmä ennen 1.1.93. Siirtyminen kustannuspohjaisesta valtionosuusjärjestelmästä laskennalliseen oli tavattoman iso ja tärkeä ratkaisu, jonka edellinen eduskunta täällä teki. Halusin sen sanoa tässä sen takia, että minusta se oli yksi tekijä siinä, että kunnat sittenkin selviytyivät niille edellisen vaalikauden aikana langetetuista säästötarpeista aika hyvin ja aika joustavasti. Olen aivan varma, että vanha järjestelmän voimassa ollen niin nopeasti, niin tehokkaasti ja niin järkevästi suoritettuja säästöjä ei olisi kunnissa saatu aikaan, ei, jollei todella tuota uudistusta olisi ollut. Vanha järjestelmä ei olisi antanut siihen mahdollisuuksia.

Mutta nyt onkin sitten pakko yhtyä ed. Mannisen puheenvuoroon. Kyllä tämä uudistus merkitsee ainakin vuodelle 96 todella paljossa järjestelmän entisestään sekoittamista ja entisestään sekavammaksi saamista. Minä, ministeri, ymmärrän sitä tietyllä tavalla sen takia, että tässä on nyt haluttu ottaa tällainen väliaikaisratkaisu, joka kohdennetaan vuoteen 96, koska ollaan tekemässä hieman isompaa remonttia vuodelle 97. Mutta kyllä tämä askel on sellainen, että jos te, ministeri, saatte tavallisen kunnan ja vähän epätavallisemmankin kunnan kunnanvaltuutetut ymmärtämään tämän lainsäädännön sisällön, olette diplominne ansainnut.

Niillä valmiuksilla, mitä meillä tässä salissa olevilla kansanedustajilla on — nyt uskallan puhua aika monien suulla kyllä, kun tämän arvion teen — tästä kaikesta nyt selvän saaminen on erittäin vaikea tehtävä. Onnittelten niitä kansanedustajia, jotka tästä pääsevät kunnolla perille. Me ylpeinä istumme tietysti kaikki ja olemme sitä mieltä, että tämä homma on hanskassa. Mutta mutta! En jatka enempää siitä, onko asia pohjimmaaltaan kuinka hyvin hanskassa.

Erityisesti se seikka, minkä ed. Manninen puheenvuorossaan esille toi, vielä tavallaan sekoittaa tätä järjestelmää, se että nyt siirrytään takaisin yleisistä valtionosuuksista kohti tehtäväkohtaisia valtionosuuksia. Monella tavalla mielestä-

ni se on väärä askel. Se tekee mahdolliseksi sen, että opetusministeri voi mennä kuntaan ja sanoa: ”Katsokaapas näitä opetusministeriön rännejä pitkin kuntaan tulevia valtionosuuksia, kuinka niiden käy. Eiväthän ne pienenekään niin ja niin paljon kuin on ennalta annettu ymmärtää.” Sosiaali- ja terveysministerikin voi mennä kuntaan ja puhella siellä kyseisen hallinnonalan edustajille, että ”eihän nämä sosiaali- ja terveystoimeen valtionosuudet niin ja niin paljon vähene kuin tässä on mielikuva syntynyt”. Molemmat ovat oikeassa näin sanoessaan, elleivät he muista sitä sanoa, että yleisiä valtionosuuksia samaan aikaan vähennetään miljardimäärin, sitä yleistä osaa, joka olisi kunnan ”vapaasti käytettävissä” niihin tarkoituksiin, mihin kunnat ovat halunneet valtionosuuden käyttä. Sekavuus lisääntyy jonkin verran tämänkin järjestelyn seurauksena.

Itse esityksen sisällöstä eräiltä muilta osin vielä muutama huomio.

Ensinnäkin, todellakin hallituksen säästöohjelman suurinta yksittäistä leikkaushanketta ollaan nyt käsittelemässä, kun tätä lakia lähetekestustellaan täällä. Siitä vaalikauden aikaisesta vajaan 20 miljardin leikkaustaakasta tässä nyt vajaa 4 miljardia lähtee suoraan, tulee leikatuksi tällä päätöksellä. Sen lisäksi oma lukunsa ovat tietysti indeksijäädytykset ja kustannusjakotarkistuksista luopumiset. Minäkin olen valmis siihen, mihin ed. Manninen edellä, että ne näissä oloissa voikin unohtaa jo senkin takia, että edellisen vaalikauden aikankin indeksijäädytysten osalta meneteltiin täsmälleen samalla tavalla. Myönnän sen. Mutta tämä vajaa 4 miljardia jo sinänsä on erittäin kova leikkaus äsken mainitut indeksijäädytykset ja kustannusjakotarkistuksista luopumiset vielä mukaan lukien.

On myönnettävä, että tavallaan leikkauksen kestämistä tai sen ongelmia ja taakkaa jonkin verran lieventää se tosiseikka, että verotulot kiihtos talouden nopean kasvun, joka on saatu aikaan, kasvavat nyt hyvää vauhtia, kasvavat vielä ensi vuonna ja seuraavana verovuonna hyvää vauhtia ja ennen kaikkea ovat kasvaneet erinomaista vauhtia vuonna 94 ja tänä vuonna, vuonna 95. Kunnat saavat jälkikäteen yhteisöveron kasvaneesta tuotosta merkittävät lisäykset, jotka lisäverot ovat seurausta yhteisöverotuoton huomattavasti arvioitua suuremmasta potista vuodelta 93 ja ennen kaikkea vuodelta 94.

Kuntien kassatilanteen kannalta sillä, mikä tässä mielessä jäi taakse, viime vaalikauden aikaisilla päätöksillä, näillä ratkaisuilla, on ollut tavattoman myönteinen merkitys. Halusin sanoa

tämän ääneen sen takia, että niin paljon viime vaalikauden aikana näistä asioista, leikkauksista ja verotuloarvioista, tässä salissa kuuli toisen suuntaista tekstiä ja viestiä, kuin mikä teksti ja viesti nyt on todistettu mm. niiden verotulokertymien ja leikkausvaikutuksen lopullisena saldona, josta kaikesta nyt alkaa olla oikein numeerista tietoa jo meidän kaikkien käytettävissä.

Tuota leikkausta siis jonkin verran lieventää tulevalle vuodelle se seikka, että verotulot kasvavat arvioiden mukaan noin 3 miljardin markan verran. Samaan aikaan kuitenkin tästä vuodesta ensi vuoteen verrattuna jo aiemmin ja nyttemmin tehtyjen tuloratkaisujen yhteisvaikutuksena kuntien toimintamenot vastaavasti, palkkausten menot kaikkineen, kasvavat noin 4 miljardin markan verran. Kuntien rahoitusaseman heikennys vuonna 96 tuleeikin olemaan aika tarkkaan 5 miljardin markan mittainen. Tästä asiasta ministeri ehkä antaa täsmällisemmän vastauksen vielä. Tästä asiasta — olen ymmärtänyt — on kuta kuinkin yhteisymmärrys Suomen Kuntaliiton ja valtiopuolen edustajien välillä.

Menen vielä kuitenkin leikkauksien mittaam kaiken kaikinensa sen verran, että kuten sanoin aiemmin, leikkaukset valtionosuuksiin ovat tietty arvovalinta; sitä ne todella ovat. Kun katsotaan, minkälaisia asioita kuntien valtionosuuksilla rahoitetaan, mitä palveluita ylläpidetään, me kaikki tiedämme, että ne ovat sivistystoimen palveluita kunnissa: peruskoulua, kirjastoa jne. — kansalaisten, sanoisiko, peruspalveluiden ydintä. Niistähän on kysymys valtionosuuksilla rahoitettavissa menoissa. Samaa voi sanoa sosiaali- ja terveystoimen keskeisistä menoista. Ne ovat tämän hyvinvointiyhteiskunnan, mikä meillä on, perusta. Niistä nyt ollaan leikkaamassa, kun näitä leikkauksia aiemmin kerrotulla ja täällä jo esitellyllä tavalla ollaan suorittamassa. Arvovalinta kertoo valtionosuuksien leikkausten osalta siitä, missä hallituksen mielestä on säästämisen varaa, missä on poisottamisen varaa yleisesti.

Oma lukunsa on vielä se, miten nämä leikkaukset kohdennetaan alueellisesti, ja ehkä myöskin jossakin määrin se, miten ne kohdentuvat sosiaalisesti. Hallituksen valtionosuusleikkausten saldo joka tapauksessa on se, että enimmäkseen leikkaukset ovat lähes 1 000 markkaa ja vähimmäkseen noin 500 markkaa asukasta kohti. Kun katsotaan niitä alueita ja kuntia, joissa maksimileikkaukset toteutuvat, pääsääntöisesti ne alueet ja kunnat ovat samoja, missä myös elintarviketalouden leikkaukset ovat suurimmat, missä

sosiaalisten tulonsiirtojen ja muiden sellaisten leikkausten, sanoisiko, käsi ja jalki tuntuu kaikkein voimakkaimpana. Niin ikään nuo kunnat ja alueet ovat niitä, jotka pääsääntöisesti menettävät eniten myös aluepoliittisten tukijärjestelmien leikkausten seurauksena. Näin ollen voidaan sanoa pääsääntöisesti — ei aukottoman yksiselitteisesti, mutta pääsääntöisesti — että valtionosuusleikkaukset kohtaantuvat sinne, mihin muutkin hallituksen kipeimmät alueisiin kohdistuvat leikkaukset käytännössä kohdennetaan ja osoitetaan.

Näin ollen nämä kertaantuvat leikkaukset ovat tuottamassa monille alueille ja paikkakunnille todella vaikeasti kestävästä ja läpikuljettavan tulevaisuuden vuonna 96 ja sen jälkeisinäkin vuosina. On laskettu kunnittain, minkä verran paineita veroäyriin hallituksen leikkauslinja aiheuttaa. Enimmillään nuo paineet ovat muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta 2—3 äyripenin luokkaa, ja pienimmillään leikkaustarpeet ovat käytännössä lähes olemattomat. Näin siitä syystä, että toisaalta tulojen kehitys varioi, erilaistuu, kuntien kesken niin suurella tavalla, kuin sen tiedämme tapahtuvan.

Ed. Manninen jo puheenvuorossaan kyseli sen perään, miksi ylipäänsä piti nyt suorittaa vuodelle 96 tämä uudistus, kun joka tapauksessa ollaan valmistelemassa vuoden 97 uudistusta. Tuohon kysymykseen ministeri ehkä voi täällä antaa lisävalaistusta. Oikein selvää vastausta siihen ei mielestäni tullut.

Arvoisa puhemies! Joutuukin toteamaan yhteenvedonomaaisesti, että tässä tilanteessa suoritettavat leikkaukset siinä mitassa, mitä hallitus nyt on tekemässä, väistämättä johtavat siihen, että kunnissa se väestönosa eli koulupalveluja ja sosiaali- ja terveyspalveluja kipeimmin tarvitsevat kansalaiset, ne kansalaiset, joihin muutkin leikkaukset kipeimmin kohdistuvat, ovat nyt hallituksen leikkausvalintojen seurauksena tässä eniten menettämässä. Toisaalta ne alueet ja kunnat, jotka muutoinkin ovat monien leikkausten ja, sanoisiko, vaikeitten aikojen koettelemia, ne myös alueellisesti menettävät näitten leikkausten seurauksena eniten.

Keskusta ei siis tule hyväksymään — nämä sanat jo varmasti ovat siitä osoituksena — tämäntapaista valtionosuuksien leikkauslinjaa. Keskusta on valmis siihen näissä oloissa — viitataan siihen että verotulot kasvavat — että myös valtionosuuksista jonkun verran voitaisiin leikata, ehkä 2 miljardin verran. Sen me sanoimme ennen vaaleja, sen me sanoimme välittömästi

vaalien jälkeen, kun hallitusneuvotteluja valmistaututtiin käymään, ja sen saman me sanomme myös tällä kertaa. Me olemme valmiita siihen, että mainitussa mitassa valtionosuuksia leikattaisiin.

Meidän mielestämme, kun välivuodesta on kysymys, leikkaukset tulisi tehdä niin, että ne asukasta kohti ovat saman suuruisia koko maassa, eikä niin kuin hallitus esittää, jolloin leikkauksista olisi kaksinkertainen niitten kuntien kohdalla, joilta otetaan eniten, verrattuna niihin, joilta otetaan vähiten. Tasasuuruiseksi rakennettu leikkauslinja tälle välivuodelle olisi huomattavasti selväpiirteisempi kuin nyt esitetty, oikeudenmukaisempi sosiaalisesti ja myös alueellisen tasapainon ja tasa-arvon kannalta huomattavasti oikeudenmukaisempi kuin nyt hallituksen täällä esittelemä.

Ed. J u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on kovasti kritisoitu tätä esitystä siitä, että tämä on sekavampi kuin nykyinen valtionosuusjärjestelmä. Nykyinen valtionosuusjärjestelmä on varsin sekava. Se on sitä nimenomaan sen vuoksi, että se sisältää sen laatuja moninaisia kertoimia, joitten oikeudenmukaisuutta ei kukaan käyttäjä eikä mikään kunta ole pystynyt arvioimaan. Tästä varmasti on myös ollut seurauksena se, mitä entinen ministeri Pekkarinenkaan ei varmasti tarkoittanut: Laman aikana joissakin kunnissa, kuten ensimmäisen kantokäylyökan kunnissa, valtionosuudet verotulojen täydennyksineen kokonaisuudessaan saattoivat kasvaa.

Olen sitä mieltä, että nimenomaan ne periaatteet, mitä ministeri Backman suuremman uudistuksen periaatteina kertoi, ovat varsin oikeita, nimenomaan tämä kannustavuustekijä ja myös se, että nähtäisiin selvästi, mistä valtionosuus tai aluepoliittinen tuki muodostuu.

On selvää, että ensi vuoden budjetissakin valtionosuuksien merkitseminen on kyllä varsin sekavaa; sieltä eivät mitenkään varmasti oikein asiantuntijatkaan pysty sanomaan, miten valtionosuuksia eri ministeriöitten budjeteissa on. Se on ihan selvästi kohta, jossa vaadittaisiin selvennyksiä.

Mutta yhteen asiaan haluaisin vielä kiinnittää huomiota: Nykyinen järjestelmä on osittain laskennallinen, osittain kustannusperusteinen, ja varmasti, jos nykyiseen ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia vastaustuueenvuoroon on kulunut!

Ed. A u l a (vastaustuueenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen kiinnitti tuueenvuorossaan huomion oikeaan asiaan sikäli, että hän painotti tämän leikkauksesityksen vaikutuksia kuntien eriarvoistumiseen eliikkä siihen, että tämän seurauksena toiset kunnat edelleen pystyvät järjestämään palvelunsa suurin piirtein niin kuin ennenkin, mutta toiset taas eivät.

Erityisen huolestunut olen esityksen vaikutuksesta koulutukseen, erityisesti koulutuksen perusturvaan. Arvioni on, että kun niissä kunnissa, joissa verotulot eivät kasva, kuitenkin valtionosuuksia varsin roimasti leikataan, tulee tilanne, että peruskoulutuksen laadusta ei kyettä huolehtimaan.

Minua onkin vaivannut se, että tässä keskustelussa, jota valtionosuusleikkauksista on käyty, on tavallaan puhuttu, ikään kuin voitaisiin leikata suuriakin summia, ilman että sillä on mitään vaikutusta mihinkään toimintaan missään kunnassa. Minusta olisi rehellistä, että hallitus myöntäisi, että hyvin todennäköisesti joissakin kunnissa tämän seurauksena esimerkiksi koulutuksen laadusta joudutaan tinkimään, kun samaan aikaan varsinkin koulutuspuolelle koetetaan tuoda uusia tehtäviä. Puhutaan siitä, että valinnaisuutta pitäisi lisätä, kielivalikoimaa pitäisi lisätä, matemaattis-luonnontieteellistä opetusta pitäisi olla enemmän. Seuraus tulee olemaan se, että ne kunnat, joissa verotulot eivät kasva, joutuvat tekemään nämä leikkaukset, ja oppilaat ovat entistäkin epätasa-arvoisemmassa asemassa suhteessa niihin kuntiin, joissa verotulot kasvavat ja palvelut kenties kyetään hoitamaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ministeri Backman, jolle minäkin haluan antaa kiitoksen siitä, että hän on täällä paikalla ja esitteli tätä aika vaikeaa kokonaispakettia meille, toivoi, että tässä keskustelussa ei nyt sekoitettaisi leikkauksia ja järjestelmän uudistamista toisiinsa. Minäkin pyrin siihen, etten sekoittaisi, mutta täytyy sanoa, että tämä kokonaispaketti on niin sekava, että tässä ei ehkä ihan pysty tätä toivomusta noudattamaan. Tässä on sekä leikkaukset ja yksivuotiset muutokset lainsäädäntöön että osittain pysyviä muutoksia ja kaikki kauniissa sekaotuksessa niin, että ei selkeää kuvaa siitä yksinkertaisesta, ennakoitavasta mallista ole mahdollista saada, mitä me tarvitsisimme, kun tätä vaikeaa asiaa käsitellään. Myöskään tuolla kentällä, kunnissa, tuskin osataan tästä saada kokonaiskuvaa; se on kyllä valitettavasti aika vaikeaa.

Arvoisa puhemies! Valtiontalous vaatii säästöjä ja leikkauksia, ja muistaakseni viime talvena vaalikentillä keskusteluissa me kaikki lupasimme, että kuntien valtionosuudet ovat yksi kohta, josta voidaan säästöjä tehdä, ja näin nyt on edessä se, että niitä etsitään.

Oma lähtökohtani oli se, että kuntien valtionosuusleikkaukset tulisi sitoa suurin piirtein siihen tasoon, mikä on verotulojen kasvu kunnissa. Kuntasektorilla ja erityisesti esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa ja sairaalatoimessa eräissä erityispalveluissa — mielisairaalat, kehitysvammaisten ja päihdeongelmaisten hoito — leikkaukset ovat jo menneet sen verran pitkälle, että seuraukset ovat aika ikäviä käytännössä ja lasku saattaa tulevaisuudessa näistä johtuen nyt jo olla varsin suuri. Näihin ei pitäisi enää säästöjä ja leikkauksia kohdentaa, koska ne leikkaukset aiheuttavat pysyviä kalliita vaurioita tähän yhteiskuntaan.

Hallitusohjelman liitteessä puhutaan 3,8 miljardin markan valtionosuuksien leikkauksista. Niin kuin täällä ed. Manninen totesi, nämä leikkaukset jo ensi vuoden osalta ovat yli 6 miljardia, ehkä 6,5 miljardia markkaa, eli tuo summa on kovastikin kasvanut.

Jos katsotaan hieman eteenpäin kuntien talouden kehitystä, minulla on tässä Kuntaliiton laskelma siitä, miten kuntien talous kehittyi tästä vuodesta vuoteen 99, tässä tulojen muutos on arvioitu niin, että verotulojen lisäys on 10—14 miljardia markkaa, maksutulojen lisäys noin 0,5 miljardia markkaa ja muiden tulojen lisäys noin 3 miljardia markkaa.

Toisaalta jos ajatellaan menojen muutoksia, niin siellä on palkkasumman kasvu. Asiantuntijoiden mukaan, vaikka tänne on merkitty 8 miljardia markkaa tälle kaudelle, se ei tule nyt tehtyjen tuposopimusten mukaan riittämään, vaan ylittyy. Muiden henkilöstömenojen lisäys on tietysti kiinni pitkälti tästä, ja niissä on tässä 5 miljardin kasvu. Toimeentulotuen lisäys on 1—2 miljardia markkaa, tukityöllistämismenojen lisäys miljardin. Uusista velvoitteista, joissa on päivähoitoon laajennus, ammatillisen koulutuksen laajennus jne., tulee 3 miljardin verran. Edelleen muu kustannustason nousu on 3—4 miljardin luokkaa, ja arvonlisäverojärjestelmän takaisinperintäjärjestelmästä tulee miljardin markan menojen muutos. Kun tässä laskelmassa on lisäksi otettu toimintojen tehostumisesta 2—4 miljardia markkaa vähennyksenä menoihin, on päädytty tässä laskelmassa 11—13 miljardin markan suuruiseen kuntien rahoitusase-

man kiristymiseen vuoteen 99 mennessä tästä vuodesta lähtien.

Eli kuntien talous väistämättä tulee kiristymään. Tuo verotulojen lisäys, joka nyt on ollut varsin mittava, ei välttämättä jatkossa ole. Me voimme ajautua jonkinlaiseen lamaankin tällä kaudella tai ainakaan kasvu ei välttämättä ole niin hyvä kuin saatettaisiin kuvitella. Monet muut tekijät ovat mukana, erityisen tärkeänä tietysti työllisyyden kehitys ja se, miten uskottavaa hallituksen työllisyyspolitiikka on. Sitten on elinkeinoelämän menestyminen muutoin. Se on tietysti ratkaiseva kysymys myös kuntien taloudessa sekä menopuolen että tulojen kannalta. Joka tapauksessa tämä laskelma osoittaa toistakymmentä miljardia kuntien rahoitusaseman kiristymistä. Ministeriöiden edustajat eivät ole erityisesti kiistäneet, etteikö tilanne ole tällainen. Kun kuntien talous kiristyy, niin monella alueella kuntalaisten talous kiristyy myös hyvin voimakkaasti. Olen viime aikoina useampaan kertaan luetellut ne kohteet, mistä hallitus leikkaa valtion menoja säästääkseen. Se on se pitkä lista: opintotuesta, työttömyysturvasta, työmarkkinatuesta, lapsilisistä, kotihoidon tuesta, asumistuesta, maatalouden tukipaketista jne. Nämä kaikki leikkaukset johtavat siihen, että sen väestöosan, joka näiden varassa elää tässä maassa, taloudellinen tilanne vaikeutuu, ja kun tämä järjestelmä ei nyt tästä johtuvaa toimeentulotukimenojen väistämätöntä kasvua kompensoi, tilanne kärjistyy.

Entistä enemmän se kärjistyy niissä kunnissa, joissa tilanne on kaikkein vaikein, ja näillä näkömillä pysyykin vaikeana, kunnissa joissa esimerkiksi maatalouden alasajo tulee olemaan pahinta ja toisaalta ei uusia työpaikkoja ole helposti syntymässä ja kuntien mahdollisuus työllistää on heikoin. Niissä kunnissa varmasti myös pankit ja muut palvelut menevät enemmän alas- kuin ylöspäin. Tällä tavalla pohja pettää ehkä entistä enemmän tietyissä kunnissa tietyillä alueilla.

Tämä, samalla kun katsotaan vielä toteutettua veropolitiikkaa, joka nyt suosii prosenttiperusteista tuloverotuksen yläpään keventämistä, johtaa siihen, että progressiivisesta verotuksesta ollaan siirtymässä välilliseen ja myös tätä kautta kunnallisverotuksen kiristymiseen. Kiristymispaineet ovat suurimmat siellä, missä äyrinhinta on jo lähtökohtaisesti kaikkein korkein.

Tämä on se tausta, missä me nyt oikeastaan olemme ja katsomme eteenpäin, kun näitä leikkauksia ja järjestelmämuutoksia arvioidaan.

Valtionosuusleikkaukset kunnilta ovat erittäin voimakkaat. Kun otetaan huomioon se, että kuntalaisten perusturvan varassa elävän väestöosan asema heikkenee eli perusturva tässä maassa on heikkenemässä aika tuntuva vauhtia, myös käy niin väistämättä, että ainakin lukumääräisesti pääosassa kuntia, tuolla maakunnissa, julkiset peruspalvelut heikkenevät. Tilalle ei varmasti tulla yksityisiä peruspalveluita siellä, missä julkiset pahiten heikkenevät, koska väestöpohja, asiakaspohja, on riittämätön pitämään yllä yksityisiä palveluita, joita hallitus ehkä haluaisi suosia. Peruspalvelut, jotka tässä eniten ovat uhan alla, ovat kaikkein tärkeimpiä ihmisten elämän kannalta: sosiaaliset peruspalvelut, terveys- ja sairaanhoitopalvelut ja koulutuspalvelut. On vaara, että niihin joudutaan kunnissa tällä ohjelmamallilla puuttumaan.

On pohjoismaisen hyvinvointivaltion perustan kannalta jo hyvin arveluttavaa, jos näin pääsee tapahtumaan tai tähän tilannetta lainsäädännöllä — säästöillä tai valtionosuusjärjestelmillä — johdetaan, mistä nyt on kysymys. Kaiken kaikkiaan, vaikka hallitus hyvin vakaasti lähtee siitä, että hyvinvointiyhteiskunnan perusta säilyy kaikesta huolimatta, uskallan ja haluan vakavasti varoittaa siitä, että suuressa osassa maata, pinta-alallisesti suuressa osassa, ehkä ei asukaspohjaisesti, hyvinvointiyhteiskunnan perusta kyllä järkkyy tällä ohjelmamallilla jota nyt ollaan toteuttamassa.

Siksi on vaikea hyväksyä näin mittavia valtionosuuksien leikkauksia. En nyt tässä lähde mainitsemaan mistä voitaisiin säästää, olen joskus kohteita maininnut. Toisaalta myös voisi kysyä, onko aivan välttämätöntä näin paljon säästää ja sitä kautta ostovoimaa leikata ja työttömyyttä sitä kautta pahentaa. Se ei välttämättä ole viisasta eikä johda hyvään lopputulokseen.

Ministeri Backman totesi, että harkinnava-raista rahoitusavustusmäärärahaa on lisätty ensi vuodelle 50 miljoonaa. Se on kuitenkin erittäin pieni summa siihen nähden, mitkä ongelmat saattavat olla edessä esimerkiksi toimeentulotukimenojen kasvun myötä. Etuudet, joita leikataan kansalaisilta, ovat pääosin valtion rahoittamia. Kun niistä leikataan ja ne korvataan toimeentulotukimenoilla, niin silloin kuntien kontolle jää osa niistä menoista, jotka nyt ovat puhtaasti valtion vastuulla, eli tässä on selkeä siirto julkisen hallinnon sisällä. Mielestäni selkein malli olisi nyt ollut se, että sama leikkaus olisi tehty ensi vuoden osalta asukasta kohti. Näin ei olisi lähdetty tällaiselle linjalle, mikä nyt on.

Tätä järjestelmämuutosta vaikka sinänsä en näe huonona. Päinvastoin siirtyminen verotuloihin perustuvaan tasaukseen kantokykyluokitukseen asemasta on ihan terve, oikea ja kannatettava muutos. Mutta kun tähän sisältyy niin tavattoman paljon erilaisia vaikutuksia ja erilaisia osia, pysyviä ja tilapäisiä, ja varsinkin tässä vaiheessa, niin tämä johtaa meidät hyvin vaikeaan tilanteeseen, kun arvioimme, miten tässä tulee kaiken kaikkiaan käymään.

Viime vaalikaudella valtionosuusjärjestelmää muutettiin niin, että menoperusteisuudesta siirryttiin laskennallisiin valtionosuuksiin. Se poisti pahimmat epäkohdat, jotka sitä ennen olivat. Saimme, sanoisiko, tuhlailua palkitsevan järjestelmän historiaan. Nyt järjestelmä ei siltä osin ole niin ongelmallinen, etteikö sillä olisi voitu vielä elää ja antaa esimerkiksi tohtori Heikki Koskelle työrauha tehdä kokonaisuudistus, jota olisi voitu myös täällä rauhassa käsitellä ja näin edetä sillä vakavuudella, minkä tällainen suuri kokonaisuudistus ansaitsisi eduskunnassa ja yleensä koko yhteiskunnassa. Tästä pitäisi käydä myös laajempaa julkista keskustelua. Siihen nyt ei juurikaan ole mahdollisuuksia eikä eväitä.

Sinänsä järjestelmän uudistaminen, joka on käynnissä, on kannatettavaa ja oikeaa. Esitykseen liittyvät yksivuotiset ja toisaalta siellä sisässä olevat muutamat pysyviksi tarkoitetut muutokset ovat sellaisia, että ne hämäävät ja aiheuttavat suuria vaikeuksia tämän järjestelmän ymmärtämisessä. Jos niin on, kuin ed. Manninen sanoi, että yksivuotiset osat laukeavat ensi vuoden lopussa ja ollaan pysyvissä muutoksissa, jotka johtavat esimerkiksi näitten 200 markan rajojen poistumiseen, ollaan kyllä sellaisessa tilanteessa, että hallitus silloin on tietoisesti ajamassa kuntia pakkoliitoksiin taloudellista tietä. Ne kunnat, jotka eniten kärsivät, joutuvat todella taloudellisesti sellaiseen ahdistukseen, että näin käy. Ei voi pitää mitenkään perusteltuna, että tällä menettelyllä tämä asia hoidettaisiin.

Rouva puhemies! On arvosteltu myös sitä, että koelaskelmat, jotka liittyvät tähän uudistukseen, eivät olekaan enää paikkansa pitäviä. Siksi olisi myös paikallaan, että joku puolueeton taho, esimerkiksi Vatt, tekisi uudet koelaskelmat ja näin saisimme todella tietää, mitä nämä uudistukset vaikuttavat ja miten ne kohtelevat eri kuntia. Tämä olisi aivan kohtuullista tämän uudistuksen eteenpäinviemisen kannalta, ja on todella tärkeää, että tiedämme, mitä olemme tekemässä.

Ministeri Backman: Arvoisa puhemies! Pyrin kunnioittamaan kansanedustajien tasaverstaista puheoikeutta tässä salissa ja sen takia en vastaa jokaisen edustajan jälkeen, koska silloin monet puheenvuoron pyytäneet edustajat joutuvat odottamaan kohtuuttomasti omaa puheenvuoroaan.

Kun tässä salissa on peräänkuulutettu avoimuutta, rehellisyyttä, niin myönnän, että tässä järjestelmässä, joka nyt on yksivuotinen, on monia epäselviä elementtejä, sellaisia elementtejä, jotka toivottavasti 97 pysyvässä ratkaisussa ovat huomattavasti selkeämpiä. Mutta tämä epäselvyys on nyt enemmänkin sellaista teknistä epäselvyyttä ja sellaista tulkintaa, jolla yksittäiselle kunnalle, puhumattakaan kuntalaisesta, mikä mielestäni on se tärkein näkökulma, ei ole oikeastaan minkään näköistä merkitystä. Kun täällä nyt väitetään, että on piilotettu tähän tekniseen malliin joitakin sektorikohtaisia eli ministeriökohtaisia tai tehtäväaluekohtaisia linjauksia, niin näin ei ole. Kunnan näkökulmasta kysymys on yhdestä könttäsummasta, rahasta josta kunta voi tehdä ja tekee päätökset, mihin sen käyttää, ilman että siinä on korvamerkintä, riippumatta siitä tuleeko se opetusministeriön pääluokasta, riippumatta siitä, tuleeko se sosiaali- ja terveystieteiden pääluokasta tai sisäasiainministeriöstä.

Tässä mielessä tämä keskustelu, jota varmasti täällä käydään, valiokunnassa käydään ja käytiin jo hallituksen piirissä, on kuitenkin enemmän sellaista budjettiteknistä keskustelua, jolla ei kunnan ja kuntalaisen näkökulmasta muutoin kuin budjettiteknikan avoimuuden kannalta ole merkitystä.

Kun yritin jälleen kerran pyytää sitä, että erotettaisiin erikseen leikkaus ja järjestelmäuudistus, niin tämä on erittäin vaikeaa niiden puheenvuorojen valossa, joita täällä käytettiin. Useassa puheenvuorossa, kuten edustajien Manninen ja Kankaanniemi, todettiin, että olisi hyvä tehdä valtionosuusleikkaus eli tämä 3,8 miljardin markan leikkaus markkaa per asukas -periaatteella tasaisesti kaikissa kunnissa. Näin tehdään, juuri sen mukaisesti kuin te vaaditte. Me olisimme voineet tuoda erikseen tänne tämän valtionosuusleikkauksen eli 3,8 miljardia, käsittelyyn, ja silloin tätä oikeudenmukaisuuskeskustelua tältä osin ei olisi käyty.

Se järjestelmäuudistus, joka olisi voitu tuoda irrallisena osana tänne, pitää sisällään taas tämän ± 200 markkaa kuntakohtaisena muutoksena, mutta siinä ei ole taas valtio — kuntasuhteen

osalta kysymys mistään valtionosuuksien leikkauksista, vaan siitä, että kunnittaiset erot järjestelmäuudistuksesta johtuen ovat kyseiset 200 markkaa. Tältä osin oikeudenmukaisuuskeskustelu on hyvin tulinnanvaraista, ja riippuu siitä, mikä vuosi otetaan lähtökohdaksi, mikä on se näkökulma. Itse en halua esimerkiksi sen paremmin valtionosuusjärjestelmää kuin muutakaan asiaa mitata esimerkiksi sillä, miten se pinta-alaperusteisesti vaikuttaa maan eri osissa. Kyllä kuitenkin se ihminen, kuntalainen, on tärkeämpi. Tässä mielessä se, millaiseen väestömäärään nämä vaikutukset kohdistuvat eri osissa maata, on tärkeämpää kuin sen mittaaminen, miten iso osa maan pinta-alasta tulee kuulumaan ± 200 markan alueeseen.

Puheenvuorossani korostin julkisen talouden kokonaisuutta. Vastavuoroisesti, kun täällä on tehty kysymyksiä, tekisi mieli kysyä: Mistä se 2 miljardia, joka on haluttu jättää leikkaamatta kuntien valtionosuuksista, sitten otettaisiin: elinkeinoista mukaan lukien maatalous vai kotitalouksien tulonsiirroista? Mielelläni kuulisin vastauksen. Väitän, että kummastakin noista otettuna se olisi myös eduskuntakäsittelyssä, kuten oli hallituskäsittelyssä, huomattavasti vaikeampi ottaa ja täälläkin lopputuloksena päädyttäisiin siihen, että jos perusteena pidetään kuntien verotulojen kasvun leikkaamista, niin ensi vuoden summa 3,8 miljardia on kohtuullinen.

Kun ed. Kankaanniemi nimenomaan totesi, että hänestä olisi oikein sitoa valtionosuusleikkaukset verotulojen kasvuun, niin tältäkin osin käsitteet ovat hyvin hankalia. Verotulojen kasvu on 10—14 miljardiin, kuten ed. Kankaanniemi itse totesi, vaalikauden mittaisena ajanjaksona, valtionosuusleikkaukset 6,6 miljardia, eli valtionosuusleikkaukset eivät ole edes verotulojen kasvun suuruusluokkaa. Tältä osin tällainen vertailu ei mielestäni olekaan kovin relevanttia, vaan täytyy katsoa koko kuntatalouden kustannukset ja tulot ja sen jälkeen tarkastella nimenomaan sitä rahoitusasemaa, mihin ed. Kankaanniemi viittasi.

Tältä osin taas yleinen talouspolitiikka ja yleinen talouskehitys vaikuttaa kuntiin monta kautta muutenkin kuin valtionosuusleikkauksina tai uudistuksina valtionosuusjärjestelmään. Se vaikuttaa esimerkiksi velkaantuneiden kuntien osalta korkotason kautta. Kun korkotasoa tulee alas, se hyödyttää kuntia. Kun työttömyys, toivottavasti, tulee alas, se vaikuttaa suoraan kuntiin lisääntyneinä verotuloina ja pienempinä menoina. Tällä tavalla on katsottava kokonaisuutta

eikä pelkästään rahoitusasemataarkastelussakaan valtionosuuksia tai esimerkiksi verotulokertymiä.

Kun ed. Kankaanniemi kiinnitti huomiota verorasituksen siirtymiseen kunnille valtion progressiivisen tuloverotuksen sijaan, tältä osin jaan tämän huolen ja pidän erittäin tarpeellisenä, että niissä selvityksissä, joita tulevana kevättalvena tehdään esimerkiksi kannustinloukkuselvityksen yhteydessä, kiinnitetään huomiota veroratkaisuissa tasaveroihin ja tässä tapauksessa pieni- ja keskituloisten ihmisten asemaan.

Siltä osin se kiristyminen, joka kunnallisverotuksessa tapahtui viime vaalikaudella, ja muutenkin viime vaalikaudella nimenomaan tasamaksuissa tapahtunut kiristyminen oli hyvin valitettavaa. On huomautettava, että viime vaalikaudella valtionveroasteikkoihin ei tehty muutoksia, vaan kiristykset tapahtuivat nimenomaan tasaveropuolella, kunnallisverossa tai sotumaksupuolella. Tältäkin osin tämä hallitus pyrkii noudattamaan toisenlaista linjaa. Puramme nimenomaan ensimmäiseksi ensi vuonna näitä tasamaksuja veroissa. (Ed. Pekkarinen: Nyt meni väärin!) — Nimenomaan ensi vuonna ensimmäisenä kelamaksua alas ja tällä tavalla puramme nimenomaan sitä, mitä edellinen hallitus nosti. (Ed. Pekkarinen: Ministeri voisi muistaa, mitä viime vaalikaudella tehtiin verotuksen osalta!) — Viime vaalikaudella valtionveroasteikot säilyivät ennallaan vastoin keskustan vaalilupauksia, joissa ilmoitettiin, että niihin tullaan puuttumaan, ja viime kaudella nostettiin pelkästään tasaveroja sotumaksujen kautta. Tältä osin ei ole olemassa käsittääkseni toisenlaista tietoa myöskään tässä salissa.

Kun kysyttiin ed. Pekkarisen toimesta, miksi vain vuoden ratkaisu ja miksi ylipäättään mentiin nyt muuttamaan itse järjestelmää, minusta on parempi muuttaa järjestelmää kuin muuttaa yhtä vuotta varten kantokäytösluokitusta. Kantokäytösluokitus kaiken kaikkiaan on järjestelmänä hyvin hankala. Se vaatii hyvin paljon työtä, ja yhden vuoden tarpeisiin tehty muutos itse luokituksen olisi ollut mielestäni huonompi kuin se malli, mikä on valittu hallitusohjelman mukaisesti, että koko järjestelmästä luovutaan jo tässä yhteydessä. Kun tähän liittyen on toisaalta vaadittu, että tämän yhden vuoden uudistuksen olisi pitänyt olla selkeämpi linjauksena vuotta 97 koskien, ja toisaalta on vaadittu, että tämä ei saa rajoittaa Heikki Kosken työtä, haluan itse korostaa, että 96 on välivuosi. Se on vain yhden vuoden ratkaisu, ja varsinaisessa kokonaisuudistuksessa

ne kaikki näkökannat, joita täällä on vaadittu selkeyden osalta, tullaan ottamaan huomioon. Järjestelmä uudistuu kokonaisuudessaan vasta tuolloin.

Vielä lopuksi menen tarkasteluun eri kuntien näkökulmasta. Kun tähän malliin sisältyy nimenomaan järjestelmä, joka huomioi kunnan verotulot, se on tässä mielessä juuri sen mukainen järjestelmä, jota täällä on vaadittu, eli täytyy huomioida niiden kuntien asema, joissa verotulot eivät kasva yhtä nopeasti kuin muissa. Ongelma on vain se sekä nykyjärjestelmässä että tulevassa, että tällainen tarkastelu tulee aina kaksi vuotta myöhässä. Tämän nopeampi aikataulu ei yksinkertaisesti ole mahdollinen. Sen vuoksi tämä tapahtuu kahden vuoden viiveellä.

Kustannusten osalta pystytään ehkä nopeammin reagoimaan kuntakohtaiseen muutokseen, mutta siltä osin pyydän kiinnittämään huomiota nimenomaan niiden kustannusten nousuun, jotka johtuvat työttömyyden kasvusta. Työttömyyden kasvu on ollut sekä absoluuttisesti että suhteellisesti kaikkein kovinta suurissa keskuksissa, niissä kaupungeissa, joihin nyt kohtuuttomasti väitetään lisäävän valtionosuuksia järjestelmäuudistuksen osalta. Tässä mielessä peruste, jolla katsotaan palvelutuotannon tarvetta, on ollut lähtökohtana tässäkin uudistusvaiheessa.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varmasti tämän uudistuksen tasapuolisuus on se kysymys, joka kiinnostaa meitä kaikkein eniten. Näyttää nimittäin kyllä siltä, että aika hyvin on sopeuduttu siihen, että kunnista imuroidaan pois juuri verotulojen kasvu. Mutta kun tässä on yksittäisten kuntien osalta tällaista kohdistumisongelmaa, se huoli ei varmaankaan ole aiheeton, mitä esimerkiksi ed. Kankaanniemi puheenvuorossaan toi esiin.

Kun harkinnanvarainen valtionosuus jää kuitenkin aika pieneksi ja ilmeisesti tulee myöhemmin vasta tietojen ollessa käsillä käytetyksi, miten voidaan turvata näiden kuntien palvelutason säilyminen, joissa verotulot de facto eivät kasva? Uskon nimittäin siihen, että eihän tällaiseen spekulatioon ole mitään aikaa. Kunnat ovat jo tässä tilanteessa ja oikeastaan tällä hetkellä jo tiedetään aika hyvin ne kunnat, jotka tulevat jäämään loukkuun. Minusta olisi hyvä kuulla vähän vielä tarkemmin, mitä ministeri itse arvelee harkinnanvaraisen valtionosuuden riittävydestä sen vamman lisäksi, että kaksi vuotta viiveellä otetaan huomioon kuntien tosiasiallisia mahdollisuuksia itse rahoittaa toimintojaan.

Ed. J u u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän ed. Kankaanniemen puheenvuoron vuoksi sen takia, että hän pelkäsi sektorikohtaisia valtionosuuksia. Nämä valtionosuudethan kaiken kaikkiaan olivat korkeimmillaan vuonna 92. Kun 93 tuli uudistus, ne naulatettiin vuoden 92 tasolle ja siitä pikkuhiljaa on lähdetty tekemään leikkauksia, eli lähtötaso oli varsin hyvä. Kun esimerkiksi opetustoimen nykyinen laki sanoo, että keskimääräiset valtakunnalliset kustannukset vaikuttavat yksikköhintaan ja ne tarkistetaan joka neljäs vuosi, niin jos nyt nykyisen lain mukaan olisi tarkistettu nämä keskimääräiset kustannukset, niin väitän, että yksikköhinta olisi reilusti laskenut. Tämän uuden esityksen hyvä puoli on se, että tätä kustannus-tarkistusta ei tehdä.

Ed. K a l l i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pyysin myös vastauspuheenvuoron ed. Kankaanniemen puheenvuoron johdosta. Mikään ei ole niin vaikeaa kuin tulevaisuuden ennustaminen. Ed. Kankaanniemi ansiokkaasti esitteli Kuntaliiton näkemystä kunnallistalouden tulevista vuosista. On toki muistettava, että tämä on vain yksi näkemys, ja kun ottaa huomioon, että Kuntaliitto on kuntien etujärjestö, se ei näkemyksessään pyri varmaan ainakaan liialliseen optimistisuuteen.

Valtiovarainministeriö, lähtien suurin piirtein samanlaisesta verotuloennusteesta kuin Kuntaliittokin, tulee aivan erilaiseen johtopäätökseen. Vaikka kuntien käyttömenot kasvaisivat noin 4 prosenttia vuodessa ja ansiotaso noin 4,5 prosenttia vuodessa, kuntien taloudellinen tasapaino säilyisi vielä vuonna 1999 siten, ettei kuntien tarvitsisi lisää velkaantua, investointeihinkin löytyisi jopa hieman enemmän kuin tällä hetkellä ja veroäyriä hinnatkin voitaisiin pitää suurin piirtein nykyisellä tasolla.

Se, kumpi laskelma on lähempänä totuutta, nähdään tulevana vuosina. Itse tietysti toivoisin, että valtiovarainministeriön laskelma tässä tilanteessa olisi se, joka toteutuisi.

Ed. L i i k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Backman totesi, että 3,8 miljardin leikkaus on kohtuullinen. Minusta on ihan selvää, että toisille kunnille se on ja toisille ei, koska kuntien taloudellinen tilanne on aivan erilainen monista syistä. Mutta kuitenkin tätä yhteiskuntaa ei kyllä rakenneta sillä, että leikataan ja leikataan.

Minusta pitäisi tässäkin suhteessa kuntien

kohdalla pohtia, minkä takia me laitamme lisää velvoitteita ja leikataan kuntien tuloista, jolloin kunnat joutuvat karsimaan henkilöstöään ja lupamaan lähes kaikista investoinneistaan. Eikö, ministeri Backman, paras valtiolle olisi se, että kunnille todella annettaisiin tilaa, että niillä olisi voimavaroja investoida, jolloin ne työllistäisivät ihmisiä? Tällä tavalla se helpottaisi myös valtion taloudellista tilannetta. Minusta tämä 3,8 miljardia lisättynä monilla lisävelvoitteilla ensi vuoden aikana on kohtuuton monille kunnille.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Juurola lienee nyt arvoinnissaan hieman väärässä, mutta siitä ei ehkä kannata sen enempää keskustella.

Ed. Kallio, kyllä minä toivon tietysti samaa, että myönteisimmät mahdolliset arviot tässä toteutuvat. Mutta minä pidän Kuntaliittoa kuitenkin näissä asioissa aika hyvänä arvioitsijana. Yhtä lailla kuin sillä puolella saattaa olla korostusta kuntien eduksi, valtiovarainministeriöllä tunnetusti on päinvastoin. Ehkä totuus siltä väliltäkin voi löytyä, mutta ehkä aika läheltä kuitenkin tätä.

Ministeri Backman yhtyi huoleen siitä, että äyrin hintaa kohtaan, epäoikeudenmukaista kunnallisverotusta kohtaan syntyy paineita ja juuri siellä, missä jo lähtökohta on pahin. Toivoisin tietysti, että tämä olisi erittäin vakavana huolenä nyt kaiken kaikkiaan, ettei tässä maassa pääse kasvamaan alueellinen eriarvoisuus.

Mitä tulee vielä työllisyysnäkökulmaan, niin kyllä minä edelleen huoleni ilmoitan siinä, että ostovoiman leikkaus lisää työttömyyttä ja taas nämä uudet työpaikat, eurotyöpaikat, tulevat tänne etelään, mikäli tulevat. Siinä suhteessa alueellinen epätasa-arvo on suuressa vaarassa lisääntyä, ja aluepolitiikan myötä tilanne saattaa vielä heikentyä tässä suhteessa.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Lyhyesti vain näihin kysymyksiin.

Ed. Vehkaojalle: Kun meillä tänä vuonna on käytettävissä 20 miljoonaa markkaa ja ensi vuonna siihen lisätään 50 miljoonaa, se on 2,5-kertainen lisäys. (Ed. Pekkarinen: Hahhah!) — Ed. Pekkarinen nauraa, mutta hän itse oli päättämässä tästä 20 miljoonasta tälle vuodelle, ja ymmärtääkseni myös tänä vuonna kuntien välillä on erittäin suuria eroja siinä, miten kunnat tulevat toimeen. Kun tänään sisäasiainministeriön virkamiehet kertoivat, että harkinnanvaraisten avustuksien hakemuksia on tullut noin 150 kun-

nalta, siinäpä onkin minulla päättämistä, kun 20:tä miljoonaa markkaa yrittää jakaa. Tässä mielessä 50 miljoonaa on 2,5 kertaa enemmän kuin tänä vuonna. Tämä vain vastauksena.

Kun kysytään sitä, eikö nyt pitäisi antaa varoja kunnille, että kunnat työllistäisivät, antaisin, jos minulla olisi takeet siitä, että kunnat käyttävät mahdolliset rahat työllistämiseen. Miten kunnat ovat tähän asti liikkumavaransa käyttäneet? Samanaikaisesti, kun valtion velka on koko ajan lisääntynyt ja lisääntyy edelleenkin, kunnat ovat pystyneet oman velkamääränsä pudottamaan reilusta 30 miljardista 29 miljardiin. Kunnat tekivät viime vuonna 2 miljardia ylijäämäisen tilinpäätöksen samanaikaisesti, kun valtio teki miinusta ja tekee edelleenkin noin 60 miljardia. Valtio supistaa nyt velkaantumista, ei velkaa mutta velkaantumista, mutta edelleenkin se on lähes 40 miljardia markkaa.

Tässäkin katsoisin hyvin käytännön läheisesti kuntalaisen näkökulmasta. Sama kuntalainen maksaa nämä velat joskus takaisin. Nyt tätä velkaa kunnalle, kunnan pussin kautta, hänellä on noin 6 000 markkaa ja valtion kautta ensi vuoden lopussa noin 80 000 markkaa. En pidä oikein hyvänä sitä, että tehtäisiin sellainen silmänkään- tötempu, että valtion puolelta otetaan lisää velkaa sen takia, että voidaan antaa sitä kunnille ja kunnat samaisella velalla lyhentävät omaa velkaantumistaan. Tämä ei välttämättä työllisyystilannetta paranna, vaan se kokonaiskansantaloudellinen kehitys, josta aikaisemmin puhuin.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Minäkin annan kiitoksia ed. Pekkariselle, joka vapautti mielenvaivasta meidät, jotka emme ymmärrä tätä uudistusta, kertomalla, ettei sitä juuriukaan ymmärrä.

Yhdyn niihin, jotka ihmettelevät leikkausesityksen tai lakipaketin tilapäisyyttä. Hyvä hallinto on johdonmukaista ja varsinkin, kun kysymyksessä on näin laaja ja tärkeä hallinnonala, sellaista, että pitkällä jännteellä tiedetään, mitä tapahtuu ja mihin pyritään. Kunnallishallinto on suomalaisen hallinnon yksi parhaiten toteutettuja osia ja myös kansainvälisesti hyvin arvostettu. Sen tähden tällainen yhtä vuotta varten tehty valtavan suuri muutos ei ole mitenkään perusteltavissa. Välivuosi olisi aivan hyvin voitu mennä entisellä ja säästöt olisi voitu tehdä entisillä perusteilla.

En säästöihin sinänsä halua puuttua. Ymmärrän, että niitä on pakko tehdä, mutta puutun taas siihen tapaan, jolla hallitus säästöjä perustelee tai

ylipäättään puhuu siitä, että peruspalvelut turvataan. Tässä puheessa on suuri harhautus. Hallitus sysää perusturvaongelman kuin mustanpekan kunnille ja ilmoittaa, että peruspalvelut turvataan.

Tiedämme, että kunnat eivät pysty suoriutu- maan tästä tehtävästään. Tiedämme, että vero- äyrin hinta tulee hyvin monissa kunnissa Suo- messa nousemaan jopa useita pennejä leikkauksen vuoksi. Tiedämme, että kunnissa työttömyys tulee edelleenkin lisääntymään. Äsken mainittu ministeri Backmanin näkemys siitä, ettei ole näköpiirissä mitään laajamittaista irtisanomisaalto- ta kunnissa, ei pidä paikkaansa. Kunnallishallit- set kautta maan tietävät, että edelleenkin kehitys tulee jatkumaan saman kaltaisena kuin tähänkin saakka. Siis työttömyys lisääntyy. Tiedämme myös, että palvelut väijäämättömästi heikkene- vät. Tiedämme, että kehitys aiheuttaa maaseu- dulla yhä kiihtyvää muuttoliikettä, sellaista kehi- tystä, josta erityisesti ed. Kankaanniemi puhui.

Köyhät kunnat eivät selviä velvoitteistaan; se on aivan varmaa. Sen sijaan rikkaat kunnat tule- vat selviytymään. Tämä on tämän epäsosiaalisen hallituksen suoraa loogista politiikkaa tältäkin osin.

Edellisellä vaalikaudella oppositio puhui jat- kuvasti siitä, että nyt säästetään kansa hengiltä. Oppositio puhui myös, että kulutuskysyntää on lisättävä, jotta saadaan uusia työpaikkoja. Nyt nämä puheet joutuvat varsin outoon valoon tä- mänkin esityksen vuoksi. Leikkaukset vaikutta- vat siis hyvin syvälsellillä tavalla kuntien mahdol- lisuuksiin huolehtia suomalaisesta perusturvasta käytännön tasolla. Se on aivan selvää. Suotta sitä hallitus muuksi yrittää muuttaa. Näköpiirissä on hyvin suuria vaikeuksia erityisesti kehitysalueilla ja syvällä maaseudulla.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Pu- heenvuorossani alkuillasta kiinnitin huomiota nimenomaan ministeri Backmanin näkemykseen siitä, kun hän puhui samassa puheenvuorossa työttömyyden puolittamisesta ja kuntien valtion- osuuksien leikkaamisesta. Ministeri Backman ei vastannut siihen kysymykseen, onko hallitus tar- koin selvittänyt, tai sillä tavalla selvittänyt kuin lyhyenä aikana on ollut mahdollista, minkälai- nen vaikutus nimenomaan työllisyyden kannalta valtionosuusleikkauksilla on kunnissa. Jos on sil- lä tavalla, että tähän ei ole kiinnitetty lainkaan huomiota, alan yhä enemmän tuntea epäuskoa hallituksen pyrkimykseen työttömyyden puolitta- misesta. Meillähän on suomalaisessa yhteiskun-

nassa joka päivä lehdissä kirjoituksia ja ilmoituksia siitä, miten eri aloilta tuhansia ihmisiä poistetaan työn äärestä. Nimenomaan tämä asia, josta nyt on kysymys, on täysin tuntematon tekijä. Niiden näkemysten mukaan, joita on tullut niistä kunnista, joissa olen asiasta keskustellut, ja niistä tulneiden tietojen mukaan ei pystytäkään pitämään nykyistä virkakuntaa, vaan sitä joudutaan joka tapauksessa vähentämään.

Ilmettelen sitä, että hallitus ei ole tutkinut, kuinka dramaattisia vaikutuksia valtionosuusleikkauksella kuntien työllisyyteen on. Jos ne ovat kovin dramaattisia, niin kuin on mahdollista, silloin valtionosuusleikkaus ei tuota valtiolle lainkaan niitä menovähennyksiä, joita nyt ollaan odottamassa. Edelleen haluaisin kuulla, ministeri Backman, mitkä ovat näkemykset, minkälaisia vaikutuksia on kuntien virkarakenteisiin, suunniteltuihin investointeihin ja työllisyyteen.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Puhuttakoon puhujakorokkeelta, sekin vaihtoehto kun on olemassa!

Ministeri Backman puheenvuorossaan perustellessaan leikkausten määrää ja mittaa käytti sellaista perustetta, jonka kuuleminen tuntui hieman hämmentävältä, ja haluan lausua hämmennykseni ääneen. Ministeri Backman totesi, kuinka vuodelta 94 tilinpäätökset osoittavat sitä, että kunnat tekivät 2 miljardia markkaa ylijäämäisen tilinpäätöksen. Ministeri Backman on oikeassa. Sen, että minä haluan tämän ääneen lausua, tausta on siinä muistikuvassa, joka minulla on syksystä 93, niistä puheenvuoroista, joita silloisen sosialidemokraattisen opposition toimesta salissa käytettiin niistä valtio — kunta-suhteista, joita silloinen hallitus oli vuodelle 94 suunnittelemassa ja kaavailemassa. Ne möröt ja väitteet, jotka silloin rakennettiin ja näiltä osin esitettiin, olivat hirvittävän kaukana siitä totuudesta, mikä oli lopputulos vuodelta 94. Mutta hyvä niin! Tavattoman hyvä on, että lopputulos nyt oli sitä, minä sen tiedämme olevan vuodelta 94.

Kun kuntien kassatilannetta, vielä toistamiseen lausuen, radikaalisti parantavat jälkikäteen nyt yhteisöverotuoton, niin kuin jo viime vuonna tiedettiin, silloin kuntien kassoihin tuloutettua huomattavasti suuremmat tuloutukset, tämä kaikki auttaa nyt siinä, että jollakin tavalla selviydytään kunnissa niistä rajuista leikkauksista, joita nyt ollaan kaavailemassa, tosin vaikeasti perin monissa kunnissa suuria vaikeuksia koken, työttömyyttä taatusti synnyttävin ratkaisuin.

Minä toivon, että ministeri Backman, jos ei muuta, keskustele asiasta vaikkapa omaan ryhmäänsä kuuluvien jyväskyläläisten sosialidemokraattisten kansanedustajien kanssa. He tietävät, mikä suunnitelma siinä kaupungissa on henkilöstön suhteen vuodelle 96.

Ministeri Backman sanoi, että veroratkaisut viime vaalikaudella tehtiin niin, että ne olivat enemmän jakoveropainotteisuuden puolella eikä valtionveroasteikkojen puolella paljon toimittu. Minä haluan hänelle kaksi huomiota esittää.

Ensinnäkin, viime vaalikaudellahan tapahtui se harvinaisuus, se historiallinen seikka, veroäyrin hinnan kymmeniä vuosia vuosi vuoden perään aina tapahtunut nousu pysähtyi tälle vuodelle, vuodelle 95. Se nousu taisi olla 0,01 eli yksi sadasosa, mutta asiallisesti ottaen nousu pysähtyi tälle vuodelle, vuodelle 95. Niitten tilastojen mukaan, jotka viime vuodenvaihteen jälkeen olivat valtiovarainministeriössä, sisäministeriössä ja Kuntaliitossa, käsitys asiasta oli tämä.

Siitä huolimatta ministeri on oikeassa siinä, että viime vaalikauden alkuvuosinahan kävi niin, että myös ensimmäisten vuosien aikana — niitten vuosien, jolloin jouduttiin korjaamaan aiemmin tehtyjä virheitä — kävi niin, että veroäyrin hinta nousi. Halusin näiltä osin katsoa taaksepäin kunnallisveron kehityksen osalta.

Mitä taas tulee veroasteikkoihin, pienempitai suurempituloisten verotukseen, radikaaleja ja mielestäni aika merkittäviä olivat ne ratkaisut, joilla 80 000 markkaa ylittävältä tulon osalta veron luonteista maksua nostettiin aika reippaasti: 1,9 prosenttiyksikköä. Se oli aika kova kynns. Se ei tullut yhtenä portana vastaan vaan alkoi 80 000 markkaa ylittävältä tulon osalta. Nyt te olette sen poistamassa ja näin keventämässä suurempituloisten verotusta ettekä pienempituloisten verotusta. Te toimitte nyt näinpäin.

Lisäksi oli lainaveron, on vielä tänä vuonnakin. No, sehän on lainaveron, joka maksetaan takaisin, mutta se maksetaan takaisin ilman korkoa, ja lainaveron korkomenetykset laskettiin viime vuonna muistaakseni noin 400 miljoonan markan suuruiseksi vuodessa. Sitä suuremmasta lopullisesta leikkauksesta hieman suurempituloisilta ei lainaverossa ole sittenkään kysymys, mutta on sekin rahaa, kun tapahtuu yhtä useampana vuotena lainaveron osalta mainitunlainen menettely.

Näillä tavoin edellisen vaalikauden aikana me silloiset hallituspuolueet sälytimme taakanjakovastuuta, säästötaakan ja selviytymistaakan jakovastuuta, suurempituloistenkin harteille ja ni-

menomaan suurempituloisten harteille, ja se oli meidän mielestämme aivan perusteltua.

Vielä kaksi pientä huomiota. Ministeri Backman puhui, että jotkut arvioivat nyt esitettäviä leikkauksia ikään kuin pinta-alaperusteisesti. Minä en huomannut kenenkään sillä perusteella arvioivan. Kun me puhumme näistä leikkauksista, lähes 1 000 markkaa tai 500 markkaa, emme puhu neliökilometriä kohti tai neliometriä kohti, vaan puhumme asukasta kohti. Olivat ne asukkaat vähän enemmän hajallaan tai vähän vähemmän hajallaan, olennaista on se, että nämä leikkaukset ovat asukasta kohti. Suuremmat leikkaukset asukasta kohti sattuvat olemaan vielä juuri niissä kunnissa, jotka sattuvat olemaan monta kertaa haja-asutusluonteisia tai -tyyppisiä yhdyskuntarakenteeltaan. Näinhän käytännössä tämä menee.

Aivan viimeinen huomio ed. Juurolan puheenvuoroon liittyen, kun hän viittasi siihen, miten aiemmin, viime vaalikaudella leikkauksia tehtiin. Kajoamatta enemmän noihin leikkauksiin toteen vain sen, että mielestäni se tapa, joka leikkauksiin valittiin oikeastaan syksyllä 93 — syksyn 94 ratkaisuthan olivat aika pitkälti vuoden 93 syksyn jatkoja — jälkikäteenkin ajatellen oli aika oikeudenmukainen. Ei ainakaan ole niinpäin mielestäni, että niillä leikkauksilla olisi erityisen helläkäteisesti kohdeltu pienempiä kuntia, syrjässä olevia kuntia tai maaseutuvaltaisia kuntia. Kun nyt katsotaan, missä syntyi se 2 miljardin markan suuruinen ylijäämä tilinpäätöksissä vuosina 90—94, se syntyi muutamissa eteläisen Suomen suurissa kunnissa. Niistä selittyy tuosta ylijäämäisyydestä, en uskalla sanoa prosenttimäärää, mutta erittäin suuri prosenttimäärä, joka on hirveän paljon korkeammalla kuin jokin 50 prosenttia koko ylijäämäisyyden määrästä. Näinhän siinä kävi.

Tietysti tästä voi joku päätellä, että edellisen hallituksen aikanakin tosiasiaa leikattiin liian kovasti syrjäisimmiltä, pienimmiltä ja köyhimmiltä. Sillekin väitteelle löytyy mielestäni perusteluja. Mutta toisin päin se ei ole tavalla, jonka ed. Juurola omassa puheenvuorossaan sanoi.

Arvoisa puhemies! Olisi toivottavaa, kuten ed. Vehkaoja täällä ehdotti, että vielä nyt pohdittaisiin edes sitä hallituksenkin piirissä, kohtaantuu-ko tämä leikkaus oikein. Jos pyhiä asioita ovat 3,8 miljardia plus sitten nämä muut leikkaukset ja jos niihin ei voida kajota, edes kohtaanto katsottaisiin uudestaan ja tarkasteltaisiin sitä rinnan elintarviketalouden leikkausten, rinnan sosiaalisten tulonsiirtojen leikkausten, rinnan aluepo-

liittisten leikkausten kanssa. Jos tämä katsantotarkastelu antaisi tuloksen, että leikkausten alueellista kohtaantoa on syytä tarkistaa, sekin mielestäni olisi hyvä tulos, ja toivon, että tämä eduskunta edes siihen pystyy.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Louekoski.

Ed. M a n n i n e n : Herra puhemies! Aluksi vastaisin ed. Juurolan toteamukseen, kun hän sanoi, että on hyvä, ettei suoriteta kuntien ja valtion välistä kustannustenjaon tarkistusta, koska kunnat siinä häviäisivät. Haluan todeta, että sen verran toki on laskelmia tehty, että tämä johtopäätös on täysin väärä ja virheellinen. Kunnat tulisivat voittamaan siinä yli miljardi markkaa. Tämä selittyy myös osittain sillä, että vaikka ed. Juurola totesi koulukustannusten alenneen, kyllä ministeri Pekkarisenkin aikana myös koulukustannuksia ja muitakin leikattiin niin, että ne leikkaukset ovat olleet suuremmat kuin kustannusten aleneminen.

Mitä tulee ed. Kallion mainintaan siitä, että valtiovarainministeriö on esittänyt laskelman, jonka mukaan kuntien rahoitusasema on edelleen positiivinen myös vuosikymmenen lopussa, olen myös tutustunut tuohon laskelmaan, ja on todettava, että siinä lähdetään menojen kasvun hyvin epärealistisesta pienuudesta. Se on noin kolmanneksen pienempi kuin Kuntaliiton ennusteissa.

Äsken tehty tulopoliittinen sopimus, joka sinänsä on myönteinen ja varmasti syntyi kunnallisellakin sektorilla alhaisemmalla tasolla kuin ehkä liittokohtainen sopimus olisi syntynyt, ei kuitenkaan sinänsä ole kuntien kustannusten kannalta kovinkaan halpa ratkaisu. Nimittäin luvut helposti hämäävät. Kun tuossa sopimuksessa todetaan, että palkkoja 1.10. korotetaan 1,8 prosentilla, vähintään kuitenkin 180 markalla, tämä tarkoittaa sitä, että kunnan palkkakustannukset eivät nouse 1,8 prosenttia, vaan 2,4 prosenttia vuositasolla, koska tuo 180 markkaa on pienipalkkaisen osalta enemmän kuin tuo 1,8 prosenttia. Näin käy myös jatkossa. Kun siihen lisätään ns. matalapalkka- ja tasa-arvoerä, joudutaan tilanteeseen, että kuntien palkkakustannukset sivukulujen nousut huomioiden nousevat 1,5 vuodessa eli aikana 1.5.95—1.11.96 kaikkiaan 4,7 miljardia markkaa, joka on 8 prosenttia kaikista palkkakustannuksista. Tällä haluan

vain osoittaa, että kunnilla on todella selkeitä kustannuspaineita ja sen lisäksi tietysti erilaisista velvoitteista aiheutuvat lisämenot.

Edelleen valtiovarainministeriön laskelmasta voi todeta myös, että se perustuu siihen, että viimeistä vuotta lukuun ottamatta kuntien investoinnit pysyisivät 6—7 miljardin markan tasolla, jolla ne ovat 90-luvulla olleet. Valitettavasti on vain niin, että tuo investointitaso on vain puolet siitä, mitä ennen lamaa olivat kuntien investoinnit, ja kun kuntien uusintainvestoinnitkin jo edellyttäisivät noin 10 miljardin markan investointitasoa, jotta infrastruktuuri pysyisi kunnossa, olisi välttämätöntä, että kunnat nostaisivat investointitasoaan ja voisivat investoida 9—10 miljardin markan tasolla. Se tietysti parantaisi myöskin työllisyysilannetta, mitä me kaikki toivomme.

Näin ollen pidän valtiovarainministeriön laskelmaa ylioptimistisena, mutta myönnän toki, että todennäköisesti ainakin vuoden 95 tilinpäätökset tulevat olemaan selkeästi ylijäämäisiä, koska tälle vuodelle tuloutuu kolmelta vuodelta kovasti kohonneita yhteisöveroja, vuoden 93 loppuja, samoin vuosina 94 ja 95 korotettuja ennakkoja. Vielä vuodesta 96:kin suurin osa kunnista tulee selviämään rahastojensa avulla, mutta sen jälkeen saattaa todella entistä useammalle kunnalle tulla vaikeuksia.

Olen iloinen siitä, että ministeri Backman toteasi hyvin avoimesti ja rehdisti, että kyllä tähän lakiesitykseen monenlaisia epäselvyyksiä ja hankaluuksia ennen kaikkea hallinnonalojen välillä sisältyy. Näin varmasti on. Hän kuitenkin väitti, ettei tässä olisi piiloteltu. Ellei ole piiloteltu, niin ainakin järjestelmää on käytetty hyväksi, sillä tiedän, että ministeri Andersson on käynyt valtionvarainvaliokunnan sivistysjaostossa esittämässä juuri sillä tavalla, kuin täällä kuvasin. Tiedän, että opetusministeri Heinonen on antanut julkisuuteen lausuntoja, ettei ole mitään syytä leikata koulutoimesta, puhumattakaan apulaisosastopäällikkö Juvan haastattelusta Opettaja-lehdessä, jossa hän sanoo, että ei kunnilta ole leikattu, ja jos koulutoimesta leikataan, hän kehottaa vaihtamaan päättäjiä kunnissa.

Mielestäni se on juuri sitä piilottelua, silmänkäännotemppuilua, jonka puheessani totesin. Uskon kyllä, että ministeri Backman ei ole syylistynyt tähän ja vilpittömästi pyrkii tekemään parhaansa tässä yhteydessä, mutta valitettavasti muut hallinnonalat näköjään pyrkivät käyttämään hyväkseen tätä tilannetta.

Ministeri Backman totesi kahteenkin otteeseen ja myös lain perusteluissa sanotaan, että

tämä leikkaus on oikeudenmukainen sillä perusteella, että kaikissa kantokykyluokissa on vähintään saman verran valtionosuuksien ja verotulojen yhteenlaskettu summa, alimmissa ja ylimmissä jopa enemmänkin. Tämä oikeudenmukaisuuskäsitys on teoreettisesti aivan oikea, mutta käytännössä se perustuu virheelliseen olettamukseen.

Tiedätte hyvin, Ministeri Backman, että ensimmäisessä kantokykyluokassa on todella keskimääräistä huomattavasti enemmän harvaanasuttuja kuntia, saaristokuntia ja muita sellaisia kuntia, joiden toiminnalliset kustannukset ovat huomattavasti keskimääräistä suuremmat. Tämä lakiesityksessä oleva oletamus, että oikeudenmukaista on silloin, kun kaikilla kantokykyluokilla on sama määrä tuloja käytettävissään, on totta vain silloin, jos jokaisessa kantokykyluokassa keskimäärin, siellä olevilla kunnilla, on yhtäläiset toimintakustannukset.

Tiedätte myös, ministeri Backman, että näin ei ole, vaan tarvitaan nimenomaan sitä, että alemmissa kantokykyluokissa olevilla kunnilla on enemmän tuloja käytettävissä. Toisaalta myös ylemmissä kantokykyluokissa olevilla kunnilla on oltava enemmän tuloja niiden korkeimmista yhdyskuntakustannuksista johtuen, jotta nämä kaikki voisivat tarjota tasavertaiset palvelut. Tältä pohjalta pitäisi käytännössä oikeudenmukaisuuskysymystä ratkoa.

Olen pahoillani, jos ministeri Backman ymmärsi, että minä vaadin 3,8 miljardin markan jakamista markkaa per asukas. Tarkistin puhe tekstini. En näin vaatinut, vaan totesin, että se 1,7 miljardia olisi tarkoituksenmukaista jakaa markkaa per asukas eikä liittää siihen järjestelmämuutoksia. Tämä saattoi tosin antaa hieman väärän kuvan. Tiedän, että nämä kaksi asiaa on erotettava. Toisaalta tiedän myös, että nämä kaksi asiaa liittyvät sillä tavalla yhteen — olen lähes 15 vuotta kuntien keskusjärjestöjen toimielimissä niin sosialidemokraattien kuin kokoomuksen kanssa näistä asioista kättä vääntänyt — että tällainen leikkaus markkaa per asukas on ilmeisesti ollut mahdollista vain siten, että samanaikaisesti toteutetaan tämän tyyppinen järjestelmämuutos ja taustalle pannaan vielä sellaiset laskelmat, jotka kyllä murtavat monen kunnan selkärangan. Ymmärrän hyvin, että ministeri Backman joutuu toimimaan tässä vaikeassa toimintaympäristössä. Hänellä on varmasti paineita monelta suunnalta, ja jotta hän on tähän ratkaisuun päässyt, hän on varmasti joutunut antamaan periksi näiden monien mielestäni täy-

sin tarpeettomien elementtien osalta, jotka tähän lakiehdotusnippuun sisältyvät.

Toivoisin kuitenkin, että asiaa voitaisiin käsitellä todella avoimesti ja asiallisesti. Kun mainitsin, että täällä on käsittämättömiä ja erikoisia perusteluja sekä epämääräisyyksiä ja kun en niitä puheessani siltä osin perustellut, haluan vielä ottaa muutaman tällaisen perusteluksi.

Perusteluissa lukee esimerkiksi näin: "Kuntien rahoitusosuus paikallisteiden tekemiseen ja kunnossapitoon on riippunut kunnan kantokykyluokasta. Osana toimenpiteitä kantokykyluokituksesta luopumiseksi viimeksimainittu kuntien rahoitusosuutta koskeva velvoite on kumottu vuodesta 1995 lähtien." Minä kysyn, kuka viime eduskunnassa asian puolesta äänestäneistä äänesti sitä sen vuoksi, että kuntien kantokykyluokitus poistuisi järjestelmästä. Varmasti kysymys oli ennen kaikkea siitä, että haluttiin selkeyttää kuntien ja valtion työnjakoa ja välttää tarpeetonta keskinäistä rahaliikennettä valtion ja kuntien välillä. Lisäksi kohtaanto tältä osin vielä on aika epätasainen eri puolilla maata. Tältä osin ei voi yhtyä tähän.

Otan myös toisen esimerkin. Täällä sanotaan: "Valtiontaloudellisista syistä vuodesta 1993 lähtien toteutetut valtionosuuksien vähennykset ovat lisänneet tarvetta järjestelmämuutosten vaikutusten tasaamiseen, sillä pelkästään valtionosuusvähennysten aiheuttama valtionosuuksien muutos on kuntakohtaisesti ollut huomattavasti suurempi kuin siirtymäkauden tasauksen vaikutus. Minä kysyn, hyvät edustajat, kun vuoden 93 jälkeen reilusti yli 1 000 markkaa asukasta kohden on valtionosuuksia leikattu, tämän kirjoittajan mielestä — tähän sisältyy sellainen ajatus — tämä siirtymäkauden tasauksen olisi pitänyt olla vähintään yhtä suuri tai mieluummin suurempi kuin tuo leikkaus. Siihen sisältyy myöskin sellainen asiavirhe, että 93 valtionosuusuudistuksessa on vain hyvin pieni joukko kuntia, joilla edes siirtymätasaus on suurempi kuin leikkaus. Tältä osin myöskin totean, että nämä ovat juuri niitä epämääräisyyksiä ja käsittämättömyyksiä, mitä perusteluissa ilmenee.

Lopuksi haluaisin kysyä vielä ministeri Backmanilta yhden asian ja sitten esitän toivomuksen.

Ensinnäkin, eräässä paperissa — en muista, sanotaanko tässä lakiesityksessä vai missä, olen lkenut niin paljon papereita — sanotaan, että kun nämä valtionosuuksien muutokset eivät koske Ahvenanmaata ja Kansaneläkelaitoksen menoista vapauttaminen kuitenkin koskee Ahvenanmaata, se merkitsee valtiolle 24 miljoonan

markan menojen lisäystä. Elikkä olen ymmärtänyt, että tämä laki antaa Ahvenanmaan kunnille 24 miljoonan markan helpotuksen, jota ne varmasti tarvitsevat. En sitä halua heiltä pois ottaa, mutta jos näin on, kysyn: Oliko siihen joitakin erityisiä perusteluja, samanaikaisesti kun muilta kunnilta otetaan huomattavia määriä valtionosuuksia pois.

Toinen kysymys, josta täällä ed. Vehkaoja mainitsi ja josta ed. Juurolakin taisi puhua, on tämä 50 miljoonan markan harkinnanvarainen avustus. Se on tietysti hyvä, mutta perustelut ovat todella pelottavat. Ensinnäkin kun katsoo tätä lakiesitystä, tähän myöskin kohtelee hyvin ankarasti ruotsinkielisiä saaristokuntia. Todella aluksi ihmettelin, miten rkp on voinut hallituksessa hyväksyä tällaisen esityksen, koska se yleensä pitää omiensa puolta. Mutta tässä lukee, että 50 miljoonaa harkinnanvaraisia avustuksia jaetaan pääasiassa sillä perusteella, että kunnat ovat kärsineet tässä valtionosuusuudistuksessa, ovat harvaanasuttuja, kaksikielisiä ja saaristokuntia. Jokainen voi nähdä, että jos näille asioille pannaan keskeinen paino, pääosa rahoituksesta tulee menemään ruotsinkielisille saaristokunnille. Ehkäpä tämän vuoksi rkp on ollut valmis hyväksymään tällaisen epäoikeudenmukaisen esityksen. Tosin olen kyllä tietoinen siitä, että edellisissäkin hallituksissa rkp on ollut kaikkein hanakimpia valtionosuuksien leikkaajia. Siksi esittäisinkin ministeri Backmanille toivomuksen, että samalla kun varmasti saaristokunnille kuuluu oma osuutensa, hän pitäisi hiukan myöskin sisämaan puolta.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Eduskunnan työasiainvaliokunta — ja taisi olla myös sosiaalivaliokunta — vieraili tällä viikolla Ruotsissa Ruotsin kansanedustuslaitoksessa mm. työasiainvaliokunnan vieraana. Tuolla vierailulla meille kerrottiin heidän arviotaan Ruotsin kuntien ja maakäräjien työllistämismahdollisuuksista tällä loppuvuosikymmenellä. Yleinen arvio oli, että kunnat ja maakäräjät joutuvat luopumaan noin 70 000 työpaikasta tämän vuosikymmenen lopulla. Samalla kun siellä on käynnissä kunnallisanalakan lakko parhaillaan, niin esitetty arvio oli sen kaltainen, että mikäli lakossa olevien esitykset toteutuisivat, kunnat menettäisivät sen seurauksena noin 40 000 työpaikkaa, kun palkanmaksuvarat loppuisivat kesken.

Tämän Suomen hallituksen esityksen osalta ei ole erityisiä työllisyysvaikutuksia arvioitu. Myönnän, että arvion tekeminen ei tavatto-

man helppo olisikaan, mutta samalla kun sitä ei ole edes yritetty analysoida, se kertoo ilmeisesti myös siitä, että myöskään tämän uudistuksen valmistelussa työllisyysvaikutuksille ei ole erityistä painoarvoa asetettu. Voidaan olla aika lailla varmoja siitä, että eri kuntien kantokyky-mahdollisuudet ylläpitää omaa työvoimaansa eivät ole samanlaiset, yhdenvertaiset näiden leikkausten edessä. On hyvin todennäköistä, että riippumatta siitä, mikä on leikkausten kokonaismäärä, toisaalla nämä leikkaukset tulevat työllisyyden kannalta johtamaan koko lailla kestävämpään tilanteeseen, toiset kunnat ehkä tulevat selviämään helpommin, jopa ilman irtisanomisia tai lomautuksia. Mutta vaikkei selvityksiä olekaan, uskallan kyllä väittää, että työllisyyden kannalta varmasti parempaankin tulokseen olisi voitu päästä, mikäli olisi haettu optimaalista mallia, jolla työpaikkojen menetykset olisi pyritty minimoimaan ja erityisesti edessä olevien vaikeimpien vuosien aikana hakemaan sellaista jakotapaa, joka antaisi mahdollisimman monelle kunnalle mahdollisuudet ylläpitää kunnan työpaikat.

Työllisyysvaikutusten arvioinnin osalta tietysti matemaattisesti ei voida selvittää, mitä ovat tämänkin suuruisten leikkausten psykologiset vaikutukset. Nämä leikkaukset tulevat aiheuttamaan useamman lähivuoden ajaksi kuntien työntekijöiden keskuudessa aika pitkään jatkuvan epävarmuuden siitä, kykeneekö kunta ylläpitämään työpaikat vai ei. Mitä suuremmat ovat lomautukset tai irtisanomismäärät, sitä suuremaksi käy myös vaara että itse asiassa lähes jokainen kunnan työntekijä, yli 400 000 ihmistä, kokee olonsa seuraavien kahden kolmen vuoden aikana verraten epävarmaksi.

Meillä on pankkimaailmasta tässä suhteessa nyt hyvin ikäviä kokemuksia. Siellä kaikki tietävät, että edessä on merkittäviä irtisanomisia, mutta kukaan ei oikein tiedä keneen ne kohdistuvat. Sen voi kuvitella, että silloin itse asiassa jokaisen työssä olevan omassa kulutuskäyttäytymisessä seuraus on saman suuntainen: Painetaan jarruja, vältetään kulutusta, jäädään odottamaan, kuinka omalla kohdalla käy. Minä koen, että tämän hallituksen esityksen työllisyysvaikutukset ovat kaikkein suurimmat tätä kautta. On pelättävissä, että hyvin merkittävä osa työssä käyvää väestöä joutuu kokemaan lähimpien vuosien tulevaisuutensa hyvin epävarmana, ja se tulee johtamaan kulutuskäyttäytymisessä kielteiseen vaikutukseen.

Meillä on tästä itse asiassa omasta maasta aika

selkeä näyttö vuosilta 1991—1992. Silloin kun maa jo oli edellisen hallituksen jäljiltä aika pahassa syöksykierteessä ja jouduttiin paikkaustoi-min aloittamaan säästötoimet, syntyi tilanne, jossa lamaa, tiettyä depressiota, ehkä lisättiin myös silloin tehdyillä säästötoimilla. Vaikkei tavoitekaan ollut, ei sille voinut mitään. Ihmiset kokivat olonsa epävarmaksi, ja syntyi itse itseään ruokkiva kierre, joka vasta vähitellen tasaantui. Se oli ilmeisesti lamavuosien väistämätön seuraus. Siinä syöksykierteessä, joka etenkin vuonna 1991 oli tavattoman voimakas, emme voineet mitään sille, että myös tällainen psykologinen vaikutus siitä syntyi. Mutta nyt, kun talous on selvässä nousussa, tämänkin seikan huomioon ottamista olisi toivonut ja toivoini.

Pitää esittää kysymys siitä, onko näiden kuntatalouteen kohdistuvien leikkausten ajoituksen välttämättä oltava se, mitä tässä nyt on esitetty. Ottamatta kantaa kuntiin kohdistuvien leikkausten kokonaismäärään voi kyllä esittää perustellun arvion siitä, että ajoittamalla toisin nämä kuntaleikkaukset saavutettaisiin työllisyyden kannalta parempi lopputulos. Ei ole oikeastaan mitään todistetta ja varmuutta siitä, että näiden etupainoisten leikkausten on oltava näin massiiviset Lipposen hallituksen ensimmäisen budjettivuoden osalla. Toki niitä voidaan perustella yleisen talouspolitiikan uskottavuuden saavuttamisen kannalta, mutta jollain tapaa tuntuu siltä, että näin massiiviseen ensimmäisen vuoden leikkaukseen ei olisi uskottavuudenkaan kannalta ollut välttämättä tarvetta. Kuten sanoin, näistä asioista on tietysti tavattoman vaikea saada varmaa numeerista todistetta. Aika tavalla tämän tyyppisessä politiikassa on kyse myös subjektiivisista arvioista, ja niitä poliittisia ratkaisuja, myös talouspoliittisia, tehtäessä pitää kyetä tekemään.

Kaiken kaikkiaan hallituksen leikkauslinjassa, erityisesti, mikä koskee nyt kuntatalouteen kohdistuvia leikkauksia, kyllä on kysyttävä, mikä on perimmältään työllisyyden painoarvo silloin, kun näitä leikkauksia tehdään. Päätelmäksi jää, että hallituksella sittenkin oli kiireestä johtuen ensisijaisena prioriteettina vain tarve saada ennakkoon päätetyt tietyt mittaluokan säästöt aikaan mahdollisimman nopeasti ensimmäisenä vuotena ja tämä seikka käveli työllisyystavoitteen ylitse. Työllisyys sittenkin tulee prioriteetissa tältä katsantokannalta vasta seuraavana. Mikäli työllisyyden painoarvo olisi se, mikä sille kuuluisi, se merkitsi sitä, että tämän mittaluokan esityksiä tehtäessä esityksen toteu-

tumisen työllisyysvaikutukset olisi todella arvioitu ja haettu ratkaisua, jolla kunnat selviävät pienimmillä menetyksillä. Nyt näin ei ole käynyt.

Tietysti voidaan kysyä keskustalta kriittisesti, asetimmeko me omassa politiikassamme viime kaudella työllisyyden siihen painoarvoon, mitä tässä nyt vaadin. Osin siihen voi vastata sillä, että viime kausi kului tietysti tämän yleisen talouspolitiikan perustan kuntoon laittamiseen. Meillä oli selvä ohjelma, joka lähti suomalaisen työn kilpailukyyn palauttamisesta, viennin käyntiin saamisesta, sen seurauksena ensin vaihtotaseen tasapainon ja sitten ylijäämän saavuttamisesta. Sen seurauksena korkotaso saatiin alenemaan ja investoinnit lähtivät liikkeelle. Tämän ohjelman seuraavana vaiheena, jota vaihetta nyt eletään, olivat siis investointien käyntiinlähtö, kotimarkkinoiden elpyminen, työllisyyden paraneminen ja edellytykset myös valtiontalouden tasapainon palauttamiseen. Kolmen viime vaiheen — kotimarkkinoiden elpymisen, työllisyyden paranemisen ja valtiontalouden tasapainottamisen — aikaa juuri nyt eletään. Kyllä väitän, että keskustan mallin mukaan eläen nimenomaan työllisyyskysymysten etualalle laittamiselle edellytykset ovat nyt olemassa, ja nyt sen pitäisi myös hallituksen esityksissä näkyä.

Ed. Ranta-Muotio (vastauspuheen-vuoro): Herra puhemies! Mielestäni ed. Vanhanen otti uuden tärkeän näkökulman tässä keskustelussa: työllisyysvaikutuksen, joka on jäänyt hiukan taka-alalle. Olen aivan samaa mieltä, että näin voimakas vaalikauden etupainotteinen leikkaus aiheuttaa monissa kunnissa, varsinkin niissä, joissa tämä leikkaus on selkeästi verotulojen kasvua suurempi, työttömyysvaikutusta.

Voin omasta kunnastani todeta, että leikkaus on vähän yli 6 miljoonaa markkaa. Yhdellä vero-äyripennillä tulee vuodessa 2,5 miljoonaa. Tähän asti on kuntataloutta sopeutettu niin, että esimerkiksi kunnan työntekijät ovat yhtenä vuonna luopuneet lomarahastaan, yhtenä olleet palkattomalla lomalla kolme viikkoa, ketään ei ole tarvinnut irtisanoa. Mutta nyt leikkaus on huomioiden vielä väkiluvun väheneminen 7,5 miljoonaa kaiken kaikkiaan ja verotulojen kasvua ei juuri ole, joten ei ole enää muuta keinoa kuin vähentää väkeä. Yksi keino olisi tietysti se, mihin me pyrimmekin, eli yhteistyö seutukunnassa naapurikuntien kanssa. Mutta kun näin äkkiä ja rajuina tulevat nämä leikkaukset, siihenkään ei ehditä sopeutua.

Ed. Tiusanen: Herra puhemies! Se, että tämä maa on johdettu edellisen hallituksen aikana jättityöttömyyden ja velkaantumisen tilaan, on tietysti nykyiselle hallitukselle ollut haaste, jota se on pyrkinyt osaltaan ratkaisemaan.

Tämän keskustelun aihe ja se huoli, mitä oppositio on täällä tuonut esiin kuntien jaksamisesta ja pystymisestä tehtävissään, on toki aiheellinen. Tässä maassa on 450 kuntaa, ja voimme todeta, että kunnat ovat hyvin hyvin erilaisia. Osalla ei varmastikaan tule olemaan ongelmia tässä tilanteessa, mikä niitä odottaa, valtionosuuksien pienenemisestä huolimatta. Vastavasti on varmasti kuntia, joilla tulee olemaan ongelmia. Omalta puoleltani hallituspuolueen kansanedustajana välitän myös toivomuksen paikalle olevalle ministeri Backmanille, että hallitus todella huolehtisi siitä, että mikään kunta ei joutu ylikäymättömän ongelman eteen.

Aivan niin kuin ministeri Backman totesi, kunnat ovat lyhentäneet lainojaan ylisummaan. Kunnat ovat tehneet ylijäämäisiä tilinpäätöksiä. Oma kuntani, 56 000 asukkaan Kotka, on lyhentänyt ja lyhentää ensi vuoden budjettiesityksessä myös lainakantaansa. Kunta ei irtisano ketään. Kunnalla sinänsä menee hyvin. Tästä huolimatta myös oma kuntani tekee sellaisia toimia, jotka vaikeuttavat työllisyystilannetta. Siis esimerkiksi kunta, tässä tapauksessa keskisuuri kaupunki Etelä-Suomesta, ei ole pakotettu lisäämään työttömyyttä budjettiratkaisullaan myöskään vuonna 96. Kuitenkin se tekee sellaisia päätöksiä, jos nyt siellä valmisteilla ja käsittelyssä oleva budjettiesitys toteutuu.

Tämä varmasti toistuu varsin monessa kunnassa. Kuntien ei ole pakko lomauttaa aina; kaikkien kuntien, jotka sitä tekevät, ei ole pakko vähentää henkilöstöään. Niiden ei ole pakko jättää osaa palvelurakenteestaan ikään kuin lepotilaan. Kuitenkin ne tekevät sitä. On siis ylilyöntejä myös kuntatasolla. Niin sanotusti ”säästetään”, vaikka nämä säästöt toista kautta tuottavat suurempia menoja tulevaisuudessa.

Säästetään etenkin sosiaalipuolella, terveydenhoidossa, ja haluaisin tässäkin salissa tuoda esille: Säästetään nimenomaan sairaaloiden toiminnassa kuntayhteisöjen menoja karsimalla. Sairaanhoidopiirit varsin monessa paikassa maassamme elävät vaikeita aikoja, ja on etsitty nimenomaan tiettyjä ryhmiä tämän säästön kohteeksi, ja usein ne ovat psykiatrisia potilaita, siis psyykkisen terveydenhoidon tarpeessa olevia ihmisiä.

Näin ollen voidaan todeta, että kunnat todella

ovat varsin erilaisessa taloudellisessa tilanteessa ja kaikki kuntamme suinkaan eivät elä ahdingossa, vaan niillä olisi mahdollisuus varsin aktiiviseen työllistämiseen huolimatta valtiovallan niihin kohdistuneista säästöistä. Samalla on todettava, että osa kuntia elää ja tulee elämään vaikeampia aikoja kuin tähän saakka. Lopetan veetoimukseen, jolla toivon ja edellytänkin, että hallitus ohjelmansa ja päätöksensä mukaisesti tämän huomioi.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Useat minulle kysymyksiä esittäneet ovat poistuneet salista, mutta lyhyesti vastaukset.

Politiikan uskottavuudesta ensinnä. Sitä on esimerkiksi se, että tehdään oikeaa politiikkaa oikeassa ajassa. Kun on ihmetelty sitä, että teot ja puheet ovat vaihtuneet neljän viiden vuoden takaisista, niin pitääkin olla. Jos laskusuhdanteessa ja noususuhdanteessa vaaditaan samoja toimenpiteitä, menee pieleen. Laskusuhdanteessa voidaan vaatia elvyttäviä toimenpiteitä ja vastustaa joitakin leikkauksia ja säästöjä, kun taas noususuhdanteessa pitää juuri vaatia niiden säästöjen tekemistä kyseisenä ajankohtana.

Myös logiikka olisi hyvä avu politiikassa. Kun samasta ryhmästä edellinen puheenvuoron käyttäjä toteaa, että vuodesta 96 vielä selvittää kunnissa, mutta sitten tulee vaikeata, ja seuraava puheenvuoron käyttäjä samasta poliittisesta ryhmästä toteaa, että säästöt ovat liikaa etupainotteisia ja ensi vuodelta nimenomaan pitäisi siirtää seuraaville vuosille, nämä kaksi näkökulmaa eivät myöskään mahdu yhteen. Pitäisi valita, taas suhdannepoliittisesti, onko parempi siirtää näitä leikkauksia niille vuosille, jolloin suhdannetilanne on ehkä, toivottavasti ei laskusuhdanne, mutta kuitenkin pienempi nousu kuin tällä hetkellä, myös kuntataloudessa. Tässä mielessä itse puolustan suhdannepolitiikan näkökulmasta kerrankin oikeaa politiikkaa, niin että säästöt tehdään etupainotteisesti silloin, kun niihin on eniten varaa myös kunnissa.

Työllisyysvaikutusta on senkin takia mahdoton laskea, että kysymys on kunnallisesta itsehallinnosta, kuntien omasta päätöksenteosta, miten ne taloutensa liikkumavaran käyttävät. Tältäkin osin logiikka olisi paikallaan.

Kun ed. Pekkarinen mainosti sitä, miten viime vaalikauden seurauksena kunnat pystyivät kuitenkin tekemään 2 miljardin markan ylijäämäisen tilinpäätöksen kaiken kaikkiaan, miten se tapahtui? Se tapahtui nimenomaan siten, että yli 40 000 henkeä väheni kaiken kaikkiaan kuntien

henkilöstö. Jos tämä on jonkun mielestä kehuamisen arvoinen saavutus, en yhdy näihin kehuihin. Tässä tulee juuri se vaikeus keskustelussa tänä päivänä. Hallitus ei pysty kuntien puolesta vannomaan, mikä on työllisyysvaikutus niillä leikkaussummilla, joita hallitus esittää eduskunnan päätettäväksi. Jos nyt otettaisiin 3,8 miljardista vaikka miljardi pois, minä en pystyisi eduskunnan edessä vannomaan, että sillä kunnat työllistävät. Kunnat voisivat senkin käyttää velkojensa lyhentämiseen, niin kuin ne tekevät näköjään tälläkin hetkellä, sen sijaan että työllistäisivät kyseisellä rahalla. Tämän takia tällaisen esityksen yksiselitteisiä työllisyysvaikutuksia on hyvin vaikea ennakoita.

Henkilöstöpolitiikka kunnissa on myös arvovalinta. Tältä osin kun leikkauksista puhutaan arvovalintana, näiden arvovalintojen tekeminen siirtyy kuntatasolle. Onko se hyvä vai huono asia, liittyy siihen keskusteluun, mikä merkitys kunnallisella itsehallinnolla ja tässä mielessä sillä lähidemokratialla myös kansalaisten näkökulmasta on, mutta se on toisen keskustelun aihe.

Viime vaalikauden veropolitiikkaan en mene, koska siitä syntyisi pitkä keskustelu. Totean vain, että viime vaalikaudella pieni- ja keskituloisten verotus kiristyi enemmän kuin suurituloisten, vaikka ed. Pekkarinen totesikin, että tehtiin yksi uusi porras, 80 000 markkaa. Sen sijaan samanaikaisesti monta muuta tasaveroa lisättiin ja esimerkiksi työttömyysvakuutusmaksun ja työntekijän eläkemaksun osalta, kun ne ovat vähennyskelpoisia, nekin rasittavat enemmän pieni- ja keskituloisia kuin suurituloisia. (Ed. Pekkarinen: Te edellyttitte niiden vähennyskelpoisuutta nimenomaan!)

Kun Kuntaliiton laskelmia on pidetty täällä perustana ja vannottu niiden oikeellisuuteen, siinäkin tietty logiikka olisi paikallaan. Kun heti seuraavassa puheenvuorossa todettiin, että vastoin Kuntaliiton laskelmia nyt kuntien talous on kehittynyt paremmin, on joko valittava se linja, että Kuntaliiton ja kuntien tekemät laskelmat ovat niitä luotettavimpia, tai sitten on valittava se linja, että myös siellä saattaa tulla virhearvioita aivan samalla tavalla kuin valtiovarainministeriön laskelmissa. Itse en uskalla vannoa tässä suhteessa yksinkään laskelmiin, koska kysymys on tulevaisuuden ennustamisesta.

Toisaalta myös kantokykyluokitusjärjestelmän nimiin vannominen ja nykyisen kantokykyluokituksen jonain oikeudenmukaisena ehdottomana totuutena on kyseenalaista, koska järjestelmä on ollut jäädyltynä vuodesta 92, sitä en-

nenkin kolme vuotta hyvin pieniä muutoksia. Pikemminkin oikeudenmukaisuusvaatimus lähitisi siitä, että kuntien välistä tilannetta tulisi tarkastella jo ensi vuoden osalta uudestaan eikä lykätä sitä vuoteen 97.

Viimeisenä lähtökohdista. Ed. Manninen totesi, että eräät hallitusryhmät ovat perinteisesti pitäneet omiensa puolta, ja vaati edes minua pitämään nyt sisämaan puolta tässä uudistuksessa. Mutta tämän hallituksen politiikkaan ei kuulu sellainen tarkastelu, että pidetään sen paremmin oman alueen kuin muutenkaan omien puolta, vaan pyritään löytämään sellaiset kriteerit, jotka oikeudenmukaisesti antavat eri kuntiin ja eri alueille valtionosuudet. Oma kaupunkini kuuluu suurimpien menettäjiin joukkoon.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Siinä se virhe onkin. Ne ratkaisut, mitä te nyt näillä leikkauksilla teette, eivät totisesti ole oikeudenmukaisia. Niiden epäoikeudenmukaisuutta vielä kertaalleen sanoen entisestään lisää se tosiseikka, että niin monet muut leikkaukset kohdentuvat samoille alueille, samoihin kuntiin, samoihin sosiaaliryhmiin ja samoille maantieteellisille alueille. Väitteeni kuuluukin, että hallituksen leikkauslinja merkitsee sodanjälkeisen Suomen rajuinta alueellista eriarvoistumisprosessia. Se on alkanut. Sen jäljet tulevat olemaan rajut inhimillisesti. Myös työttömyyden tai työllisyyden kannalta jäljet tulevat olemaan rajut. Näillä leikkauksilla on selkeästi kontraktiivisia vaikutuksia. Nimenomaan nyt puhutun luonteiset leikkaukset monin kohdin aiheuttavat enemmän uutta työttömyyttä kuin konsanaan säästöillä myönteistä kehitystä aikaansaadaan.

Mitä tulee vielä verotukseen, en halua siitä enempää keskustelua käydä tässä tilanteessa. On totta, että p-TEL on verotuksessa vähennyskelpoinen. Ministeri Backman varmaan muistaa, mitkä tahot olivat erityisesti vaatimassa sitä, että niin pitää käytännössä menetellä.

Mitä tulee vielä leikkauksiin viime vaalikaudella muistutan siitä vain yhdellä esimerkillä: Äänekosken kaupunki on teollisuuspainotteinen. Kun viime vaalikauden aikana valtionosuusleikkaukset ja verotulojen lisäykset otetaan yhteensä huomioon, nuo menetykset näin laskien olivat Äänekosken kaupungille kutakuinkin yhtä suuret, kuin nyt eli vastaavat plussat ja miinukset, jotka tapahtuvat vuonna 96 näiden hallituksen esitysten jälkeen. Äänekosken kaupunginjohtaja Lepistö, joka edustaa samaa puoluetta kuin ministeri, on esittänyt nämä laskelmat.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti lopuksi. Kun olen itse pyrkinyt hyvin avoimesti vastaamaan esitettyihin kysymyksiin sillä tiedolla, mitä minulla on, olisin tietysti odottanut, että kun esitin itse vain yhden kysymyksen, siihen olisi tullut jonkin näköinen vastaus tässä keskustelussa. Kysymys oli se, että kun vaaditte 2 miljardia pienempää leikkausta, kertoisitte, oletteko valmiit ottamaan sen maataloustuista, yritystuista vai kotitalouksien tulonsiirroista. Hyvin yksinkertainen, pieni kysymys, ja kun siihen en ole saanut vastausta, se ehkä selviää seuraavassa keskustelussa, joka alkaa nyt sosiaalipuolen tulonsiirroista, joista ehkä olette valmiit ottamaan ne 2 miljardia lisää.

Vielä oikeudenmukaisuudesta. Ed. Pekkari-
nen vetoaa nimenomaan työttömyyteen ja työllisyyskehitykseen ja puhuu nyt uhkakuvista ja tulevaisuudennusteista. Meillä on käytettävissä luvut edelliseltä vaalikaudelta. Ne ovat hyvin murheelliset, ja missä työttömyys lisääntyi? Se lisääntyi suurissa keskuksissa, kaupungeissa. Näissä ovat myös kustannukset lisääntyneet. Kantokykyluokitus on ollut jäädytettynä tänä aikana vuodesta 92 lähtien, ja nyt te väitätte, että on jotenkin epäoikeudenmukaista, että nämä alueet, missä yhteiskunnalla on suurin ongelma, joka on lisääntynyt edellisen vaalikauden aikana, saavat lisää varoja tuon ongelman seurausten hoitamiseen ja toisaalta sellaisen politiikan noudattamiseen, jolla voidaan työttömyystilannetta parantaa.

Itse pidän työllisyyspolitiikan näkökulmasta tätä valtionosuusuudistusta ensi vuotta koskienkin nimenomaan oikeudenmukaisena.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Lupaan, etten jatka tämän pitemmälle tätä keskustelua.

Ministeri Backman, otetaan esimerkiksi Helsingin kaupunki. Ette te voi väittää, että Helsingin kaupungin työttömyysongelmat, jotka kiistatta aika suurina täällä tällä hetkellä koetaan, olisivat seurausta kuntien valtionosuusleikkauksien kohdentumista Helsinkiin viime vaalikaudella. Te, ministeri Backman, tiedätte sen huikautavan tilinpäätöksen, jonka samainen Helsingin kaupunki teki vuodelta 94, se samainen Helsingin kaupunki, jonka johtajat itkivät ja välillä huusivat, kun 94:lle valtionosuusratkaisuja tehtiin syksyllä 93, ja nyt te tiedätte sen lopputuloksen, mikä tilinpäätöksessä siellä on. Niillä miljardeilla heillä olisi halutessaan ollut mahdollisuus

myös työllistämiseen paljon enemmän, mitä käytännössä kunta on toteuttanut.

Mitä tulee leikkauksiin, keskustan toimesta on jo aiemmin kerrottu, että me tuomme oman vaihtoehtoisen budjettilinjamme eduskunnan käsittelyyn. Suuntaviivoja siitä toki olemme aiemminkin täällä kertoneet mm. budjetin lähetekeskustelun yhteydessä. Loka—marraskuun vaihteessa tuomme tarkemmat suuntaviivat ja myöhemmin, marraskuun lopussa, puhemiesneuvostossa tänään vahvistetun aikataulun mukaisesti joulukuun 5 päivänä esitämme momentikohtaisesti omat esityksemme niiltä osin, kuin ne voidaan momenteille sijoittaa. Kaikkia niitä varmasti ei voida sinne sijoittaa syistä, jotka myöhemmin käyvät ilmi.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa puhemies! Ministeri Backmankin tuntuu palaavan aina menneisyyteen ja kuitenkin unohtaa jonkin verran sen elinympäristön, missä nyt eletään ja missä elettiin joskus kolme neljä vuotta sitten. Suomi on täydellisesti muuttunut siitä. Me emme elä ulkomaisessa velkaantumiskierroksessa kansantaloutena, vaan ylijäämä on varsin mittava. Tässä tilanteessa voitaisiin lähteä myös siitä, että ei tehtäisi näin suuria leikkauksia yleensä, vaan varmistettaisiin heikoimassa asemassa olevan kansanosan ostovoiman myönteinen kehitys ja tätä kautta työllisyyden parantuminen. Tämä olisi se periaate, mutta minun arvioni on se, että tässä nyt vain pyritään Emu-kriteerien täyttämiseen köyhimmän ja vaikeimmassa asemassa olevan kansanosan kustannuksella.

Ed. T i u s a n e n: Arvoisa puhemies! Tuo kokeneiden valtiopäivämiesten keskustelu nosti hiukan adrenaliinia vereen ja haluaisin vain todeta, että ed. Pekkarisen huomio on varsin osuva. Suurissa kaupungeissa tehdään positiivisia tilinpäätöksiä. Työttömyyttä on erittäin voimakkaasti. Vertaisin tätä nykyajan mallivaltioon, Saksan liittotasavaltaan, jossa on Frankfurter Allgemeine ja Die Zeit ovat täynnä ilmoituksia vapaista työpaikoista. Siinä maassa on viisi miljoonaa työtöntä. Niitä ihmisiä ei sillä tavalla työllistetä. Sama juttu meillä! Tarvitaan aktiivista työllistämistä, ja tämä on nimenomaan myös meidän työttömyytemme ongelma. Tämä ajatus kirvoitti sanomaan huomautuksena tästä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys laiksi hätäkeskuksia koskevasta kokeilusta annetun lain 7 §:n kumoamisesta

Hallituksen esitys 111/1995 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 115/1995 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A l a r a n t a: Herra puhemies! Kun täällä on keskusteltu kolme tuntia kuntien asioista, ehkä voi pari minuuttia käyttää seurakunnan asiaan.

Tämä periaatteellisesti aika merkittävä lainmuutos ei näytä kiinnostavan kovin monia kansanedustajia, vaikka viime vaalikaudella täällä ajettiin läpi sellainen valtiopäiväjärjestyksen muutos, jonka jälkeen kaikki, myös kirkkoon kuulumattomat, kansanedustajat voisivat osallistua kirkkolakien säätämiseen. Muutostarve ei ole varmaan perustunut kiinnostukseen, eikä tämä kiinnosta, vaikka tämä on säästölaki. Tässä nimittäin luovutaan eräästä vaalimenettelystä. Periaate, johon viittasin, liittyikin siihen, että tässä tavallaan kavennetaan kansanvaltaa seurakunnissa, kun ehdotuksen mukaan kappalaista ei enää valittaisi välittömällä vaaleilla, joissa kaikilla seurakunnan äänivaltaisilla jäsenillä on äänioikeus, vaan kappalainen valittaisiin välillisessä vaalissa, jonka suorittaisi useimmiten kirkkovaltuusto.

Tätä muutosta voidaan perustella esimerkiksi sillä, niin kuin täällä hallituksen esityksen perusteluissa todetaankin, että äänestysprosentit kappalaisen vaaleissa ovat olleet yleensä melko alhaisia, ja toisaalta sillä, että välillisessä vaalissa voitaisiin paremmin ottaa huomioon jonkun viran erityiset tarpeet ja viranhakijoiden koulutuk-

selliset taustat, jotka eivät välittömissä seurakunnallisissa vaaleissa pääse oikeuksiinsa.

Tässä ei mielestäni ole ongelmia. Sen sijaan eräisiin yksityiskohtiin, eräisiin pykäliin, liittyy mielestäni ongelmia, joihin voimme hallintovaliokunnassa tarkemmin paneutua.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Toisena "pappissäädyn" edustajana tässä salissa haluan kuitenkin puheenvuorossani kiinnittää huomiota siihen, että pastori-kansanedustaja Alaranta ei ole tainnut olla kirkollisissa vaalikuvoissa niinkään paljon kuin yhteiskunnallisissa. Sen takia minä pidän hyvinkin perusteltuna, että tältä osin, vaikka voidaan puhua tietyllä tavalla kansanvallan kaventamisesta, niin viitaten juuri äänestyskäyttäytymisen vähään kiinnostukseen nimenomaan alemmissa viroissa ja toisaalta siihen, että tässä yhteydessä voidaan perustellusti sanoa, että myöskin edustuksellinen demokratia toimii paremmin kuin kansankiihotus, katson, että nimenomaan tässä kohdassa tämä ehdotus on oikein hyvä. Kokonaan eri asia on se seurakunnan johtamisen tehtävä, joka edelleen jää kansanvaalin piiriin, kun kirkkoherran vaalista on kysymys.

Joka tapauksessa toivotan tälle esitykselle asiallista ja hyvää käsittelyä hallintovaliokunnassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laeiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 1 §:n ja evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkelain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 116/1995 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys yksityisalojen työeläkejärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 118/1995 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre: Herra puhemies! Suomalainen työeläkejärjestelmä on nyt 33 vuoden ikäinen ja perusteiltaan se alkaa olla tietyllä tavalla valmis. Suomalaisten eläkkeiden taso on kohtuullinen. Suomalaiset eläkkeet ovat kattavia, ja tarkoituksena on, että työeläke ja kansaneläke muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Toukokuussa 1995 saatiin aikaan työmarkkinajärjestöjen välillä sopimus työeläkejärjestelmän kehittämisestä. Yhtenä syynä tuon sopimuksen syntymiseen oli kasvanut paine työeläkemaksujen korottamiseen. Tuossa ns. Puron paketissa sovittiin eläkepalkan määrätymisajasta, tulevasta ajasta ja indeksitarkistuksista. Hallitus saattoi hyväksyä tuon sopimuksen.

Nyt eläkkeen määrätymistapa muuttuu siten, että kannustetaan työnteon jatkamista nykyistä pidempään. Meilläähän keskimääräinen eläkkeellejäämisikä on 58—59 vuotta. Vain 10 prosenttia suomalaisista jaksaa jatkaa vanhuuseläkeikään saakka. Vanhenevan työntekijän työpanosta ja kokemusta tuhlataan, jos emme kiinnitä huomiota siihen, että työntekijän työkykyä ylläpitävät ja kuntouttavat toimet ovat ensisijaisina jäljellä olevan työkyvyn arvioinnissa. Silloin on löydettävä keinot myös tehdä työeläke vähemmän houkuttelevaksi taloudelliseksi vaihtoehdoksi työelämässä jatkamisen sijasta.

Työeläkejärjestelmä on ottanut haasteen vastaan. Se lupaa maksaa 33 prosentilla korotettua turvaa, kun työntekijän työkyvystä pidetään huolta. Uudistuksella pyritään takaamaan työeläkejärjestelmän toimivuus vielä suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle ja siten varmistamaan myös nyt työelämässä olevien nuorempien ansioperusteinen sosiaaliturva.

Työeläkemaksu ei tule rasittamaan kansantalouden huoltosuhteen jaossa. Vanhusväestöllä ansiotason reaalin kehitys otetaan indeksissä huomioon. Talouden kehityksestä riippuu, minä suuntainen vanhusväestön työeläkeindeksi on. Työntekijän työeläkemaksu kanavoituu vähitellen palkkoihin tämän suuruisina korotuksina, ja silloin myös työntekijät saavat tehdystä indeksiratkaisusta hyödyn.

Keskeisen tärkeä asia tässä esityksessä on kuntoutustukea ja -järjestelmää koskeva sopimus. Esityksen mukaan määräaikainen työkyvyttömyyseläke muutettaisiin kuntoutustueksi. Kuntoutustuen saajalle on aina tehtävä kuntoutussuunnitelma yhteistyössä terveydenhuollon

kanssa. Työeläkejärjestelmän rahoittamassa ja järjestämässä kuntoutuksessa kuntoutustukea maksettaisiin 33 prosentin kuntoutuskorotuksella.

Ehdotettujen muutosten vuoksi työeläkemaksu voitaneen korkotason kehityksestä riippuen pitää nykyisellä tasolla aina vuoteen 2000 saakka. Pitkällä aikavälillä muutosten arvioidaan vähentävän työeläkemaksun korotuspaineita 3—4 prosenttiyksikköä.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Meillä on nyt käsiteltävänä tämä ja seuraava asia, jotka yhdessä luokittelisin ns. erittäin tärkeisiin asioihin. Tämä asiaparihan koskettaa 1,2:ta miljoonaa ihmistä Suomessa. Olen hyvin iloinen, että ministeri kävi esittelemässä lakiesityksen keskeiset asiat. Voinen osaltani myös puuttua vähän historiaan, joka liittyy eläkelainsäädäntöön ja yleisemmin sosiaaliturvan kehitykseen.

Yleensä nämä asiat näyttävät kiinnostavan eduskuntaa hyvin vähän. Joskus ihmettelen, mistä se johtuu. Yksi syy saattaa olla se, että emme täällä aina ymmärrä asiayhteyksiä edes edelliselle vuosikymmenelle. Tässäkin tapauksessa voi todeta, että 1980-luvulla Suomessa tehtiin useita sosiaaliturvauudistuksia, toteutettiin mm. kansaneläkeuudistus, sove-uudistus, joustava eläkeuudistus ja työttömyysturvauudistus. Tämän lisäksi kehitettiin mm. perhepolitiikkaa ja toimeentulotukea. Talouden myönteinen kehitys mahdollisti sen, että uudistuksista huolimatta sosiaalimenojen suhde bruttokansantuotteeseen pysyi 25 prosentin tasolla koko 1980-luvun jälkipuoliskon ajan.

Näissä oloissa ei siis sosiaalimenojen kehitys muodostanut ajankohtaista ongelmaa. Sen sijaan todellisen eläkeiän alhaisuus koettiin pidemmällä aikavälillä merkittäväksi haasteeksi. Ymmärsin, että edelleen ministeriössä ja hallituksen piirissä asia on näin tulkittu ja mielestäni aivan oikein. Eläkekomiteat 1987 ja 1990 keskittyivätkin mm. sen selvittämiseen, miten eläkkeellesiirtymisikää voitaisiin nostaa ja mitä muita toimia tarvitaan tulevan eläkemenokehityksen hoitamiseksi. Tuolloin riittävinä keinoina nähtiin keskimääräisen eläkeiän kohottaminen, rahastoinnin nopeuttaminen samoin kuin vierastyövoiman maahanmuuton lisääminen siinä vaiheessa, kun työvoimasta ilmenee niukkuutta — tämä arvio näyttää tämän päivän valossa tietyksi erikoiselta.

Bruttokansantuotteen kasvu pysähtyi vuonna 1990. Tässä olisi pieni opastus ed. Tiusaselle,

joka puheenvuorossaan näki kaikkien ongelmien olevan edellisen hallituksen syytä. (Ed. Tiusanen: Ei kaikkien!) Taantuman yhtäkkisyyttä ja rajuutta kuvaa se, että vielä saman vuoden alkupuolella kasvun oletettiin olevan 1,5 prosenttia. Vuonna 1991 uskottiin talouden supistuvan pari prosenttia mutta laskusuhdanteen samalla saatuttaneen pohjan. Aleneminen oli kuitenkin 7,1 prosenttia, ja lasku jatkui vuoden 1993 loppuun asti. Lama on ollut odotettua syvempi ja pitkäaikaisempi. Keskimääräiseltä 3 prosentin kasvuuralta on 90-luvulla jääty jälkeen yhteensä noin 30 prosenttia. Kansantalouden kriisi on vaikeuttanut sosiaaliturvan rahoitusta, ja etuuksien tasoa ja saatavuutta on jouduttu heikentämään.

Mutta niin kuin olemme kuulleet, talouskehitysnäkömät ovat nyt valoisammat ja poikkeavat tämänkin hallituksen esityksen pohjana olevan Some-toimikunnan arvioista, joka työ tehtiin lokakuusta 92 alkaen vuoteen 94 asti.

Kun otamme kaikki jo tehdyt säästöt huomioon ja edelleen ne, jotka hallitus on luvannut tehdä, voimme todeta, että vuonna 2000 ollaan sosiaalimenoissa 28—29 prosentin mukaisessa bruttokansantuoteosuudessa, joka on todella hyvä, jos ajattelemme talouspoliittisesti; tämä bruttokansantuoteosuus on erittäin huono taas sosiaalipoliittisesti tarkastellen. Tässä mielessä hallituksen esitystä voi katsoa hieman valoisammassa näköalassa, kuin mitä hallituksen esityksessä on esitetty.

Aivan kuten ministeri totesi, työmarkkinajärjestöjen kesken tehtiin 18.5.1995 sopimus yksityisalojen työeläkejärjestelmän rahoituksen ja etujen tasapainottamisesta. Sopimus merkitsee huomattavaa eläkemenojen säästöä pitemmällä tähtäyksellä. Esityksessähän keskeiset keinot ovat eläkepalkan laskenta-ajan pidentäminen 10 vuoteen, ns. tulevan ajan karttuman alentaminen 1,2 prosenttiin 50 ikävuodesta ja 0,8 prosenttiin 60 ikävuodesta lukien; vuoden 94 indeksileikausta ei palauteta ja TEL-indeksi muutetaan kerroinindeksiksi, mikä tarkoittaa, että aktiivikäikana sekä ansiotaso- että kuluttajaindeksin paino on 0,5 ja 65-vuotiaille ja sitä vanhemmille eläkeläisille iästä riippuen vastaavasti 0,2 ja 0,8.

Esitykseen liittyvät keinot ovat olleet pohdittavana varsin pitkään jo aikaisemmin. Kuten totesin, sosiaalimenotoimikunnan mietintö on tässä suhteessa ollut perustavaa laatua oleva työ. On todettava, että osaa näistä uudistuksista ajoi jo edellinen hallitus.

Tarkastelen näitä kolmea asiakokonaisuutta hieman tarkemmin.

Totean heti alkuun, että eläkepalkan laskenta-ajan muutos on mielestäni perusteltu ja ehdotus on kannatettava. Tämä uudistus tekee mielestäni eläkepolitiikasta oikeudenmukaisemman ja estää jossain määrin ns. eläkesuunnittelua, joka ei ole tarkoituksenmukaista kaikissa olosuhteissa.

Myöskin tulevan ajan karttuman alentamiseen on syytä lähtökohtaisesti suhtautua myönteisesti. Eläkepolitiikan tulee osaltaan kannustaa työelämässä pysymistä. Tässä suhteessa olen ministeri Mönkäreen kanssa samaa mieltä.

Tulevan ajan etuus on tällä hetkellä varsin hyvä, joten muutoksia on mahdollista tehdä. Sopimuksessa ja hallituksen esityksessä esitettävä portaattain aleneva malli on hyväksyttävissä, ja tätä radikaalimpi leikkaus, esimerkiksi meneminen suoraan alempaan eli 0,8 prosentin karttumaan olisi liian raju.

Sitten tuleekin erilainen näkemys puoleltani hallituksen esitykseen nähden koskien indeksiturvan muutosta. Hallituksen esityksen mukaisessa mallissa aktiivi-ikäisen, siis alle 65-vuotiaan, ja vanhuusväestön, 65 vuotta täyttäneiden, reaalitylojen ero alkaa kasvaa varsin nopeasti olettaen, että reaaliansioiden kehitys on positiivinen. Ensi vuonna tämä tarkoittaa sitä, että eläkkeet nousevat alle 65-vuotiailla 2,9 prosenttia ja yli 65-vuotiailla vain 1,6 prosenttia, eli tässä on kyseessä ns. taitettu indeksi. Jo nyt on kahtia jakava tilanne. Jälkeen jäävät selvästi vanhuuseläkeläiset ja pitkäaikaistyöttömät, samalla kun korkean työttömyyden oloissakin eräillä aloilla esiintyy korkeita palkankorotuksia.

Ehdotusta ei voitane tällaisenaan hyväksyä, vaan valiokunnassa taitetun indeksin periaatteesta ja vaikutuksista on saatava tarkat lisäselvitykset, jos niidenkään perusteella sitten on mahdollista mennä tähän ratkaisuun. Keskustan perustavoitteena on aikaisemmin ollut kansaneläke- ja TEL-indeksin yhdistäminen, mikä yhdistetyn mallin tarkasta muodosta riippumatta takaisi eri ikäryhmien tasapuolisen kohtelun.

Herra puhemies! Kun puhe aika näyttää päättyvän, totean esityksen säätämisyjärjestyksestä sen verran, että pidän täysin välttämättömänä, että perustuslakivaliokunta käsittelee asian ja antaa lausunnon sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Siinä on useitakin herkkiä kohtia, mutta erityisesti minua askarruttaa taitetun indeksin kohtalo, johon myöskin kaikki eläkeläisjärjestöt ovat puuttuneet ja paheksuneet tätä menettelyä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Tämä esitys on lakitestimuotoon puettu seuraus Puron työryhmän työskentelyn tuloksista, ja tietysti on niin, että tämän alan lainsäädäntöä olemme tottuneet valmistelemaan niin, että siinä on kolmikantainen valmistelu takana. Siinä mielessä esitystä pitää tietysti kunnioittaa varsin pitkälle, ja näen, että eduskunnassa mahdollisesti nähtävät liikkumavarat ovat aika hankalia varmasti toteuttaa. Joka tapauksessa ne on samalla tavalla kolmikantaisesti hyväksyttävä. Minusta tämä periaate on edelleen hyvä pitää mielessä.

Tämän esityksen seurauksena työeläkkeet tulevat kautta linjan heikkenemään, se on selvä. Pitelen kädessäni Eläketurvakeskuksen Taskutilastoa vuodelta 1995, joka kertoo, että vuonna 1993 yksityisen sektorin eläkkeelle siirtyneiden laskennallinen eläkeprosentti oli miehillä ja naisilla keskimäärin 37,8. Tietysti tässä ei ole täyttä aikaa kertynyt vielä työeläkeläin voimassaolon jälkeen, mutta kuitenkin laskennallinen eläkeprosentti on hyvin alhainen. Esitetyillä muutoksilla tietysti odotusarvo eläkkeille edelleen vähenee oikeastaan siitäkin syystä, että samanaikaisesti ollaan siirtymässä työsuhteisiin, jotka ovat katkonaisia, eikä eläkettä jäljellä olevasta työajasta välttämättä kerry enää samaa vauhtia, kuin sitä on ehtinyt kertyä 60-luvun alusta näihin saakka.

Itseäni kiinnostaa tässä muutama seikka, joita voi tavallaan valitella taikka osittain myöskin kysellä.

Minä jaksaisin uskoa, että se, että tässä on päädytty kymmenen vuoden ansion perusteella laskettavaan eläkepalkkaan, on juuri kolmikantaisen työskentelyn tulosta. Jaksaisin uskoa, että joku seuraava vaihe, kun rukataan näitä eläkeläkeja, saattaisi johtaa siihen, että lasketaan koko elämänaikainen työ eläkepalkan perusteeksi, jolloin tavallaan nuorena saadut kovat urakka-ansiot kompensoituvat tietyillä aloilla laskevaan palkkakehitykseen vanhempana. Taas esimerkiksi virkapalkoissa, kun on toisenlainen kehitys, tapahtuu ehkä vähän heikkenemistä. Mutta minä uskon, että se saattaa olla seuraavan vaiheen asia.

Yksi asia, jota olen ihmetellyt, on se, ettei nyt tehty muutosta työeläkkeen karttumisen aläikärajaan, joka olisi aika mielenkiintoinen kysymys siitä samasta syystä, että kun karttumavaatimukset muuten tiukkenevat ja työelämä pätikiintyy, tavallaan täytyisi antaa biologisen iän aikana niin hyvät mahdollisuudet kuin suinkin kerätä eläkettä. Olisin oikeastaan toivonut, kun

muistaa muitakin esityksiä, joita hallitus on tehnyt esimerkiksi työmarkkinatuen suunnasta, että karttumisikä olisi pudotettu ainakin kahteenkymmeneen, jos nyt oletetaan, että työmarkkinatuen leikkaus menee siinä muodossa läpi, että siinä alle 20-vuotiaat ovat erikoisessa asemassa. Tällaisia yhteenkytkentöjä olisi toivonut. Ehkä saa niitä vielä kysellä valiokunta-työn aikana.

Arvoisa puhemies! Se erityinen syy, miksi minä oikeastaan pyysin puheenvuoron, liittyy lain kuntoutusosioon. Yritin tavata tämän kohdan niin hyvin kuin mahdollista läpi oikeastaan siitäkin syystä, että tein lakialoitteen siitä, että sairausvakuutusajan 300 päivän kuluttua umpeen tulisi jatkomahdollisuus niille ihmisille, jotka eivät ole onnistuneet saamaan työkyvyttömyyseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä. Silloin viitattiin nimenomaan tähän uudistukseen, että nyt työeläkepuolelle tulee kuntoutusvastuu ja tämä asia ja väliinputoaminen ikään kuin voisi ratketa tätä kautta. Nyt en valitettavasti löytänyt tätä kohtaa. Jos ministeri on osannut lukea esityksen tarkemmin, hän voi varmaan avustaa. Nimittäin kun 4 h §:ää ei ole lähdetty sormeilemaan uudistuksessa ollenkaan, vaan siinä tavallaan kohderyhmä on aivan entisenlainen, jaksan nyt epäillä, tuleeko lakiesitys vastaamaan siihen kysymykseen, jonka olin jo aikaisemmin esittänyt.

Mietin myös sitä, että kun 4 h §:ää ei ole muutettu ja se on muotoiltu niin, että siinä käytetään sanontaa, että "voidaan työntekijälle ammatillisena kuntoutuksena" jne. antaa lääkinnällistä kuntoutusta, siinä on sana "voidaan" eli ei olekaan oikeutta eli ei ole mitään automatiikkaa, jolla työntekijä saisi kuntoutusta. Automatiikka astuu kuvaan vasta 4 k §:n puolella, jossa henkilö, joka on harkittu kuntoutukseen otettavaksi, saa kuntoutusrahan. Siellä astuvat tietynlaiset oikeudet kuvioon mukaan. Eihän tällaisten oikeuksien antaminen ole tietenkään mikään yksinkertainen asia, mutta kysymyshän kuuluu nyt: Miten voidaan taata se, että ajatus siitä, että kuntoutus nyt painottuu enemmän, todella lähtee toimimaan, että todellakin työeläkelaitokset tarttuvat tähän kysymykseen, kun tällaisia veloituksia nimenomaan tämän kohderyhmän kohdalta 4 h §:ään ei ole otettu?

Tässäpä oikeastaan minun murheeni ovat lakiesityksen yksityiskohtien osalta. Minusta on erittäin hyvä, että kuntoutus on tällä lailla ajatuksena mukana. Huoli koskee nyt lähinnä sitä, kun asiaa ei ole sanallisella eli tekstipuolella kui-

tenkaan oikein viimeiseen saakka hoidettu, jääkö tämä hyvä ajatus hurskaaksi toiveeksi.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Minua lakiesityksessä erityisesti askarruttaa tulevan ajan oikeuden kaventaminen, ja tässä on monia asioita, joita on syytä arvostella.

Ensinnäkin työelämä tänä päivänä on hyvin voimakkaasti kiristynyt. Se vaatii yhä enemmän työntekijöiltä, se kuluttaa heitä. On edelleenkin raskaita ja kuluttavia työtehtäviä, joiden tekeminen vie työntekijältä terveyden osittain ja saattaa viedä sen myös kokonaan. Näin ollen mielestäni on täysin väärin, että heitä rangaistaan siitä, etteivät he pysty työskentelemään 65 ikävuoteen asti, niin että eläkekertymä alenee 50 vuodesta 60 vuoteen 1,2 prosenttiin ja 60 vuodesta 0,8 prosenttiin. Mielestäni tämä koskee erityisesti teollisuustyöntekijöitä, palvelualan työntekijöitä, jotka joutuvat suhteellisen pienellä palkalla työskentelemään. Näin ollen myöskään heidän eläketasonsa ei palkan pienuudesta johtuen nouse kovin korkeaksi. Kun vielä tulevan ajan oikeutta leikataan alennuksilla, heidän lopullinen työeläkkeensä jää varsin alhaiseksi. Tämä alenema merkitsee käytännössä sitä, että hyvin huomattava osa työntekijöistä joutuu paljon tavoitetason alle prosentteissa, ja tänä päivänäkin hyvin huomattava osa jää alle 60 prosentin, mikä on tavoitetaso työeläkkeen määrässä.

Näin ollen esitys ei ole mielestäni sellainen, että sitä voisi kannattaa. Tämä on säästöesitys eläkemenoihin, ja on mielestäni väärin, että tällä tavalla rangaistaan työntekijöitä, jotka menettävät työkykynsä ennen 65 vuoden eläkeikää. Siinä on myös se kysymys, että kun työttömyys on näissä lukemissa, kuin se tällä hetkellä Suomessa on, eikä pikaista helpotusta työttömyyteen ole näkyvissä, mielestäni olisi järkevää, että nimenomaan ikääntyneitä, yli 55-vuotiaita ihmisiä pyritäisiin saamaan nimenomaan eläkkeelle, etteivät he joutuisi jo muuten hyvin epävarman tulevaisuuden varaan, koska myös työttömyysturvaa ollaan leikkaamassa. Mieluummin ikääntyneitä työntekijöitä eläkkeelle ja nuoria töihin kuin niin, että kauan työelämässä olleet pyritään pitämään loppuun asti tai haudaan asti työelämässä ja sitten vasta he pääsisivät eläkkeelle, eivät tietenkään ne, jotka haudaan joutuvat, mutta ne, jotka jollakin tavalla työelämästä selviävät.

Myös esitetään, että eläkepalkan laskentajärjestelmää muutetaan niin, että otetaan 10 vuoden aika eläkepalkan laskennan perusteeksi. Siinä on

sekä hyvät että huonot puolensa. Tästä on suoritettu — osui eräs tutkimus käsiini — koelaskennat, miten tämä tulisi toimimaan. Miehistä 59 prosenttia saisi pienemmän eläkkeen 10 vuoden laskentaperiodilla kuin nykyisellä systeemillä ja naisista 69 prosenttia. Tässäkin myös naisten jo nyt pienempi eläketaso putoaisi entisestään. Myös tämä kohta vaatisi tarkastelua, minkä tähden systeemi näin käyttäytyy ja kuinka sitä voitaisiin muuttaa niin, ettei eläke laskisi. Erityisesti osa-aikatyötä tekevät palvelualalla olevat naiset varmastikin tässä tapauksessa hyvin helposti häviävät, koska viimeisten vuosien aikana on erittäin runsaasti siirrytty osa-aikatyöhön ja palkka ja eläke tulevat muodostumaan, kun ne laskeetaan 10 viimeisestä vuodesta, hyvin pieniksi sitä kautta.

Lisäksi mielestäni, kuten ed. Vehkaoja totesi, tulisi lakiesitystä muuttaa niin, että kaikki työsuhteet kartuttaisivat työeläkettä. En minä ymmärrä, minkä tähden, jos 18-vuotiaana ammattikoulun jälkeen menee työelämään, ne työsuhteet eivät esimerkiksi kartuta työeläkettä. Onko jollakin tavalla arvokkaampaa työ yli 60-vuotiaana kuin kahdenkymmenin korvissa. Mielestäni tässä on selvä epäoikeudenmukaisuus ja se tulisi lakiesityksen käsittelyssä korjata.

Ed. Aulaa: Arvoisa puhemies! Ed. Huhtanen esitti puheenvuorossaan kannatettavia näkemyksiä työeläkejärjestelmän uudistamishetkestä. Minusta tämä ehdotus on tervetullut ja on tärkeää tarkistaa järjestelmää niin, että työeläkemaksun nousupainetta vähennetään. Se on tärkeää mielestäni kahdesta syystä.

Ensinnäkään eläkerahoituksen rasitteita ei pidä kohtuuttomasti siirtää tuleville sukupolville. Nämä muutoksethan nyt todellakin alentavat maksujen nousupainetta noin 4 prosentilla ja niin, että maksu pysyisi nykytasossaan vuoteen 2000 saakka. Tämä ehdotus on tärkeä myös työllisyyden kannalta, koska TEL-maksu on merkittävin osa ns. välillisiä työvoimakustannuksia sosiaaliturvan puolelta. Jos maksut kovin nopeasti nousevat, uusien työpaikkojen luominen vaikeutuu.

Jään kuitenkin pohtimaan sitä, ovatko esitetyt toimenpiteet kuitenkin vielä riittäviä. Noin runsaan 20 prosentin maksutaso on varsin korkea, ja tiedossa on, että vuoden 2000 jälkeen se todennäköisesti nousee kuitenkin yli 30 prosentin tälläkin järjestelmällä. Tullaan siihen, että joko eläkkeellejäänti-ikää pitää saada myöhenettyä tai järjestelmää on edelleen muutettava niin, että kustannukset alenevat. Eläkeiän kohot-

taminen on tietysti aika nurinkurista ja hankalaa siinä tilanteessa, kun työttömyys on näin korkealla. Mutta minusta on selvää, että eläkeikää ei voida pitää nykyisellä tasolla tai sitä vielä alentaa, jos eläketasoon ei samalla puututa.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Haluaisin liittyä siihen, mitä ed. Kuoppa totesi puheenvuorossaan. Lakiesityshän tähtää perustelujenkin mukaan siihen, että se kannustaa työnteon jatkamiseen nykyistä pitempään, mikä on tietysti monien kansalaisten kannalta ihan hyvä ja kannatettava tavoite. Toisaalta meitä kansanedustajia jatkuvasti ihmiset pommittavat kysymyksillä, miksi me emme helpota työssä jo uupuneitten ja raihaantuneitten kansalaisten työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyä ja sillä tavalla mahdollista nuorten ja koulutettujen kansalaisten pääsyä työmarkkinoille. Tähän kysymykseen ei tarvitse vastata. Kansanedustajat tietävät, mutta kansalaiset eivät tätä tiedä. Siinä mielessä laki toimii toiseen suuntaan kuin hyvin yleinen mielipide.

Haluaisin kiinnittää huomiota toiseen yksityiskohtaan, johon arvelisin ed. Stenius-Kaukon puuttuvan, mikäli hän vielä salissa työtä tekisi. Se on se yksityiskohta, joka liittyy oleellisesti siihen, että hoitavan lääkärin lausunnolla ei ole minkäänlaista merkitystä silloin, kun työkyvyttömyyseläkkeestä päätöksiä tehdään. Ratkaisevahan on eläkelaitoksen lääkärin lausunto, lääkärin, joka ei ehkä ole koskaan nähnytkaan potilasta, josta lausuntoa ja päätöstä tekee. Toivon, että valiokunta perehtyisi siihen, mahdollistaako nyt kuntoutustuki tai kuntoutukseen pääsemisen, että myös eläkepäätöstä tekevä lääkäri ainakin kerran näkisi kansalaisen, josta päätöstä tekee.

Ed. Kallio: Arvoisa puhemies! Eläkeuudistuksen tarkoitus on tietenkin pienentää vakuutusmaksuja ja purkaa se mahdollinen eläkepomi, joka on tulossa. Ymmärrän hyvin, että näihin toimenpiteisiin on ryhdytty. Niin paljon on puhuttu välillisistä palkkamenoista, korkeasta eläkevakuutusmaksusta niin työnantajalle kuin työntekijälle.

Ymmärrän hyvin, että ed. Kuoppa haluaa, niin kuin myös ed. Vehkaoja, että kaikki työsuhteet kartuttaisivat eläkettä, mutta kyllä se saman tien tietäisi tietenkin korotettuja vakuutusmaksuja.

Yhtä asiaa kuitenkin suuresti ihmettelen. Se on se, ettei tässä uudistuksessa ole otettu käyttöön eläkekattoa. Uskallan väittää, että suuri

yleisö ihmettelee kyllä sitä, että minkäänlaista eläkekattoa ei ole olemassa. Tässä yhteydessä olisi ollut varsin helppoa sisällyttää se tähän uudistukseen. Se olisi myös vaikuttanut merkittävästi vakuutusmaksuihin.

Niin kuin ed. Vehkaoja sanoi, totta kai voidaan vielä muutoksia valiokuntatyössä esittää, mutta kokemukset tietenkin osoittavat, että ne hyvät esitykset, mitä valiokunnassa tehdään, eivät valitettavasti kovin usein tuloksiin johda. Mutta niin kauan kuin eläkekattoa ei ole, yhteiskunnassa tilanteesta purnataan ja katon puuttumista vastustetaan.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Ed. Kallikselle haluaisin huomauttaa periaatteellisesta asiasta. Minkä tähden nuoren, 18—22-vuotiaan työ on sellaista, että siitä ei voi karttua eläkettä, kun 64-vuotiaankin työstä karttuu eläkettä, jos he tekevät esimerkiksi rinnakkain työtä? (Ed. Kallis: En minä sitä vastusta!) Mielestäni on myös periaatteellinen oikeudenmukaisuuskysymys, että kaikki olisivat samanarvoisia työtä tehdessään ja heille karttuisi samalla tavalla oikeudet.

Mielestäni se, että nuorena rupeaisi karttumaan työeläke, ei maksusysteemiä mihinkään vie. Saattaisi olla, että tavallinen työntekijäkin voisi päästä lähemmäksi 60 prosentin työeläketa voitetasoa. Kun tulevan ajan oikeutta muutetaan, hyvin monessa tapauksessa tämä johtaa siihen, että eläkeprosentit tulevat putoamaan huomattavasti.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Pyydin puheenvuoron siinä vaiheessa, kun puhuttiin lääkärin työkyvyttömyyslausunnosta ja siitä, että lääkärin pitäisi aina nähdä henkilö, josta hän antaa työkyvyttömyyslausunnon. Kun on näitä asioita ammatikseen kolmattakymmenettä vuotta katsellut, voi todeta sen, että hoitava lääkäri on joskus, niin kuin eräät ovat kauniisti sanoneet, tilannevaikutusaltis. Hän ei pysty aivan kriittisesti arvioimaan kanssaan asioivan terveydentilaa. Olen tietoinen siitä, että maassamme on paljon korjattavaa työkyvyttömyyden arvioinnin ja menettelytapojen suhteen. Mutta mielestäni minimivaatimus on se, että jokainen lääkärinkoulutuksen saanut kykenee kirjoittamaan selaisen lääkärintodistuksen, että siitä toinen saman ammattialan tutkinnon suorittanut pystyy tekemään riittävät johtopäätökset arvioidakseen, onko asianomainen työkykyinen vai työkyvytön.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Kyllä työssäoloehdon tiukennus, joka lakiesityksessä on, todellakin liittyy siihen kysymykseen, miten nuoresta lähtien voidaan laskea eläkevuodet. Minä pelkään pahasti, että ikää koskeva vähimmäisvaatimus voi jättää väliin putoajiksi useita nuoria, jotka saattavat esimerkiksi vammautua elämäniänsä. Tämä on siinä mielessä heitä kohtaan hyvin epäileu asia. Me varmasti hankimme tästä lisäselvitystä, kun asia tulee valiokuntakäsittelyyn.

Hoitavan lääkärin lausuntokysymyksestä rohkenen epäillä, että kun tämä ratkaisu toteutetaan, että työeläkkeet eriytetään kansaneläkkeestä vähitellen että Kansaneläkelaitoksella ei ole eläkkeen kanssa mitään tekemistä, siinä tapauksessa on aikaisempaa vähemmän syytä olla huolissaan siitä, että joku muukin lääkäri kuin hoitanut lääkäri katsoo niitä papereita. Kyllä minusta on ihan kohtuullista, että jotain arviota muutkin tekevät. Vaikeudet ovat yleensä kosketaneet verbaalista esityspuolta. Lääkäreillä ja asiakkailta, jotka hakevat eläkettä, ei ole kaikilla verbaaliakrobatian taitoa. Jos pikkuinenkin lipsahdus siellä sattuu, eläketoiveet ovat helposti menneet.

Sosiaali- ja terveysministeri M ö n k ä r e : Herra puhemies! Ajattelin tässä vaiheessa kommentoida joitakin asioita, joita puheenvuoroissa on tullut esille.

Ed. Huuhtanen otti esille taitetun indeksin, josta on tämän lain valmistelussa jo paljon puhuttu. Totesin jo esittelypuheenvuorossani, että vanhusväestöllä ansiotason reaalin kehitys otetaan indeksissä huomioon. Riippuu talouden kehityksestä, minkä suuntainen vanhusväestön työeläkeindeksi tulee olemaan.

Ed. Vehkaoja ensimmäisessä puheenvuorossaan kritisoi eläkeodotuksen huononemista. Se on ihan totta, mutta tämä esityshän on tehty sen takia, että paineita työeläkemaksun korottamiseen saataisiin pienennettyä. Kysymys on siitä, kuinka paljon työssä käyvät ovat valmiita maksamaan tässä. Sopimus on syntynyt työmarkkinajärjestöjen välillä. Tässä päästiin sopimukseen kymmenen vuoden eläkepalkan määräytymisestä. Alun perin tarkastelussa oli koko työuranaikainen eläkepalkan laskeminen. Jos nyt tässä enustaa voisi, uskoisin, että se on tulevaisuutta.

Mitä työeläkkeen karttumisen alaikärajaan tulee, on myös tulevaisuudessa, aika piankin, varmasti työmarkkinaosapuolien tarkastelussa.

Kuntoutusosa on asia, jota itse pidän hyvin arvokkaana tässä laissa, ja tähän liittyy se, mitä ed. Alarantakin toi esille: hoitavan lääkärin lausunto ja eläkevakuutusyhtiön lääkärin mielipide. Tässä järjestelmässä on tarkoitus, että kuntoutussuunnitelman tekee terveydenhuolto eli lääkäri näkee potilaan. Tähän liittyy mittava koulutussuunnitelma ja sairausvakuutuksen B-lausun-
tolomakkeen uudistaminen, mitä kautta yritetään saada tässä aikaan laatua ja myös tietysti potilaan oikeuksien parantamista. Valmistelutyö on jo käynnissä.

Ed. Vehkaoja otti esille sen, mitä ongelmia saattaa tulla eläkepäästösten eriytyessä jatkossa. Siihen me olemme suunnittelemassa, itse asiassa jo aloittaneet, seurantaryhmän perustamisen, jonka tehtävä on seurata, miten eläkepäästösten oikeudenmukaisuus tulevaisuudessa toteutuu. Neuvottelumenettelyn tuomaa kokemusta ei pidä hukata. Toinen asia, jossa tarvitaan Kelan, STM:n, työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen yhteistyötä, on kuntoutuksen seuranta, sen miten se toteutuu, juuri ne ongelmat, jotka ed. Vehkaoja toi puheenvuorossaan esille.

Korostaisin vielä sitä, että kun kävimme sairausvakuutuslain uudistuslakialoitteesta keskustelun, en missään vaiheessa sanonut, että tämä olisi vastakkainen, vaan minusta molemmat, tämä laki ja se, mitä ed. Vehkaoja toi esille lakialoitteessaan ongelmana olevassa käytännössä, toimivat saman suuntaisesti. Täytyy miettiä, tarvitaanko myös sairausvakuutuslain uudistus.

Ed. Kuoppa otti esille tulevan ajan asian. On ihan totta, että tulevan ajan oikeus heikkenee. Nythän ennaaikaiselle eläkkeelle siirtyvät saavat yhtä hyvän eläkkeen, kuin jos olisivat tehneet täyden työuran. Kysymys on tästä, miten ison palan työssä olevat haluavat kantaa työeläkejärjestelmän kautta siitä, että ihminen ei pysty työelämässä maksamaan itselleen työeläkettä sairauden vuoksi. Katseet kääntyvät silloin muuhun yhteiskunnan yhteisvastuulliseen tukeen eli varhain työkyvyttömäksi joutuneen sosiaalinen turva täytyy järjestää osittain myös yhteisin verovaroin kerätyillä rahoilla. Tässä haetaan tasapainoa työeläkemaksun ja muun verotuksen välillä. Tämä on tietysti sosiaalipoliittinen kysymys, mutta korostan nyt sitä, että mitään takautuvia päätöksiä tähän ei tehdä, vaan kyseessä ovat tulevat, mahdollisesti liian varhain eläkkeelle sairastumisen tai tapaturman seurauksena joutuvat.

Sairauksien ennaltaehkäisy on keskeinen asia, ja siinä tämän lain kuntoutusosa on se tärkeä

tekijä, jolla voidaan painetta näissä asioissa helpottaa.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Rohkenen olla edelleenkin eri mieltä ministeri Mönkäreiden kanssa taitetun indeksin problematiikasta. Jos yli 65-vuotiailla tässä suhteessa ansiotason kehitys jätetään huomiotta, niin mitä pitempään he ovat eläkkeellä, sitä suurempi menetys tulee olemaan työssä oleviin nähden ja selviytymiskeinot heikkenevät. Kuitenkin näen, että yli 65-vuotiailla syntyy ikään liittyviä kustannuksia: Sairaudet ovat huomattavia menoeriä, esimerkiksi.

Sitten kysyisin kuntoutustukeen liittyen: Voiko ministeri Mönkäre nukkua yönsä rauhallisesti ja lähteekö tämä järjestelmä pyörimään vuoden alusta kitkatta vai tulee ko siinä taas kerran sellaista hässäkkää, josta ei kukaan oikein saa selvää?

Mitä tulee lausuntomenettelyyn, hoitavan lääkärin lausunto toki huomioidaan nytkin eläkepäästöksiä tehdessä. On väärä käsitys, ettei näin tapahtuisi. Mutta yhdyin ed. Vehkaojan arvioon siitä, että jatkossa, kun Kelan pohjaosa tulee työeläkevähenteiseksi, tämä koordinaatio jää pois ja sen jälkeen eläkepäästökset ovat sattumanvaraisempia kuin nykyisellään.

Ed. T i u s a n e n : Puhemies! Myös minä yhdyin huoleen taitetusta indeksistä. Se tulee ajan mittaan tietysti vaikeuttamaan toimeentuloa, se on aivan selvä asia.

Sitten koko tämä problematiikka. Viime vuosien aikana, ns. laman aikana, työkyvyttömyyseläkehakemukset ovat vähentyneet selkeästi ja niiden hylkymäärät ovat nousseet eli työttömyyskortistossa on todella paljon ihmisiä, joilla ei ole työkykyä työn vastaanottamiseen. Heitä pidetään kuitenkin siellä. On selvää, että hyvin paljon tehdään B-lausuntoja, siis lääkärit tekevät sellaisia — tässä ed. Kokkonen on oikeassa — jotka eivät ole sillä tavalla relevantteja, että ne sisältäisivät substanssin, jolla potilas voisi päästä työkyvyttömyyseläkkeelle. Tämä on selvää.

On myös tilanteita, että kuntoutusta ei käytetä oikeaan aikaan kylliksi hyväksi. Siinä ministeri Mönkäre on ollut oikeassa, kun hän on tästä puhunut. Mutta millään B-lausuntotempulla, että tehdään uudenlainen kaavake tai tehdään uusia lakeja, tätä ongelmaa sinänsä ei ratkaista, joka tässä yhteiskunnassa on: Meillä on tavattomasti 55-vuotiaita ja sitä vanhempia ja vähän nuorempiakin ihmisiä, jotka ovat aloittaneet

työnsä 14-vuotiaina. Heidän pääsyänsä asiallisesti työkyvyttömyyseläkkeelle on varsin varsin vaikeaa.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti tähän problematiikkaan oma lääkäri ja sitten vakuutusyhtiön lääkäri. Pari esimerkkiä ihan käytännön elämästä.

Toinen esimerkki oli niin, että henkilö haki työkyvyttömyyseläkettä ja vakuutusyhtiöltä tuli hakemuksen jättämisen jälkeen noin kolmen kuukauden päästä päätös, jossa todettiin, että olette työkykyinen ja siinä mielessä terve ihminen. Tämä ihminen oli kyllä sattunut kuolemaan ja hänet oli kyllä ehditty haudatakin jo ennen kuin tämä päätös tuli leskelle. Joku arvioi tämän ihmisen työkyvyn ja terveyden väärin.

Toinen oli 47 vuotta saman työnantajan palveluksessa ollut koneasentaja, joka haki työkyvyttömyyseläkettä työn raskauden ja myös vikojen ja vammojen johdosta, jotka olivat jo siihen aikaan tulleet. Tuli eläkevakuutusyhtiöltä tietenkin asiantuntijalääkärin lausunto eläkehakemuksesta, hylkäävä päätös, jossa luki mm., että vatsan alueen vaivat ovat poistuneet, kun vatsa-avanne on leikattu. Työntekijää ei ole ikinä leikattu vatsasta. Minä ihmettelen, mistä tämä vakuutusyhtiön lääkäri tiesi ja millä keinoin oli leikattu, kun asianomainen potilas, eläkkeenhakija, ei ollut koskaan ollut leikkauspöydällä.

Tämä on muuten totta, ed. Kokkonen. Tämä päätös on kirjallisena tullut, ja se voidaan ed. Kokkoselle kirjallisesti toimittaaakin vielä. Kyllä minun mielestäni enemmän pitäisi kuitenkin luottaa niihin lääkäreihin, jotka tutkivat potilaat, tuntevat heidän työolosuhteensa ja heidän työhistoriansa, kuin siihen, että täällä Helsingissä viisaat tohtorit päättävät.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Kuopalle sanoa, että nämä asiat ovat kaikki tutkittavissa. Jos niistä on faktat, toivon todellakin, että ne tutkitaan, koska en halua nyt, ilta on jo aika pitkällä, yksityiskohdilla vaivata tätä oppinutta auditoriota ja kertoa kaikkia yksityiskohtia. Tähän kysymyksenasetteluun, jonka toitte äsken esiin, sisältyi monta sellaista asiaa, jotka edellyttäisivät lisäkysymyksiä. Sitä asiaa ei voida tässä nyt ratkaista.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä olisin voinut luopuakin puheenvuorostani mutta

menköön nyt tällä kertaa. En puhu 55-vuotiaiden eläkkeelle pääsemisestä. Olen siitä yhdeksän vuotta pian puhunut ja minä jään itse eläkkeelle siitä hommasta. Toisin sanoen minä en siitä jatka.

Mutta ed. Kokkonen minutkin innostutti puheenvuorollaan, kun hän näki, että hoitavan lääkärin silmät sumenevat niin, että hänen lausuntoja on huomattavasti heikompi kuin sellaisen lääkärin, joka ei näe potilasta lainkaan. Se oli kyllä aika erikoinen asia, joka minut tähän innostutti.

Ehkä on lähdeittävä kuitenkin siitä, että monissa tapauksissa, joita minäkin olen tuntenut ja joissa olen ollut tietyllä tavalla papereita laatimassa, lausunnonantaja on sellainen lääkäri, joka ei ole ollut hoitosuhteessa lainkaan potilaaseen. Minäkin olen kehottanut menemään sellaisen lääkärin luo, johon ei ole hoito- eikä rakkaussuhdetta, ed. Kokkonen. Silloin tämän lähtölauseen pitäisi olla objektiivinen. Siitä huolimatta vakuutusyhtiön lääkäri ja Kansaneläkelaitoksen lääkäri sanovat, että vaikka potilaalla ei ole päätä ollenkaan, niin kyllä sillä täytyy pää olla, vaikkei sitä näekään. Kyllä tämä aika uskomatonta on.

Kaikkein pahinta on se, mihin ei ole korjausta saatu, että ei perusteluita mainita hylkäävässä päätöksessä. Se on suurin ongelma ja osoittaa, että tässä hommassa on jotakin hämärää. Jos hylkäävässä päätöksessä, joka on vastoin hoitavan tai jonkun muun lääkärin lausuntoa, ei ole perusteluita, siinä on silloin jotakin hämärää.

Mitä tulee kuntoutusasioihin, ministeri Mönkäre, niin ne on nähty. Pallotellaan tutkimuksen ja kuntoutuksen välillä kuin bumerangi. Siellä lentää kuin Raid-mainoksessa se pallo niiden kirjainten välillä, ja ammutaan viimein tykillä maailman tuuleen. Eli tämä kuntoutushomma on aivan huuhaata. Sitähän on ollut meillä kymmeniä vuosia. Pallotellaan tutkimuksen ja kuntoutuksen välissä ja eläkkeelle ei pääse koskaan, vaikkei olisi päätä ollenkaan.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti hauska, että pystyn innostamaan edustajia puheenvuoroihin. Toteaisin, että objektiivisiin lausuntoihin täytyy tietysti pyrkiä sekä lääkärinlausunnoissa että mielellään kyllä myöskin kansanedustajien lausunnoissa. Epäkohdat, jotka tällä eläkealueella ja näissä lääkärinlausunnoissa ovat, ovat kyllä hyvin tiedossa. Lääkärinlausunnoissa on lukuisia puutteita.

Asiaan on moneen otteeseen puututtu ja hiljakkoin on juuri Duodecimissa julkaistu erityisnumero, jossa opastetaan lääkäreitä laatimaan eläkelausuntoja. Asioihin on myöskin puututtu vuosittain erilaisilla koulutuspäivillä, ei vähiten Lääketiedepäivillä. Kyllä tässä parannusta hankitaan, mutta toivoisin, että edustajatkin selvittäisivät faktat, ennen kuin he puhuvat lääkärinlausunnoista.

Ed. T i u s a n e n : Puhemies! Minun ammatini on paljon kuulunut lausuntojen tekeminen, ja siinä, mitä ed. Kokkonen totesi — että jotenkin on liian lähellä potilasta ja ikään kuin kannanotto on liian subjektiivinen — tietysti on hiukan perää. Mutta kyllä asian toinen puoli on se, että on varsin usean lääkärin — leikkaneen lääkärin, fysiatrin, kuntouttajan, psykiatrin tai hyvin monen — lausunto, ja siitä huolimatta on ikään kuin valittu taas siellä ”objektiivisella” puolella sellainen rata, joka johtaa yhteen suuntaan, ja siellä lukee: ei eläkkeelle, ei vaikka pää olisi kainalossa. Minulla on potilas, 55-vuotias nainen, jolta on puolet lantion luusta leikattu pois pahanlaatuisen kasvaimen vuoksi. Potilas on täysin työkyvytön ammatistaan, mutta ei vain pääse eläkkeelle.

Se huoli, mikä täällä on todettu siinä, että Kela ja Työeläkelaitos on irrotettu toisistaan, on aivan aito. Siihen liittyy ongelmia, ja siellä tulee olemaan yhä enemmän ongelmia.

Mitä tulee kuntoutukseen, varmasti on paljon tilanteita, ettei ole kuntoutettu ajoissa ja oikea-aikaisesti. Mutta kuten ed. Aittoniemi totesi, uhka on myös, että potilas pistetään sitten, jos ei parempaa ole, ”vähän” kuntoutukseen, vaikka objektiivisesti tiedetään, että se ei voi johtaa mihinkään. Siinä mielessä on yliampumisen vaaraa myös kuntoutuksesta puhumisessa. Oikea-aikainen kuntoutus on asiallista, mutta jos sitä käytetään ongelman siirtämiseksi, se on väärin ja varojen tuhlaamista.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ettei jäisi väärinkäsitystä, toistan vielä kertaalleen, että tiedän, että järjestelmässä on ongelmia. Ministeri Mönkäre juuri totesi, että järjestelmää ollaan rukkaamassa. Mutta tosiasia myöskin on, kun on eräitä tuhansia, ehkä kymmeniätuhansia, lausuntoja uransa varrella nähnyt, että tietää myös, kuten yritin kauniisti sanoa, että eräät lääkärit ovat tilannevaikutusalttiita. Omalle potilaalle on hyvin vaikea sanoa, kun hän siinä valittaa, että näillä

kriteereillä yleisesti ottaen Suomenmaassa ei pääse eläkkeelle. Jos on pää kainalossa, yleensä pääsee.

Mitä tulee ed. Tiusasen toteamaan, että jos on psykiatrin lausunto, se useimmiten on helpoin tie päästä eläkkeelle, mutta hyvin usein ihmiset kieltäytyvät menemästä psykiatrin vastaanotolle. Tässäpä on juuri se ongelma. En ole koskaan nähnyt tai kuullut, että potilas olisi valittanut siitä, että on otettu liikaa röntgenkuvia, verikoikeita tai tehty muita tutkimuksia. Mutta jos on vielä varmuuden vuoksi huolellisena lääkäri lähettänyt psykiatriseen konsultaatioon, siitä yleensä valitetaan, ettei pääkopassa ole vikaa, vaikka se olisikin kainalossa.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun taisin pistää ampieispesään puuttumalla hoitavan lääkärin ja eläkelaitoksen lääkärin lausuntojen väliseen ongelmaan, niin haluan todeta, että toivon, että voimme kunnioittaa tässä toistemme mielipiteitä, ed. Kokkonen toisaalta ja me täällä talossa pidempään oleet toisaalta. Ed. Kokkonen varmasti tuntee keskushallinnon, voisiko sanoa: byrokratian puolen, mutta me pitkään kansanedustajina olleet tunnemme myös toisaalta kansalaisten puolen ja kansalaisten huolen, ne kokemukset, joita täällä on hyvin värikkäällä kielellä jo monia esimerkkitapauksina esille tuotu. Kyllä silläkin täytyy olla oma arvonsa, niin ihmeellisiä tapauksia on todella.

Kun asia on täällä jälleen kerran tullut esille, kuten totesin alkupuheenvuorossani, kymmeniä kertoja ja ennen tätä keskustelua myös eduskunta ja mm. Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat samaan ongelmaan puuttuneet, toivon edelleen, että valiokunta lakiesitystä käsitellessään myös paneutuu asiaan ja ed. Kokkonen voi valiokunnassa antaa kaiken asiantuntemuksensa käytöön.

Sosiaali- ja terveysministeri M ö n k ä r e : Herra puhemies! Tässä salissa on tavattoman paljon asiantuntemusta eläkkeellepääsyn lääkärinlausunto-ongelmissa. Tiedän sen kokemuksesta, koska olin täällä aikoinaan lääkäri-kansanedustajana, jolloin näin nimenomaan niitä tapauksia, jotka eivät olleet onnistuneesti päässeet eläkkeelle, vaikka kaikkien asianosaisten mielestä näin olisi pitänyt käydä. Juuri niitä tapauksia joutuvat kansanedustajat kohtaamaan ja erityisesti lääkäri-kansanedustajat.

Sen lisäksi olen työskennellyt käytännön lää-

kärinä, kuten ed. Tiusanen, kirjoittanut lähes parinkymmenen vuoden ajan eläkelausuntoja ja voin sanoa, että kun olin sairaalalääkäri, erikoislääkäri, minun lausuntoni johtivat aina eläkkeellepääsyyn. Kun siirryin perusterveydenhuoltoon sillä samalla osaamisella, lausuntoni eivät johtaneetkaan eläkkeellepääsyyn. Olin hyvin hämmästynyt useasti siitä, miksi näin kävi, koska mielestäni kirjoitin ihan yhtä hyviä lausuntoja. Tosin aloin sitten ymmärtää, että yleislääkärin lausunnon pitää sisältää hyvin paljon enemmän tosiasiatietoa, konsultaatitietoa, joka piti kerätä. Siihen liittyi usein asia, joka täällä tuli esille, että itse asiassa psykiatrin lausunto pitää usein saada tällaisissa rajatapauksissa ja asiakas itse ei mielellään kovinkaan usein halua hakeutua sellaiseen tutkimukseen, vaikka se saattaisi ratkaista asian lopullisesti.

Ajattelen nyt sillä tavalla, että kun tietämystä on sekä eduskunnassa ja ehkä ministerilläkin jonkin verran, niin ehkä me pystymme yhdessä jotakin tässä asiassa tekemään, niin että kansalaisten yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuisi. Siinä mielessä työeläkelainsäädännön uudistuksen kuntoutusosa tarjoaa väylän tuon asian korjaamiselle tai ainakin jonkin verran parantamiselle. Kyllä B-lausunnon korjaaminen on ihan varmasti perusteltua, se on yksi väline. Yksi väline on se, että ei hukata sitä neuvottelumenetelyosaamista ja sitä tietämystä, joka siitä on kertynyt tässä maassa eläkepäätöksissä, vaan pyritään säilyttämään se myös muuttuneessa tilanteessa.

Sitten haluan vastata lyhyesti siihen, kun ed. Huuhtanen kysyi, voiko ministeri nukkua yönsä rauhassa ajatellen, että kuntoutustuki lähtee liikkeelle. En tietenkään voi, koska on suuri huoli siitä, millä tavalla käytäntö muuttuu. Meillä on paljon kokemusta siitä, miten tässä maassa lainsäädäntö on pystynyt olemassa olevaan käytäntöön vaikuttamaan: hyvin tai huonosti. Mutta useimmiten on ylimenoaika, siihen tarvitaan tietynlaista seuraamista ja tehostettuja toimenpiteitä. Tulos riippuu hyvin paljon siitä, miten vahva tahto on jonkin asian korjaamiseksi.

Tuskinpa se paljon auttaa taitetun indeksin osalta, että me tässä keskustelua jatkamme. Mutta yksi tarkastelutapa on sama, mikä aikaisemmin tuli esille odotettavissa olevan ajan suhteen: Kuinka pitkälle työeläkejärjestelmän pitää kantaa vastuuta näistä ongelmatilanteista, siitä että yli 65-vuotias eläkeläinen sairastaa paljon? Kuinka paljon työeläkejärjestelmän työeläkemaksuilla voidaan asiaa korjata vai pitääkö vastuuta

enemmän siirtää yhteisin verovaroin kerättyyn osaan ja miettiä siellä sairausvakuutuksen uudistamista? Yksi tärkeä asia siinäkin on ehkäisevä kansanterveystyö, jonka ed. Huuhtanen erittäin hyvin tuntee oltuaan itse eräs edelläkävijä aikoinaan Nilsissä siinä asiassa.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuorosta johdosta, kun hän totesi, että ihmisiä pallotellaan kuntoutuksen ja tutkimuksen välillä. Tämä ei ole ainoa ongelma. Terveystieteiden sosiaalityöntekijät kertovat, että ihmisiä pallotellaan ennen kaikkea myös sairauspäivärahan ja kuntoutuksen välillä vieläpä sillä tavalla, että kun heitä riistetään kuntoutukseen kesken sairausvakuutuspäivärahakauden, he putoavat kaiken toimentulotuen ulkopuolelle.

Olen nyt näiden lakiesitysten, sekä Kelan puolen lakiesityksen, joka tulee hieman tuonnempaan esille, että TEL-puolen lakiesityksen kautta pyrkinyt saamaan vastausta siihen, aiotaanko tällä uudistuksella tukkia tuo onneton väliinpuhtaminen. Enkä löydä kyllä vielääkään siihen varmennusta, koska täällä kuntoutuksen piiriin tulevien määrittely ei ole oikea. Esimerkiksi esillä olevan lain 4 h §:ssä puhutaan ”työkyvyttömyyden estämiseksi”. Näyttää todellakin siltä, että sitä on näinä päivinä tulkittu niin, että se ei tarkoita, että sairauspäivärahalla oleva on työkyvytön sanan tässä merkityksessä, vaan että hän on sairauden johdosta työkyvytön, mutta hän ei ole pykälässä tarkoitettu työkyvytön. Kansaneläkelain puolella tämä määrittely on sanottu niin, että ”kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä”, silloin pääsee kuntoutusrahan piiriin.

Kyllä tässä on erittäin monia visaisia kohtia, jotka ovat ehkä unohtuneet osittain, tai sitten ne eivät ole saaneet täyttä huomiota. Tietysti toivon sydämestäni, että tämän tyyppistä pientä liikkumavaraa löytyy valiokuntatyön aikana.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S.-L. Anttila.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Alarannan puheenvuoron johdosta, ja toteaisin, että olen sekä HYKSissä että lääkintöhallituksessa, sosiaali- ja terveyshallituksessa ja terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa kolmatta-

kymmenettä vuotta katsonut näitä asioita myös potilaitten kannalta.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa puhemies! Tässä ministeri Mönkäreén puheenvuoron jälkeen minulle kyllä syntyi semmoinen kuva, että minä en enää pysy ollenkaan mukana lääkärin ja muiden asiantuntijoiden keskustelussa. Ed. Tiusanen sanoi, että hänen potilaansa, jolta oli lonkka leikattu puoleksi pois ja mahalaukusta toinen puoli, ei saanut eläkepääöstä, mutta jos hän olisi hakenut — niin ymmärsin — psykiatrin lausunnon, hän olisi ehkä eläkkeen saanutkin. Minusta tuntui ei-asiantuntijana aivan ihmeellisesti tämä keskustelu.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Pitää edustajalle selventää. En tiedä, oliko edustaja kuppilan puolella ja oliko siellä liikaa ilmassa nuuskaa vai mistä johtuu, mutta tällä potilaalla ei ollut mitään vatsavaivoja. Tämän potilaan kohdalla ei ollut mitään puhetta psykiatrin lausunnosta, vaan toisessa yhteydessä totesin, että huolimatta siitä, että potilaalla on esimerkiksi hänet leikanneen lääkärin, kuntouttaneen lääkärin, sisätautilääkärin ja mahdollisesti myös psykiatrin lausunto — tästä kokonaisuudesta huolimatta — ei ole mahdollisuuksia päästä asianmukaisesti eläkkeelle. Siis totean selvennykseksi ed. H. Koskiselle.

Sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre: Arvoisa puhemies! (Ed. Aittoniemi: Taas alkaa!) — Ei lähde keskustelu tästä uudelleen käyntiin, jos ette sitä aloita uudelleen. — Sanon vain, että väärinkäsitykset ovat väärinkäsityksiä. En voi ymmärtää, että joku voi käsittää äskeisen keskustelun sillä tavalla, mutta kyllä tässä yrittää ihan oman kokemuksensa perusteella kokonais-käsitystä näistä asioista saada ja vastata välillä muittenkin kysymyksiin kuin siihen viimeiseen, joka oli tullut; siis vastaukseni oli tarkoitettu vähän laajemminkin otettavaksi.

Vähän tuli sellainenkin tunne, että kun kuntoutusosa tähän lakiin oli laitettu, sekin oli väärin esitetty, niin että mikään ei tunnu olevan riittävän hyvää. Toivottavasti valiokunnassa asia selvenee. Uskon, että työmarkkinajärjestöt ovat kuntoutusasiaa pohtiessaan kyllä erittäin hyvää tarkoittaneet. Minusta merkittäväntä on se, että nyt saadaan työeläkevaroja suunnattua myös kuntoutukseen, mitä aikaisemmin ei ole ollut. Katsomme, millä tavalla se pystyy toteutumaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

6) Hallituksen esitys kansaneläkejärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 119/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre: Arvoisa puhemies! Käytän tässä lyhyen alustuspuheenvuoron lain sisällöstä.

Tässä on tarkoitus saattaa kansaneläke eläkevähenteiseksi. Alustavassa keskustelussa on jo hyvin paljon tullut esille, miten tuo on tarkoitus tehdä. Nyt maksussa olevien eläkkeiden osalta tämä yhteensovittaminen alkaa ensi vuoden alusta sillä tavalla, että periaatteena on, että kenenkään eläkkeensaajan nyt maksussa oleva eläke ei markkamäärältään pienene. Tulevien eläkkeiden osalta se tehdään niin, että pohjaosaa tietystä rajasta ylöspäin ei makseta ollenkaan.

Tämä eläkeuudistus koskee noin puolta suomalaisista eläkkeensaajista, keski- ja suurituloisimpia, siis kaikkein pienituloisimpien eläkkeisiin ei kosketa. Pohjaosasidonaiset lisät tulevat säilymään. Syynä siihen, että tällaiseen eläkeuudistukseen nyt mennään, on se, että väestön ikärakenteen takia eläkemenot tulevat kasvamaan. Eläkepolitiikan luonteeseen kuuluu sitoumusten pitkäaikaisuus, ja myös eläkejärjestelmässä saataviin säästötoimiin on kiinnitettävä huomiota.

Kansaneläkkeen vähimmäiseläketavoite ei edellytä, että henkilölle maksettaisiin tasasuuruista pohjaosaa työeläkkeen suuruudesta riippumatta. Pohjaosan maksaminen on kustannustekijä, jonka aiheuttamat menot kasvavat suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Kansaneläke tulee muodostamaan takuueläkkeen, jota maksetaan yhdessä työeläkkeen kanssa. Kansaneläke on valtion rahoittama sosiaalinen etuus,

jota ei ansaita. Vakuutusmaksu on tähän asti ollut vero, jota kerätään sosiaalisen vastuun taustamiseksi.

Tähän liittyy lisäksi hautausapuaasia, joka ei ole kansaneläkejärjestelmässä ollut varsinainen etuusmuoto koko väestölle. Sitä on maksettu vain silloin, kun henkilö ei ole saanut eläkettä ennen kuolemaansa. Siten vanhuuseläkkeellä, työkyvyttömyyseläkkeellä tai työttömyyseläkkeellä olevat eivät ole saaneet tähänkään saakka kansaneläkejärjestelmästä hautausavustusta. Hautausavustusjärjestelmä sisältyy tapaturmavakuutusjärjestelmään, liikennevakuutusjärjestelmään, osaan työeläkejärjestelmän vapaaehtoisia järjestelyjä ja muihin erityissäännöksiin.

Lapsikorotukset ovat jääneet kansaneläkejärjestelmään, vaikka ne on poistettu sairausvakuutuspäivärahasta, opintotuesta ja kuntoutusrahasta. Tarkoituksenmukaista on, että lapsiperheiden toimeentuloturva hoidetaan erillisellä uudistuksella.

Tähän lakiesitykseen liittyy yksi paljon esillä ollut ongelmallinen asia, joka koskee työeläkkeiden yhteensovitusta. Koska henkilö voi saada eläkettä usean järjestelmän piiristä, lakisääteille eläkkeelle ei ole asetettu markkamääristä kattoa. Sen sijaan meillä on 60—66 prosentin raja eläkkeiden kokonaissuuruudelle. Kansaneläkkeen pohjaosan ja työeläkkeen yhteyssovittamisen taustalla on se, että aikoinaan kansaneläkettä on päätetty maksaa kaikille eläkkeensaajille ainakin pohjaosan verran. Kun samalla on rajoitettu kokonaiseläkkeen suhteellinen suuruus 60—66 prosentiksi palkasta, on työeläkettä pitänyt vastaavasti alentaa.

On totta, että vuoden 1996 alusta eläkkeensaajaryhmällä, jonka palkka ylittää noin 7 000 markkaa kuukaudessa ja alittaa 14 300 markkaa, pienennetään kokonaiseläkettä ilman hyvitystä. Näin tehdään kuitenkin kaikilla muillakin, myös niillä, joilla ei alun alkaenkaan ole ansaittuna täyttä työeläkettä ja joilla työeläke on kuitenkin niin suuri, ettei oikeutta ole edes kansaneläkkeeseen. Kansaneläkkeen pohjaosan muuttaminen työeläkevähenteiseksi vanhoissa eläkkeissä perustuu valtiontalouden säästötarpeeseen. Säästö saattaisi pienetä, jos osalle eläkkeensaajia säästö hyvitettäisiin työeläkkeiden nostolla. Kun kuitenkin kyseessä on eläkkeensaajaryhmä, jonka eläke-edut kuuluvat maan parhaimpiin, tällaisia eläkkeensaajia ei ole perustetta asettaa muita eläkkeensaajia edullisempaan asemaan.

Julkisen sektorin eläketurvaa on vähennetty uusilla eläkkeensaajilla 1.1.1994 lukien todella

tuntuvasti. Viimeksi toteutettava eläkepalkan laskusäännös 1.1.1996 lukien tulee muuttamaan tätä asetelmaa aikaisemmin eläkkeelle jääneisiin verraten huomattavasti. Mistään epäoikeudenmukaisesta ja yhdenvertaisuuden periaatetta loukkaavasta kohtelusta ei siten voida puhua. Valtion eläkkeiden osalta tietokonejärjestelmät eivät tunne vanhaa työhistoriaa. Käsipeilillä tämän pohjaosan maksaminen vanhoihin eläkkeisiin on hallinnollisesti epätarkoituksenmukaista. Sitä ei puolla myöskään edellä selotetuista syistä eläkkeensaajien yhdenvertainen kohtelu.

Tässä esityksessä ei loukata, toisin kuin on väitetty, eläkkeen universaalista periaatetta. Sitä ei romuteta, koska työeläke ja kansaneläke muodostavat kokonaisuuden. Yhden kysymyksen kuitenkin haluan esittää retorisenä: Miksi meillä on sellainen järjestelmä, että työeläkesäästöt vähentävät kansaneläkettä, mutta jos saman rahan laittaa pankkiin ja saa korkotuloja, se ei vähennä kansaneläkettä? Kyllä meillä järjestelmässä vielä tämänkin jälkeen on korjaamisen varaa.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Mönkäre perusteli kansaneläkkeen lapsikorotuksen poistamista sillä, että se on poistettu muistakin järjestelmistä ja — ihan niin kuin hallituksen esityksessä perustellaan — että se korvataan muilla perhetukietuuksilla. Kyllä mielestäni tässä tilanteessa tällainen perustelu on ontuva, kun näitä muitakin perhetukietuuksia nyt juuri on esitetty leikattaviksi, siis lapsilisiä ja kotihoidon tukea. Ne varmasti kasaantuvat osittain samoihin perheisiin. Parempia perusteluja mielestäni tälle esitykselle pitäisi tällä esittää.

Tämä hautausavustus on myös tässä esityksessä hyvin ongelmallinen. Kuolemahan on jo sinänsä kolkko vieras, niin kuin me kaikki varmaan ymmärrämme. Sen lisäksi taloon tulee vieraaksi vielä valtio, joka kylmillä kourilla, näin voisi sanoa, vie talosta hautausavustuksenkin. Kansaneläkelaitos on antanut tilastoja, jotka kertovat, että vuonna 95 hautausavustusta on saanut yhteensä 6 000 leskeä tai kuolinpesää. Eli se on aika suuri kansalaisryhmä, jonka kimpuun tällä leikkauksella käydään, ja sen takia olisi toivottavaa, että sitä ei näin lyhyillä yliolkaisilla perusteluilla eduskunnassa ohitettaisi, vaan tutkittaisiin ainakin se mahdollisuus, voisiko se olla harkinnanvaraista ja voitaisiinko se ehkä poistaa kuolinpesiltä, mutta sen sijaan jättää leskille.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Jos edellinen lakiesitys olikin siedettävä ja mahdollisesti siihen saatavien korjausten jälkeen se voidaan täällä hyväksyä, niin tämä lakiesitys on aivan onneton, ja ilmoitan jo tässä vaiheessa, että keskusta tulee erittäin jyrkästi vastustamaan tätä esitystä monestakin syystä.

Tässähän ensinnäkin 95 miljoonan markan säästöllä lyödään tavallaan lukkoon eläkkeiden kansanvakuutukseen perustuvan järjestelmän lopettaminen ja tulemme tähän uuteen malliin, jossa meillä on työhön perustuvat eläkkeet ja ns. takuueläkkeet. Meille tulee kahdenarvoisia eläkeläisiä. Olennaistahan tässä on se, että rahoitus käy huomattavan epävarmaksi näille takuueläkeläisille.

Jos kuitenkin lyhyesti käsitteisin tätä esitystä, niin on todettava, että ennen vuodenvaihdetta jo maksussa olevat eläkkeet saavat tietynlaisen kohtelunsa ja uudet eläkkeet omansa. Nyt maksussa olevat eläkkeet saavat kohtelun, jossa pohjaosasta vähennetään 60 markkaa kuukaudessa niiltä yli 400 000 eläkkeensaajalta, joilla ei ole lisäosaa, eli varsinainen kansaneläke on pelkkä pohjaosa. Tähän ryhmään kuuluvilla työeläke ylittää yksinäisillä ensimmäisessä kuntaryhmässä 4 403 ja toisessa kuntaryhmässä 4 187 markkaa kuukaudessa sekä naimisissa olevilla vastaavasti 3 779 tai 3 596 markkaa kuukaudessa.

Vuoden 1996 ajan kansaneläke koostuu vielä erillisistä pohjaosasta ja lisäosasta. Pohjaosa on kuitenkin lisäosan tavoin työeläkevähenteinen silloin, kun kansaneläkkeeseen ei sisälly lisäosaa. Vuodesta 97 kansaneläke on rakenteellisesti yksi, kokonaan työeläkevähenteinen eläke. Varsinaisena kansaneläkkeenä pelkkää pohjaosaa saaneilla pohjaosaa vastannutta kansaneläkkeen osuutta leikataan edelleen 97 lukien kunkin vuoden alusta 20 prosentilla vuodenvaihteen tasosta. Heillä pohjaosaa vastaava kansaneläkkeen osuus poistuu siis viimeistään vuodenvaihteessa 2001. Kyseisellä eläkkeensaajaryhmällä indeksikorotukset mitätöityvät joko kokonaan tai osittain usean vuoden ajan. Eläketurvan taso madaltuu reaalisesti. Tämä on totisinta totta. Tästähän johtuu se, että vuonna 96 kertyy noin 305 miljoonan markan säästö.

Mitä tulee eläkkeisiin, jotka tulevat maksutukseen vuodenvaihteen jälkeen, siis uudet eläkkeet, on todettava, että oikeutta kansaneläkkeeseen ei syntyisi lainkaan, jos työeläke ylittää kuntaryhmästä ja perhesuhteista riippuen 5 294 markkaa yksinäiseltä tai epäedullisemmassa

kuntaryhmässä 5 078 markkaa. Samat luvut aviossa oleville ovat 4 670 ja 4 488 markkaa.

Pohjaosan tekeminen eläkevähenteiseksi mataltaisi tulevaa kokonaiseläketurvaa lähinnä keskituloisilta, joilla työeläke on 4 000—5 000 markkaan kuukaudessa ja sen pohjana oleva palkka 7 000—15 000 markkaan kuukaudessa. Enimmillään alenema olisi 11 prosenttia kokonaiseläketulosta.

Muutoksista koituva eläkemenojen säästö eli noin 95 miljoonaa markkaa vuonna 96 olisi osin näennäistä. Työeläkemenot kasvaisivat, kun työeläkkeistä ei voitaisi eläkkeiden yhteensovituksen yhteydessä vähentää pohjaosaa vastaavaa osuutta.

Tämä on kaiken kaikkiaan hyvin monimutkainen järjestelmä, joka vielä toteutetaan suurella kiireellä. Kelan hallitus on ollut erittäin huolestunut siitä, voidaanko laki panna käytäntöön vuodenvaihteesta, ja he ovat todenneet, että vähintään kahden kuukauden järjestelyaika heille tulisi suoda.

Minäkin puuttuisin ed. Alarannan tavoin tähän hautausavustuskysymykseen, jossa periaatteet toimivat aivan siten, kuin ministeri Mönkäre totesi. Siinähan hautausavustus myönnetään eräänlaisena vakuutusmaksujen palautuksena leskelle tai kuolinpesälle silloin, kun vainaja ei ole ehtinyt saada lainkaan kansaneläkettä. Hautausavustusten lakkauttaminen merkitsee sitä, että osalle vakuutetuista ei synny mitään vastiketta vuosikymmenten vakuutusmaksuille. Tämä tuntuu olevan yllättävän herkkäkin asia. Olen itsekin saanut useita yhteydenottoja hautausavustuksen poistoesityksen takia. Kyseessä on varsin pieni markkamäärä, mikä tässä säästetään, mutta se kuitenkin koskee, aivan niin kuin ed. Alaranta totesi, 6 000:ta leskeä tai kuolinpesää. Hautausavustuksen markkamäärä on 4 435 markkaa eli sinällään näille perheille varsin tuntuva. Kun otamme huomioon, että kyseessä on yleensä nuori perhe, joka taloudellisesti ei ole varautunut tällaisiin yllättäviin menoeriin, niin pidän hautausavustuksen poistoa varsin kyseenalaisena.

Kyseenalainen on myös lapsikorotuksen poisto, ja sitä tulemme kaiken edellä mainitun ohella vastustamaan. Lapsikorotuksihan ei enää myönnettäisi uusiin eläkkeisiin 1.1.96 lukien. Maksussa olevia lapsikorotuksia alettaisiin leikata 1.1.97 lukien 20 prosentilla vuodessa, joten lapsikorotukset poistuisivat kokonaan vuodenvaihteessa 2001. Siirtymä kautena niihin ei myöskään makseta indeksikorotuksia.

Lapsikorotusta saa noin 21 000 eläkkeensa-

jaa yhteensä runsaasta 31 000:sta alle 16-vuotiaasta lapsesta. Lapsikorotus on 262 markkaa kuukaudessa vuonna 95, ja sitä voidaan maksaa ilman lasten lukumäärää koskevia rajoituksia. Jos molemmat puoliset saavat kansaneläkettä, lapsikorotusta maksetaan erikseen kummankin eläkkeeseen. Nämä lapsikorotukset sattuvat yhteiskuntamme köyhimpiin perheisiin, ja siinä mielessä tämä tuntuu todella pahalta. Hallitus jatkaa lapsiperheitten vastaista politiikkaa tässäkin yksittäistapauksessa. Kun ministeri Mönkäre hyvin itsevarmasti totesi, että uudistuksen jälkeen kenkään maksussa oleva eläke ei tule pienenevän, väitän tältä paikalta, että niiden kansaneläkeläisten, joilla on lapsikorotuksia, eläkkeet tulevat pienenevän. Tässä mielessä sekä hallituksen esityksen perustelut että ministerin puheenvuoro ovat mielestäni selvitettäviä jatkossa.

Vielä lakiesitysnippu sisältää Kelan vammaisetuisuuksiin puuttumisen. Se tapahtuu hoitotukeen, vammaistukeen ja eläkkeensaajien hoitotukeen sillä tavoin, että jatkossa ei tehtäisi indeksikorotusta vuosina 96—98. Etuuksien reaalin heikentäminen kohdistuisi kolmen vuoden ajan henkilöihin, jotka saavat puheena olevia etuuksia sairaudesta, viasta tai vammasta johtuvan avuttomuuden, hoidon tarpeen tai näiden tekijöiden aiheuttamien erityisten kustannusten perusteella. Kyseiset kustannukset tuskin pysyvät muuttumattomina, ja palvelumaksut sekä mm. sairaanhoitokorvausten omavastuuosuudet ovat kasvaneet viime vuosina.

Arvoisa puhemies! Jo nämä muutamat esimerkit osoittavat mielestäni, että lakiesitys on todella kelvoton ja kohtelee nimenomaan yhteiskuntamme vähävaraisimpia ja vaikeimmassa asemassa olevia ihmisiä nyt kerta kaikkiaan tavalla, jota ei voi hyväksyä. Lakiesitys mielestäni ansaitsee päivänvalossa tapahtuvan käsittelyn esityksen sisällön julmuuden takia.

Ehdotankin, että esitys pannaan pöydälle huomiseen istuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Huuhtanen ehdottanut,

että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Huuhtasen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys sairauspäivärahajärjestelmän ja kuntoutuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 124/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sairauspäivärahajärjestelmän ja kuntoutuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi kuuluu sarjaan ”pöyrityttävä”. Tässäkin lakiesityksessä hallitus lähtee suojelemaan parhaiten toimeentulevien etuja. Huononnuksat kohdistetaan pääsääntöisesti kokonaan tulottomiin tai pienituloisiin ihmisiin. Tämä sama hallituksen linja on tullut esille jo monissa muissa sen eduskuntaan tuomissa esityksissä. Hallitus ottaa sairauspäivärahan kokonaan pois alle 5 000 markkaa vuodessa ansainneilta. Sairausvakuutuksen pienin päiväraha 5 000 markan vuositulon saajalle on 11,70 markkaa päivässä. Neljän viikon maksukaudelta päivärahaa kertyisi 292,50 markkaa. Tämäkään ei sinänsä pidä paikkaansa, koska tulosta on esityksen mukaan vähennettävä 4,5 prosenttia. Mistä hallitus on löytänyt esimerkin, miten tällä tulolla voi kukaan tulla terveenä tai sairaana toimeen?

Osa-aikatyötä tekevä liikeapulainen noin 50 000 markan vuosituloilla menettää kuukaudessa Kelan laskelmien mukaan 427,50 markkaa. Tämä on kohtuuton heikennys pienituloiselle liikeapulaiselle. Jos sairaus jatkuu kuukausia, menetykset nousevat tuhansiin markkoihin.

Teollisuuden ammattityöntekijä, joka saa noin 140 000 markan vuosiansion, menettää sairauspäivärahaileikkauksessa noin 30 penniä päivässä. On tietenkin hyvä, että teollisuustyöntekijä, ammattityöntekijä, ei menetä enempää, sillä

sairauspäivärahat eivät ole kovin korkeita. Mutta tässä nähdään, miten tämä suunta menee, eli hän menettää 7,50 markkaa kuukaudessa.

Hyvätuloinen virkamies tai kansanedustaja, joka ansaitsee noin 250 000 markkaa vuodessa, menettäisi 70 penniä päivässä eli 17,50 markkaa kuukaudessa. Tämän kokoinen leikkaus ei varmasti tällä tulotasolla aiheuta toimeentulohuolia, mutta pienituloiselle, esimerkiksi liikeapulaiselle, toimeentulohuolia kyllä syntyy.

Lipposen — Viinasen hallituksella on erikoinen käsitys yhteisvastuusta. Niiltä, joilla vähän on, otetaan loputkin pois, mutta niiltä, jotka pärjäävät paremmin tai erinomaisesti, otetaan vain muodon vuoksi, jotta voitaisiin tiedotusvälineille sanoa: Kaikilta otettiin. Suurituloinen, 250 000 markkaa vuodessa ansaitseva saisi muutoksen jälkeen sairauspäivärahaa 428,95 markkaa päivässä, kun 5 000 markan vuosiansion saaja saa vastaavan summan puolessatoista kuukaudessa, eli hyvätuloinen saa sen päivässä, minä pienituloisen puolessatoista kuukaudessa.

Hallitus näyttää pyyhkivän perusoikeusuudistuksella erästä tiettyä paikkaa. Muuhun johtopäätökseen ei voi tulla, kun lakiehdotusta lukee. Sairausajan perusturva poistuu osalta ihmisiä kokonaan ja vielä suuremmalta osalta heikkenee niin merkittävästi, ettei ole mitään toimeentulon mahdollisuutta. Hallitus esittääkin esityksensä eräässä kohdassa suoraan kääntymistä kuntien toimeentulotuen luokulle.

Hallituksen linja on hyvin määrätietoinen. On haettu pienituloisia sairauspäivärahan saajia, joilta etuus voidaan kokonaan poistaa. Tämä on yleinen linja, mutta tässä esityksessä on myös lukuisia yksityiskohtia, joihin puututaan samalla tavalla. Esimerkiksi asevelvolliselle ja siviilipalvelusmiehelle maksetaan nykyisin päivärahaa vähimmäismääräisenä siltä ajalta, kun hän on toipumislomalla. Nyt hallituksen esityksen mukaan myös heiltä tämä oikeus poistuu. Mahdollisesti työttömien vanhempien on tässäkin tapauksessa vastattava aikuisen miehen toimeentulosta. Kruunu ei pidä pojistaan huolta, kuten ennen uskottiin pitävän.

Hallituksessa ovat valtiovarainministeriön virkamiehet siirtyneet sosiaalipolitiikan asiantuntijoiksi ja todennäköisesti myös päättäjiksi. On kysyttävä, miksi sosiaalialan ministerit alistuvat eivätkä puolusta oman hallinnonalansa perusasioita. Miksi sallitaan tietoisesti pudottaa huomattava joukko ihmisiä kokonaan lakisääteisen toimeentulon ulkopuolelle, jättää heidät vain toimeentulotuen varaan? Osa jää kokonaan

ilman taloudellista turvaa, ja näitä ihmisiä on yli 13 000. Vielä suurempi osa menettää niin paljon, ettei jäävällä osalla voi mitenkään tulla toimeen.

Jos hallituksen esitys toteutuu nyt esitetyssä muodossa, perusoikeuksilla ei ole mitään aineellista tasoa eikä pohjaa. Kunnallinen toimeentulotuki ei voi olla ratkaisu ihmisten perusturvaky symyksiin. Se on vain hätäapua. Tämä esitys koskee yhteiskunnan perusrakenteita: Antaako yhteiskunta minkäänlaista taloudellista turvaa sairastuneelle ihmiselle? Nykyinen laki puutteistetaan huolimatta antaa perusturvaa myös sairauden sattuessa.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys merkitsee perusturvan osalta merkittävää ratkaisua koskien tulevaisuutta. Eduskunnan on syytä käydä perusteellinen keskustelu tästä asiasta aikana, jolloin myös kansanedustajia on runsaasti paikalla.

Ehdotan, että asia jätetään pöydälle tämän viikon perjantain istuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kuoppa ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Kuopan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 126/1995 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi työaikalain sekä kaupaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 127/1995 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laeiksi ilmansuojelulain, ympäristölupamenettelylain ja rikoslain 48 luvun 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 128/1995 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan.

11) Lakialoite laiksi metsästyslain 56 §:n muuttamisesta ja laiksi riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lakialoite 26/1995 vp (Saario ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

12) Lakialoite eläinsuojelulaiksi

Lähetekeskustelu

Lakialoite 31/1995 vp (M. Koskinen ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 13) asiasta.

Keskustelu:

Ed. M. Koskinen: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Hallituksen esitys uudeksi eläinsuojelulaiksi sisältää hyviä uudistuksia nykyiseen verrattuna, mutta myös sivistysvaltiolle vieraita elementtejä.

Lakiesitys kokonaisuudessaan pyrkii edistämään eläinten hyvinvointia ja terveyttä. Lain yleisperusteluissa todetaan, että kansalaisten näkemykset eläinten kohtelusta ja käsittelystä ovat muuttuneet paljon parin viime vuosikymmenen aikana ja vaaditaan eläinten elämänlaadun parantamista.

Ristiriidassa lain hengen kanssa on mm. hallituksen esityksen 33 §, jossa hyväksyttäisiin selvä heikennys aikaisempaan lakiin nähden eli uskonnollisista syistä noudatettava traditionaalinen teurastustapa. Eläinten teurastuksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä on säädettävä tavalla, joka vastaa lain päätavoitetta. Ei voida hyväksyä uskonnollisista tai traditioihin liittyvistä syistä

harjoitettua toimintaa, jossa elävälle olennolle aiheutetaan kärsimystä. Suomessa tarpeettoman kärsimyksen tuottaminen eläimelle on väärin ja lain mukaan rangaistava teko.

Joidenkin asiantuntijoiden mukaan on myös mahdotonta teknisesti toteuttaa ns. traditionaalista teurastusta hallituksen esittämässä muodossa niin, että verenlasku aloitettaisiin samanaikaisesti eläimen tainnuttamisen kanssa. Yksinkertaisesti ei ole keksitty laitetta, jolla teurastus tapahtuisi. Eläin pitäisi myös traditionaalisen teurastuksen yhteydessä sitoa, ja sitominenkin aiheuttaa eläimessä pelkoa.

Tämä traditionaalinen teurastus on eläinsuojelu- ja -lääkintäsyistä kielletty ainakin Ruotsissa, Norjassa, Sveitsissä ja osassa Itävaltaa. Suomessa esimerkiksi tuottajien etujärjestö MTK on todennut, että tuottajat eivät halua, että heidän eläimensä kokevat ennen kuolemaansa huomattavaa tuskaa ja kärsimystä.

Lakialoitteessa esitetäänkin, että ns. uskonnollisista syistä noudatettava erityinen teurastustapa poistetaan kokonaan laista.

Jos nyt kävisi niin onnettomasti, että eduskunta tekisi eläinten hyvinvoinnin kannalta kohtalokkaan päätöksen hyväksymällä ns. rituaaliteurastuksen, lukemattomat koirankasvattajat, esimerkiksi dobermannien, rottweilerien ja bokserien kasvattajat, vaatisivat myös koiranhännän typistyskiellon kumoamista, koska heidän mielestään traditionaalisen teurastuksen hyväksyvä laki on vesittänyt lain päätarkoituksen lisätä eläinten hyvinvointia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä traditionaalinen teurastus on tietysti ongelmallinen sikäli, että toisaalta uskonnollisia ja uskonnollisiin perinteisiin liittyviä tapoja ja tottumuksia ja sääntöjä pitäisi myöskin noudattaa. Siinäkin mennään suvaitsevaisuuden puolelle. Toisaalta sitten, jos ajatellaan metsästystä ja muuta, niin kyllä metsästyksessä moni eläin kuolee tietyllä tavalla verenhukkaan, ei menetä tajuntaansa siinä vaiheessa, kun sitä ammutaan, joten ei ole mitenkään aukotonta eikä absoluuttista yleensäkkään eläinkunnassa tällaisen vaatimuksen toteuttaminen.

Toisaalta minä en tiedä myöskään sitä, kun joskus olen katsellut tällaista tapahtumaa, onko eläimelle lainkaan sen tuskallisempaa, jos sille tulee reikä verisuonistoon ja se kuolee verenhukkaan. Verenhukkaan kuolemista en tiedä — en ole haastatellut ketään sellaista, joka on siihen kuollut — jotkut asiantuntijat sanovat, että ei se

ole niinkään tuskallista, jos tuskasta puhutaan. Tietenkin se on tietyllä lailla erikoista, jos veri vuotaa ja eläin kuolee siihen. Mutta onko se tuskallista, sitä minä en usko ollenkaan. Se saat-
taa olla hyvinkin helppo kuolema eläimelle, joka sellaisenaan ei ymmärrä sitä ja tuntee vain, mitä tapahtuu: ei ymmärrä sen asian muuta tarkoitusta.

Minä ajattelen, että nämä vaatimukset ovat vähän ristiriitaisia, enkä tiedä oikein, voinko sellaisia vaatimuksia edes hyväksyä.

Ed. M. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle vastaisin, että kyse on tällä hetkellä eläinsuojelulaista. Met-
sästyslaki käsitellään varmaan ihan erillään.

Kaiken kaikkiaan, jos halutaan saada sem-
moinen laki, mikä vastaa sitä käsitystä, mitä minä ymmärrän eläinsuojelulla, minun mielestäni traditionaalinen teurastustapa on ristiriidassa lain hengen kanssa ja heikennys verrattuna nykyisin voimassa olevaan lakiin, jossa teurastuksesta esimerkiksi asetuksen kautta säädetään, sitä ei ole lakiin kirjattuna. Minun mielestäni pitäisi pohtia näitä asioita. Hämmästelenkin, että sekoitetaan keskenään uskonnolliset kysymykset ja eläinsuojelu, ja tässä nyt on minun mielestäni aika kärjistetysti sekoitettu, ja halutaan löytää sellaisia asioita, mitä ei ole ollenkaan tarkoitus ollakaan. Eli kun me puhumme eläinsuojelulaista, silloin me teemme lain, joka takaa eläimille mahdollisimman hyvät oltavat kaikissa olosuhteissa.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys eläinsuojelulaiksi. Tuossa esityksessä on paljon parannuksia, kuten ed. Marjaana Koskinenkin totesi. Joihinkin pykäliin, kuten ed. Koskinenkin esitti, mielestäni kaivattaisiin muutosta siihen nähden, mitä hallitus esittää.

Eräs on 3 §, josta olen laatinut aloitteen. Katson, että eettisistä syistä tulisi yleisiin periaatteisiin sisällyttää ajatus siitä, että eläimillä tulee olla oikeus toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistään. Merkittävä tämä uusi määritelmä olisi erityisesti tuotantoeläinten asemassa. Jos esimerkiksi ajatellaan häkkipanaloita ja kettutarhausta, on erittäin kyseenalaista, kuinka hyvin nämä eläimet voivat viettää eläimen arvoista elämää. Eläimelläkin on oma arvonsa, ja juuri oikeus lajityypilliseen käyttäytymiseen olisi mielestäni arvokas asia saada mukaan tähän eläinsuojelulain uudistukseen.

Ed. Tiusanen: Puhemies! Kun käsittelemme tätä lakia, käsittelemme samalla periaatetta: Mikä on ihmisen oikeus toisen lajin ylitse? Tähän liittyvät ongelmat spesismistä eli siitä ajattelusta, että meillä olisi ikään kuin kaikki oikeus muihin lajeihin ja niiden ylitse päättää. Sinänsä on ikävää, että te, että ed. Aittoniemi, tuolla tavalla ajattelitte.

Ehkä olisi paikallaan kuolemasta sellainen huomautus, että käsitykseni mukaan myös eläin tajuaa kuolevansa, ja se on ongelma kuolemissa verenhukkaan: Aivot toimivat veren valuessa. Ihmisen geenit eivät kovin paljon ole toisenlaisia kuin esimerkiksi meille läheisien lajien: gorillan ja simpanssin. Muutamia geenejä siellä täällä on toisenlaisia, mutta pääsääntöisesti aika samanlainen DNA meillä on.

Tästä on hyvä lähteä. Molemmat aloitteet ovat hyvin tärkeitä lakialoitteita. Itsekin olen laatinut tähän mukaan aloitteen, joka myöhemmin käsitellään, ja muitakin on tulossa. Toivon, että eläinsuojelusta käydään hyvin asiallinen keskustelu. Asiatonmuuksiakin on kuultu.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Koska minä en ole lehmä, minä en tiedä, sanoi eräs eläinlääketieteen asiantuntija yliopistosta kysyttäessä häneltä, kumpi teurastustapa on vähemmän kärsimystä tuottava, pulttipistoolilla tainnutaminen ja sen jälkeen teurastaminen vai kurkun auki leikkaaminen.

Minusta keskustelu tästä asiasta saa täällä ylisuuret mittasuhteet. Tuntuu joskus siltä kuin eläinoikeudet olisivat tärkeämpiä kuin ihmisioikeudet, ja nämä asiat sekoitetaan hyvin vaarallisesti keskenään. Siksi haluan osallistua tähän keskusteluun kristittyinä ja luterilaisena pappina ja samalla uskonnonvapauden puolustajana, myöskin juutalaisten ja islamilaisten oikeuksien puolustajana tässä yhteiskunnassa.

Jo sanana rituaaliteurastus, jota eläinsuojelu-
puoli hyvin herkästi täällä käyttää, kuulostaa melkein yhtä kauhealta kuin rituaalimurha. Täällä ei ole kuitenkaan keskusteltu rituaaliteurastuksen sallimisesta tai kieltämisestä, koska tällainen rituaali liittyy ainoastaan uhraamiseen. Uhraamista ei ole kukaan täällä esittä-
mässä. Siksi rituaaliteurastus-termi on pelkkää harhaa.

Meidän ei tule arvostella — tai saahan sitä arvosella, mutta meidän ei tule uskoa — että tässä tapauksessa, siis juutalaisessa tai islamilaisessa tavassa suorittaa teurastus, olisi mitään mystistä tai sellaista järjestäytymättömän uskon-

nollisuuden ilmausta, jota olisi jotenkin kartettava tai pelättävä. Enemmänkin meidän tulisi kiinnittää huomiomme tulevaisuuteen ja siihen, mitä eräät uskonnolliset ääri liikkeit ja sellainen uususkonnollisuus, kuin esimerkiksi saatana palvojat tai jotkin muut lännestä meille leviävät uususkonnolliset ryhmät, voivat kenties harjoittaa. Heidän käyttäytymisestään ja esimerkeistään on kyllä tietoa, ja ne eivät ole mitenkään lupaavia sen kummemmin eläinten kuin ihmistenkään kannalta.

Sen sijaan järjestäytynyt tapa suorittaa teurastus on sekä islamilaisessa että juutalaisessa kulttuurissa ollut vuosituhantinen perinne. Sitä he eivät peittele eivätkä salaa, eikä siihen todellakaan sisälly mitään mystistä. Päinvastoin näiden uskontojen piirissä on omat, erittäin korkealle eettisesti arvostettavat eläinsuojelua koskevat periaatteet, joista yksi on mm. juutalaisuudessa se, että he eivät lähde metsälle.

Kun eläimiä uhraataan, niitä teurastetaan jumalien ruoaksi. Tästä ei siis nyt ole kysymys. Jerusalemin temppelissä sai sen tuhoon asti eli vuoteen 70 jKr. harjoittaa uhrausta. Se on siis mahdollista vain temppelissä, ja kun temppeliä ei ole, ei ainoastaan eläintä enää uhrata. Älkäämme siis sekoittako näitä käsitteitä.

Islaminuskoon eläinten uhraaminen ei ole koskaan kuulunutkaan. Juutalaiset ja muslimit eivät siis harrasta rituaaliteurastusta eivätkä ole kiinnostuneitakaan sen sallimisesta. Muiden suomalaisten tavoin monet juutalaiset ja muslimit syövät lihaa, ja lihan saamiseksi pöytään teuraseläin on teurastettava.

Juutalainen ja islamilainen uskonto kieltävät veren käyttämisen ruokana. Kuten on tunnettua, molemmat kieltävät samaten sianlihan syömisestä. Suoraan veren kieltämisestä seuraa yhtäläinen teurastustapa. Jotta veri valuisi pois, teuraseläimen kurkkusuonet tulee leikata poikki. Eläimen kivun minimoimiseksi toimi on suoritettava mahdollisimman terävän veitsen täsmällisellä ja nopealla viillolla. Mistään uhrirituaalista ei siis ole kysymys, vaan kyse on yksinkertaisesti siitä, kuinka ruokapöytään saadaan uskonnollisten säädösten mukaista lihaa.

Monikin yksityinen muslimi tai juutalainen jättää Jumalan tahdon täyttämättä ja syö uskontonsa sääntöjen kieltämää ruokaa. Kuitenkin tästä riippumatta juutalaisen seurakunnan tulee huolehtia siitä, että sen jokaisella jäsenellä on avoin mahdollisuus uskonnon kaikkien määräysten täyttämiseen.

Vieraiden uskontojen uskonnollisten säädös-

ten kattavuus ja sisäinen logiikka ovat siis seikoja, jotka ovat jääneet useimpien suomalaisen tietoisuuden ulkopuolelle. Siksi tähänkin asiaan tulisi paneutua eikä minään yleisuskonnollisena kysymyksenä ja jotenkin irrottautuen koko siitä maailmasta ja tuomiten sen, vaan ymmärtäen sitä sisältäpäin.

Aivan liian usein vieraita tapoja poimitaan esiin repäistynä irti yhteyksistään, kummajaisina ja muistoina ikivanhoista menoista, joita muka sivistyneillä eurooppalaisilla on täysi oikeus moittia ja vaatia muutettaviksi. Tässä yhteydessä en voi sanoa muuta kuin sen, että eläinsuojeluasiassa liian pitkälle menneenä kulttuuri-imperialismi voi hyvin. Ilmoittaudun siis erityisesti tässä asiassa uskonnonvapauden puoltajaksi.

Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että mitä enemmän rakastaa eläimiä ihmisten ohella tai heidän sijastaan, sitä enemmän inhimilliset tunteet siirtyvät myös eläinten ominaisuuksiksi. Nähtävästi juuri tästä syystä mielikuva siitä, kuinka teuraseläin haluaa tulla teurastetuksi, on toisenkin kerran muuttunut tiedoksi ihmisten mielissä.

Näitä kahta asiaa ei tule sekoittaa. Ihan vanhalla suomalaisella maalaisjärjellä meidänkin monen lapsuudessa näkemämme teurastustavan kohdalla on ihan terveesti pystytty nämä asiat erottamaan, mutta nyt ei sitä pystytäkään tekemään. Mikäli tainnuttajien näkemyksellä olisi faktoja tukenaan, heidän hehkuaan voisi paremmin ymmärtää. Sitä paitsi juutalais-islamilaista tapaa noudatetaan Suomessa varsin harvoin ja myös sen käytännön järjestäminen on ihan hyvin mahdollista.

Periaatteellinen merkitys tällä kysymyksellä on siis paljon suurempi kuin käytännöllinen. Pystyykö Suomi hyväksymään pienen määrän kulttuurista moniarvoisuutta vai riittääkö täällä tunnepitoinen faktojen sekoittaminen perusteeksi rajoittaa vähemmistöjen uskonnollisia oikeuksia? Tässä suhteessa tilanne on siis se, että tällä asialla on minusta liian suuret mittasuhteet, tai sitten emme vielä ymmärrä sitä, millä tavalla kulttuurisesti moniarvoistuvassa yhteiskunnassa, millä tavalla myös uskonnollisesti moniarvoistuvassa tilanteessa, meidän on varauduttava siihen, että me todella oikealla tavalla pidämme nämä asiat erillään ja samalla pidämme uskonnonvapauden voimassa.

Niinpä pidän hallituksen esitystä asiassa varsin hyvänä kompromissina, vaikka voidaan keskustella siitä hallituksen sekunnista tai sekunnin

kymmenyksestä tai jostakin muusta, joka on välillä silloin, kun eläintä teurastetaan. Joka tapauksessa lainkohdassa olisi yksi korjattava kohta: Uskonnollinen-sana, viittaus yleiskonnollisuuteen, voitaisiin korjata ihan reilusti termillä juutalais-islamilaisten teurastustapa ja sen hyväksyminen. Silloin olisi selkeästi sanottu, mistä kulttuurista on kysymys, mistä tavasta on kysymys. Silloin me myös ehkä paremmin pystyisimme varautumaan niihin epäterveisiin uskonnollisiin ilmiöihin, jotka kenties tällä alueella tulevaisuudessa vieläkin tulevat näkymään ja kenties voimistumaan, mitä en toivo.

Arvoisa puhemies! Toivon, että en olisi itse tässä asiassa ollut enkä olisi liikkeellä liian tunnepitoisesti, sillä siihen minusta ei ole varaa. Näistä asioista on pystyttävä kiikkottomasti keskustelemaan. Mielestäni kyse on myös ja ennen kaikkea siitä, että tässä tasavallassa voi vallita uskonnonvapaus ja että se saa sellaisia muotoja, jotka järjestäytyneesti voidaan hoitaa, ja sitä on myös juutalais-islamilaisten teurastustapa.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme säätämässä lakia, joka koskee suomalaisia, suomalaista yhteiskuntaa. Siinä mielessä on kysymys myös suomalaisesta etiikasta, miten suomalaiset kokevat asian.

Nyhdän sinällään, kun puhutaan uskonnollisista näkökulmista, on paljon ryhmiä: on juutalaiset, islamilaiset, jehovat, adventistit, jotka eivät hyväksy sellaista lihaa, jossa on verta mukana.

Kun kuulin tänään asiantuntijoita siitä, miten poikkeaa teurastustapa, joka suoritetaan kuten nykyisin — ensin tainnuttamalla ja sitten verenlasku — tai päinvastoin verenlasku aloitetaan ennen tainnuttamista, asiantuntija totesi, että lihan tarkastuksessa ei ole huomattu eroa siinä, onko lihassa enemmän verta kumman hyvänsä tavan jälkeen, jolloin päädytään siihen johtopäätöksen, että kysymyksen on tavallaan kuitenkin rituaalista tai perinteestä, uskosta siihen, että tämä tapa on parempi kuin toinen.

Siinä mielessä, kun mennään siihen logiikkaan, kummassa tavassa eläin kokee kipua enemmän, eläinsuojelulaki toteaa johdannossa, että pitää olla turhaa tuskaa tai kipua tuottamatta tapahtuva teurastus. Minä näen yhä edelleen sen, että on ristiriita, jos ns. rituaaliteurastus sallitaan laissa.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Lahtela!

Ed. Karjalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kukkonen käsitteli asiaa minusta valvutuneessa ja oikeassa hengessä. Minusta on kaksi näkökohtaa kyseisessä osassa eläinsuojelulakiesitystä, ensinnäkin uskonnonvapaus ja toiseksi eläimen kärsimyksen mitattavuus. Minä sanoisin ed. Lahtelalle, että tässä on kaksi uskomusta vastakkain. Minulle ei ole kukaan pystynyt kertomaan, kumpi tuottaa vähemmän tai enemmän kärsimystä. Jos salissa sitä tietoa on, minäkin mielelläni sen käyttöön ottaisin. Toistaiseksi teurastustavat eivät poikkea kärsimysmielessä toisistaan.

Ed. M. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. J. Kukkonen sekoitti tarkoituksellisesti uskonnon ja eläinasiat taas keskenään. Jos ed. J. Kukkonen on seurannut aikaisempia puheenvuoroja, hän itse käytti kymmenen kertaa rituaaliteurastus-sanaa ja rituaalista puhuttiin, mutta muissa puheenvuoroissa on pyritty käyttämään käsitettä ”perinteinen teurastustapa uskonnollisista syistä”. Minä olen ymmärtänyt, että tästä on kyse, ainakin mitä on keskustellut juutalaisten kanssa, jotka ovat yhteyttä ottaneet. Tietenkin tähän voi heittää laajemman näkökulman. Olisiko ed. J. Kukkonen sitä mieltä, että lastensuojelulakiin pitäisi lisätä somaliteuttien ympärileikkauspykälä tai muuta vastaavaa?

Ed. Aittomäki: Rouva puhemies! Mielestäni ed. J. Kukkonen käytti erinomaisen hyvän puheenvuoron ja käsitteli asiaa monelta taholta. Tämähän on vaikea asia, eikä nyt kannata tästä asiasta ruveta tunteenomaisesti riitelemään, enkä minäkään ole kovin varma asiastani, vaikka olen kannan kuitenkin ottanut.

Mutta mitä tulee vielä kuoleman tuskallisuuteen, verenhukkaan kuoleminen minun käsitykseni mukaan ja henkilöiden mukaan, joiden kanssa olen keskustellut, jotka edustavat lääketiedettä, on ehkä kaikkein tuskattomin kuolema, ellei siihen liity sitten ihmisellä olevaa kuolemanpelkoa; siis ei halua kuolla mutta tuntee kuolemansa verenhukkaan, se on toinen asia. Eläin ei minun näkemykseni mukaan tunne sitä, vaan vaipuu väsymykseen ja poistuu sitten tästä maailmasta hengellisessä mielessä sanoen. Eli minä uskon, että tuskaa ei siinä mielessä eläimelle tästä aiheudu.

Mitä tulee ed. Lahtelan näkemykseen, että kyse on suomalaisesta yhteiskunnasta, kyllä on, mutta suomalaisessa yhteiskunnassa on valitett-

tavasti muitakin kuin me suomalaiset, perisuomalaiset. Aina sanotaan, että meidän pitää olla suvaitsevaisia ja ajatella myös muiden ihmisten suuntaan, myös somalien suuntaan, ja sen sanon tietysti peilin edessä itselleni.

Ajatus siitä, onko lihasta sitten veri juossut paremmin vai huonommin, on teknokraatin ajatuksia. Se ratkaisee tässä tapauksessa, mitä islamilaiset ja juutalaiset siitä ajattelevat, eikä se, mitä eläinlaboratorio sanoo, onko tullut veri pois nopeammin vai ei.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Toivoisin, että keskusteluun saataisiin viisautta ajatella näitä kysymyksiä eettiseltä kannalta ottaen huomioon tuntoisten eläinten oikeudet. Niitä pitää arvioida toki tiedon eikä mielikuvien pohjalta. Toivon, että aloitteita ja eläinsuojelulakia käsiteltäessä maa- ja metsätalousvaliokunta kuulisi myös etiikan asiantuntijoita, sellaista viileää ja kriittistä ajattelua, jota tutkijat voivat välittää tähän keskusteluun.

Itse olen allekirjoittanut molemmat aloitteet, jotka ovat mukana keskustelussa, ja tehnyt sen saamieni tietojen pohjalta, en sillä tavoin, että haluaisin minkään etnisen ryhmän ihmisoikeuksia millään lailla kiistää. Katson, että hyvin viileästi tulisi pystyä arvioimaan meidän suomalaisten perinteitä eläintenpidossa ja niihin liittyviä eläinten oikeuksien ongelmia, mutta myös ongelmia, jotka liittyvät myös perinteisiin niiltä osin kuin ne loukkaavat tuntoisten eläinten oikeuksia. Mutta en hyväksy perusteluksi tähän argumentaation sitä, että puhutaan vain suomalaisista arvoista. Mielestäni on puhuttava yleisistä eettisistä periaatteista. Toivon todellakin keskusteluun järkeä ja viileyttä.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti: En usko, että edes ekumenialla tai minäkään laajan etiikan tasolla tehdään oikeutta, jos me asetamme vastakkain toisaalta eläinten oikeudet, muiden lajien oikeudet ja alamme puhua kansalaisoikeuksista. On selkeästi lähdettävä siitä, mikä on täällä jo todettu. Käsittelemme eläinsuojelulakia ja sitä, miten me suojellemme eläimiä.

Hyvät ystävät, yhteiskunnan henkinen taso varmasti mitataan sen mukaan, miten se kohtelee kaikkein heikoimpia jäseniään, kuten lapsia, vanhuksia, sairaita mutta myös eläimiä, miten me kohtelemme eläimiä, jotka ovat meidän alaisiamme ja joiden kohtalo on meistä kiinni. Näin ollen tämän pitäisi olla ensisijainen lähtökohta.

Fysiologiasta vielä: Kuitenkin on sellainen käsitys, ed. Aittoniemi, noin yleisesti, että muilla lajeilla, kuten eläimillä, on itsesuojeluvaisto, on tajunta elämisestä, olemisesta, on kuolemanpelko, kivunpelko ja aistit, jotka lähtevät lajin säilymisen suojaamisesta. Näin ollen se, että eläin on tajuissaan ja tajuaa kuolevansa, on käsitys, joka on myös olemassa. Sitä tietysti ei voi kokeellisesti niin vain helposti todistaa.

Mutta itsekkin vielä vetoaisin sen puolesta, että me emme sekoittaisi asioita, emme tekisi tästä hankalaa asiaa, emme loukkaisi mahdollisesti muita arvoja, uskontoja, traditioita kunnioittavia ihmisiä, vaan pyrkisimme nyt lähtemään vain eläinsuojelun näkökulmasta ja painottaisimme tässä nimenomaan eläinten oikeuksia.

Ed. Takula: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti innoittaudun puhumaan ed. Tiusasen puheenvuoron johdosta vastauspuheenvuoronomaisesti.

Hän kauniisti luetteli yhteiskuntamme vähempiosaisia, kuten lapsia, vanhuksia, vammaisia, ja pukkasi myös eläimet siihen samaan. Jollakin tavalla tuntuu, että ihmiskäsitys ja käsitys myös eläinten asemasta menivät lahjakkaasti sekaisin. Siihen, mitä ed. J. Kukkonen täällä puhui, hyvin pitkälle myös omalta kohdaltani yhtyisin. Sillä tavalla tässä pitäisi viileyttä olla ja myös asiallista harkintaa ja keskustelua ja näkemystä siitä, että tätä teurastustapaa on harjoitettu läpi vuosisatojen, vuosituhansien. Kunhan tästä päästään vähän pitemmälle, kohta tulee metsästyksen kieltäminen, jos ei ensimmäisellä laukaisulla osu jne. Tämä on vaikea viidakko.

Itse asiassa kun asiantuntijoitakin kuulee, niin heidän lausuntonsa ovat pikkuisen ristiriitaisia. Yleensä on kai niin, että tässä teurastusmuodossa eläimen kuoleminen tapahtuu kutakuinkin niin yhtä aikaa, että on vaikea sanoa, minkälaisia valtavia tuskia ja kipuja siinä muodostuu.

Joka tapauksessa oleellista ja tärkeää tässä on se, että ihmisiä ja eläimiä ei lähdetä sekoittamaan tässä keskustelussa. Se on keskeinen kysymys. Toinen on se, että minun mielestäni pitäisi olla pietteitä myös, kun puhutaan juutalaisesta uskosta. Näin ollen sana ”rituaali” on ehdottomasti väärä tässä yhteydessä. Pitäisi puhua uhraamisesta, jos puhutaan yleensä tuontapaisesta, ja nähdä asia kokonaisuutena.

Ed. Tiusanen: Puhemies! Ihmettelen ed. Takkulan kantaa. Kyllä luulisi olevan Suomessakin yleinen käsitys pikkuhiljaa se, että ihmisillä

on vastuu yleensä eläimistä ja kotieläimistä, joita he käyttävät hyväkseen, ja niiden hyvinvoinnista. Kyllä tämä on aika yleisesti hyväksytty käsitys koko maapallolla. Vastakkainen ajatteluhan on johtanut monien lajien, mm. valaan, suurimman nisäkkään, tuhoamiseen, sellainen ylivalta-ajattelu, että meillä ei ole vastuuta. Me olemme ylitse muiden ja voimme tehdä muille lajeille, mitä haluamme. Tämä on näkökulma, joka myös metsästyksessä ja kaikissa asioissa, jotka liittyvät toisten lajien hyväksikäyttöön, huomioida. Eivät tässä nyt mene asiat sekaisin. (Ed. Takkula: Vastuu on eri asia, kun puhutaan yhteiskunnan vähempiosaisista!) — Puhuttiin yhteiskunnan heikoimmista..

Ei tarvitse käydä jankuttamaan, mutta yleensäkin niissä yhteiskunnissa, kuten Pohjoismaissa, eläimillä menee paremmin kuin sellaisissa maissa, joissa yhteiskunta on hajalla ja on suurempia ongelmia, sotaa jne.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ihmisillä on todella vastuu eläimistä ja sitä on pidettävä erittäin korkealla. Minä haluan teille vakuuttaa, että juutalaisuudessa ja islamilaisuudessa on kysymys siitä. Siksi en voi ymmärtää, ettei sitä asiaa voida sanoa niin, että myös heidän tapansa teurastaa on ihan yhtä hyväksyttävä kuin jokin muu tapa. Nimenomaan tästä toteuttamistavasta asiantuntijat ovat myös eri mieltä. Me voisimme latoa näitä tutkimuksia pöytään molempien osapuolten tueksi vaikka kuinka paljon ja sillä pohjalla me emme voi sitä ratkaista. Sen takia minusta tässä on hyvin pitkälle kyse uskonnonvapaudesta, tämän yhteiskunnan moniarvoisuudesta.

Minä olen omiin johtopäätöksiini hyvin pitkälti tullut sitä kautta, että minä olen elänyt myös uskonnollisessa vähemmistössä Kaukoidässä ja nähnyt näitä asioita hyvin läheltä, mihin ne johtavat sekä väärin käytettyinä että oikean vapauden ilmapiiirissä. Myös sitä haluan vakuuttaa, että eettisesti näitä asioita valiokunnassa kyllä katsotaankin, on katsottu jo tähän asti ja tullaan katsomaan eteenpäin ja voidaan varmasti myös asiantuntijoita edelleen kutsua.

Minusta on kyllä sinänsä mielenkiintoista se, että ed. Aittoniemi täällä yhtyy suvaitsevaisuuden peräänkuuluttamiseen nimenomaan soma-

leita ja islamilaisia kohtaan. Minusta se on hyvin suuri kehitys ed. Aittoniemessä. Tästä minä iloitSEN tänä iltana kaikkein eniten.

Mitä tulee rituaaliteurastus-sanaan, itse nimenomaan käytin sitä siinä tarkoituksessa, että selitin, että olen nähnyt ja kuullut, miten paljon sitä käytetään väärin. Siksi minä halusin eräisiin tieteen tekijöihin ja Lähi-idän ja Välimeren kulttuurin tuntijoihin vedoten puhua asioista suoraan ja oikeilla nimillä historiallisesti katsoen.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Tämä on hyvin mielenkiintoinen kohta sikäli, että niin kuin juutalaisuudessa myös kristinuskossa on veren syönti kielletty Raamatun mukaan. Millä lailla veri parhaiten poistuu tästä eläimestä, tämä kysymys on minulle avoin. Tätä ymmärtääkseni ed. Karjalainenkin peräänkuulutti.

Toisekseen, missä on tajunnan ja kuoleman raja, nämä tuntemukset ovat jääneet vielä epäselviksi, ja näihin kysymyksiin haluaisin, ennen kuin lopullisen kannanoton teen, saada myös vastaukset.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

13) Lakialoite eläinsuojelulaiksi

Lakialoite 36/1995 vp (U. Anttila ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.08.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen